

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 10

ANDRA KAMMAREN

1970

10—12 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 10 mars

	Sid.
Svar på interpellation av herr Wachtmeister (m) ang. kompensation till ungdomsorganisationerna för ökade kostnader på grund av nya taxor för postbefordran av tidningar	7
Interpellation av herr Carlshamre (m) ang. tillämpningen av de av riksdagen beslutade riktlinjerna för Stiftelsen Invandartidningen	10
Meddelande om enkel fråga av herr Åsling (cp) ang. järnvägstrafiken i Norrlands inland	11

Onsdagen den 11 mars

Val av nämndemän	12
Säkerställande av städers rättigheter och traditioner	17
Försvarsdepartementet m. fl. anslag	21
Utgifterna på kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde:	
Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.	22
Postverkets anslagsbehov	25
Statens järnvägars anslagsbehov	26
Sjöfartsmateriel m. m.	28
Huvudmannaskapet för mellanskolan	30
Tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning	33
Meddelande ang. ändrad tid för den utrikes- och handelspolitiska debatten samt om extra arbetsplenum torsdagen den 19 mars	36
Lokalhållningen för de allmänna underrätterna	37
Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft	38
Traktorskatten	52
1970 års fastighetstaxering m. m.	55

	Sid.
Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder	
m. m.	63
Beskattningen av företagsvinster	70
Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.	72
Medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.	80
Meddelande ang. dagens plenum	84
Ökad förläggning av semester till sommaren.....	84
Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet	86
Bättre djurskydd	96
Vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet	97
Översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri	98
Falsterbokanalen	99
Ny översättning av Gamla testamentet och ny översättning av	
Bibeln	103
Översyn av stavningsreglerna	105
Interpellation av herr Källstad (fp) ang. universitetslärares möjligheter	
till forskning	108
Utsträckt motionstid	110
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Marklund (vpk) ang. produktionsinriktningen vid Norrbottens	
järnverk	111
fru Kristensson (m) ang. lika folkpension oavsett civilstånd	111
herr Rosqvist (s) ang. behörighetsbevis för förare av större fritids-	
båtar	111
fru Bergman (s) ang. semesterersättningen för deltidsanställda med	
månadslön	111
herr Björk i Påarp (s) ang. principerna för återkallande av körkort	111
fru Jonäng (cp) ang. persontrafiken på järnvägslinjen Kilafors—	
Söderhamn	111
fröken Sandell (s) ang. placeringen i sjukpenningklass av friställd	
arbetskraft	111

Torsdagen den 12 mars

Svar på frågor av:

herr Nilsson i Agnäs (m) ang. lokaliseringen av militära förband till	
avfolkningshotade områden	112
herr Persson i Heden (cp) ang. beviljandet av lån med anledning av	
stormskador på skog och herr Magnusson i Borås (m) i samma	
ämne	113
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. beskattningen av ränta på kapital	115
herr Sjöholm (fp) ang. kommunikationen mellan taxeringsmyndig-	
het och åklagarmyndighet vid misstanke om skattefusk	116

	Sid.
herr Jonasson (cp) ang. omprövning av domar i faderskapsmål m. m.	117
herr Clarkson (m) ang. åtgärder med anledning av elkraftssituationen	118
herr Wikner (s) ang. förekomsten av vildren vid älg- och småviltjakt	119
herr Nilsson i Bästekille (m) ang. vissa åtgärder för att trygga de svenska yrkesfiskarnas rättigheter	121
fröken Wetterström (m) ang. revision av naturvårdslagen i vad gäller strandskyddet	121
herr Anthy (fp) ang. åtgärder mot insekters skadegörelse i stormfälld skog	122
herr Josefson i Arrie (cp) ang. bevakningen av bagage vid flygplats	124
herr Nordstrandh (m) ang. undervisningen inom den nya teckningslärarutbildningen	126
herr Strömberg (fp) ang. tidpunkten för framläggande av ändrade regler rörande statsbidrag inom skolväsendet	128
Svar på interpellationer av:	
herr Stridsman (cp) ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål disponerad skogsmark i Norrbottens län	129
herr Clarkson (m) ang. principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik	132
herr Åsling (cp) ang. distriktsveterinärorganisationen	133
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning	136
Interpellation av herr Krönmark (m) ang. jordbruksstödets utformning och omfattning	138
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning	139
herr Sellgren (fp) ang. den tekniska vuxenutbildningen	139
herr Nordstrandh (m) ang. tandemacceleratorlaboratoriet i Uppsala	139
herr Wennerfors (m) ang. information om överenskommelse att höja åldersgränsen vid inköp av mellanöl	139
herr Wennerfors (m) ang. förlägningsort för det planerade Nordekansliet	139

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 11 mars

	Sid.
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 16, om val av nämndemän	12
— nr 17, om inskränkning i offentligheten vid lagsökning	17
— nr 18, ang. säkerställande av städers rättigheter och traditioner	17
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde	21
— nr 7, rörande utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde	22
— nr 9, rörande utgifterna på kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	22
— nr 11, rörande utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde	29
— nr 32, ang. huvudmannaskapet för mellanskolan	30
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. huvudmannaskapet för mellanskolan	32
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 33, om tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning	33
— nr 34, ang. lokalhållningen för de allmänna underrätterna	37
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft	38
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 6, beträffande traktorskatten	52
— nr 7, ang. restitution av arvsskatt för dödsbo med skogskontotillgång	55
— nr 8, om 1970 års fastighetstaxering m. m.	55
— nr 9, om rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.	63
— nr 11, ang. beskattningen av företagsvinster	70
— nr 12, om beskattning av vissa naturaförmåner	72
— nr 13, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.	72
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 9, om medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.	80
— nr 10, om lagstadgad rätt för svensk medborgare till utresa ur riket	84
— nr 11, om upphovsmannaskydd för audiovisuella verk	84
— nr 12, ang. lag om befrielse för utländsk konsul från skyldighet av att avlägga vittnesmål m. m.	84
— nr 13, ang. försäkringsskyddet för förare av statligt motorfordon	84
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 7, om ökat ekonomiskt stöd vid handenskap	84
— nr 8, om ersättning från den allmänna försäkringen åt fränskild kvinna i vissa fall	84
— nr 9, ang. stadga om enskilda vårdhem m. m.	84
— nr 10, ang. grupplivförsäkring för hemmafruar	84
— nr 12, om ökad förläggning av semester till sommaren	84
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet	86

	Sid.
— nr 9, om lagstadgad säkerhetsdeklaration av motorfordon	96
— nr 11, om bättre djurskydd	96
— nr 12, om vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet	97
— nr 13, om översyn av lagstiftningen om utländsk medborgares rätt till fiske i svenskt vatten	98
— nr 14, straffbarheten vid aga av djur	98
— nr 15, om översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri . .	98
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. Falsterbokanalen	99
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 4, om en ny översättning av Gamla testamentet och om en ny översättning av Bibeln . . .	103
— nr 5, om en översyn av stavningsreglerna	105

Tisdagen den 10 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 27 nästlidne februari.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herrar Eskilsson och Skoglund enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna, herr Eskilsson under tiden den 9—den 16 innevarande mars och herr Skoglund under tiden den 9—den 14 mars.

Herrar Eskilsson och Skoglund beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tider.

§ 3

Svar på interpellation ang. kompensation till ungdomsorganisationerna för ökade kostnader på grund av nya taxor för postbefordran av tidningar

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Wachtmeister har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att kompensera ungdomsorganisationerna för de ökade kostnader, som de nya taxorna för postbefordran av tidningar medfört.

Vid 1969 års riksdag godkändes nya riktlinjer för det statliga stödet till ungdomsorganisationernas verksamhet (prop. 1969: 1 bil. 10 s. 91, SU 43, rskr. 129). I samband därmed har statsbidragen till ungdomsorganisationerna höjts avsevärt. För nästa budgetår föreslås ytterligare en betydande förstärkning av dessa bidrag. Det nya bidragssystemet

ger organisationerna mycket stor frihet i fråga om användningen av beviljade bidrag. Bland annat kan en del av de erhållna medlen användas för ungdomsorganisationernas publiceringsverksamhet.

Enligt sina direktiv skall 1968 års litteraturutredning överväga frågan om tidskriftsstöd. Med anledning av i fjol väckta motioner (1969:I:642 och II:738) om ekonomiskt stöd till de ideella rörelsernas tidningsutgivning uttalade riksdagen (SU 1969:164, rskr. 379) att motionerna borde överlämnas till nämnda utredning för att tas under övervägande i det fortsatta utredningsarbetet. Kungl. Maj:t har sedermera fattat beslut i överensstämmelse härmed.

I betänkandet Taxesystemet i postverkets tidningsrörelse (SOU 1969:39) har olika med taxesättningen sammanhängande frågor, bl. a. fördelningen på olika slag av tidningar av den indirekta subventionering av tidningsrörelsen som nu sker genom postverket, tagits upp till behandling. Beredning av dessa frågor sker i kommunikationsdepartementet.

Enligt min mening bör erfarenheterna av genomförda och föreslagna åtgärder till stöd för ungdomsverksamheten samt resultatet av pågående utrednings- och beredningsarbete i tidningsfrågorna avvaktas, innan ytterligare åtgärder aktualiseras.

Vidare anförde:

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet fru Odhnoff för svaret.

Snäll som jag är har jag försökt tolka svaret positivt, så till vida att statsrå-

Svar på interpellation ang. kompensation till ungdomsorganisationerna för ökade kostnader på grund av nya taxor för postbefordran av tidningar

det åtminstone inte slår igen dörren för en bättre tingens ordning. Men vad draget genom den öppna dörren under tiden kan ställa till med för ohägn bland ungdomsorganisationerna förefaller att vara ganska ligkiltigt för statsrådet — inte på grund av bristande god vilja, ty jag vet att statsrådet i grund och botten är mycket intresserad av dessa frågor, utan på grund av att statsrådet uppenbarligen inte är rätt informerad om hur de bestämmelser vi nu har verkar. Statsrådet och jag får kanske tillfälle att diskutera den saken en annan gång, när ett par motioner som jag väckt i denna fråga kommer att behandlas. Åtminstone hoppas jag att statsrådet då för en gångs skull vill göra oss den äran att närvara här i kammaren.

I dag gäller det frågan hur gällande bestämmelser verkar i praktiken. Tyvärr är deras verkan inte så positiv som statsrådet menar. Den bidragshöjning som statsrådet talar om verkar nämligen mycket olika och är oförmånlig framför allt för de organisationer som arbetar med ungdom under 12 år, t. ex. scoutrörelsen eller Unga örnar. De organisationerna får praktiskt ingenting med av bidragshöjningen. För scoutrörelsen rör det sig om ett par tusenlappar, och jag skulle tro att Unga örnar inte får mycket mera. Samtidigt tar staten genom portohöjningarna tillbaka mycket mer. För den organisation som jag företräder, Svenska scoutförbundet, blir slutresultatet en minskning med 15 000 kronor, och det var väl ändå inte meningen. Det säger sig självt att den ökade friheten att använda de medel som ställes till vårt förfogande under sådana omständigheter inte är mycket värd.

Vi skall också ha klart för oss att det här gäller medlemsblad, alltså tidskrifter och publikationer, vilka delvis bekostas av en medlemsavgift, som i förväg fastställs att gälla för en lång period. Då slår en portohöjning som den

na igenom helt och hållet för den organisation som framställer en sådan publikation.

Och så är det en sak till, som inte lyder under statsrådets fögderi men som för fullständighetens skull ändå måste nämnas här, nämligen att dessa ideella organisationer, trots att de förklarats vara icke skattskyldiga, genom omsättningsskatten, genom mervärdesskatten fått vidkännas en mycket kraftig ökning av sina omkostnader. För Scoutförbundets räkning torde ökningen uppgå till 20 000 kr. om året.

Statsrådet säger att vi skall vänta på erfarenheterna av genomförda och föreslagna åtgärder till stöd för ungdomsverksamheten och på resultatet av 1968 års litteraturutrednings arbete. Vad litteraturutredningen beträffar tror jag att det är en ganska klen tröst — det är en utredning som arbetar på lång sikt, som skall framlägga resultatet av sitt arbete i etapper och om vilken vi inte vet när den blir färdig. När det gäller föreslagna och genomförda åtgärder vet vi emellertid redan hur de fungerar. För vissa organisationer verkar de negativt; de försvårar arbetet för dessa organisationer. Vill vi inte vidtaga åtgärder redan nu innebär det att staten tjänar pengar på ungdomsorganisationernas bekostnad. Det kan man ju kalla vad man vill, men inte är det en särskilt ungdomsvänlig politik att i den mån dessa organisationer inte kan eller inte vill tulla egna fonder tvinga dem att inskränka sin verksamhet.

Det behövs en helt annan syn på dessa frågor, och jag hoppas att statsrådet snarast möjligt vill låta oss gå igenom dörren till det bättre klimatet.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag tror att klimatiförbättringen är mycket påtaglig när det gäller ungdomsorganisationernas arbete och den del som kan stimuleras av de statsbidrag som utgår. Såsom framgått

Svar på interpellation ang. kompensation till ungdomsorganisationerna för ökade kostnader på grund av nya taxor för postbefordran av tidningar

av årets statsverksproposition föreslår vi nu för andra året i följd betydande bidragsförstärkningar för ungdomsorganisationerna. Det innebär att vi under de ifrågavarande två budgetåren kommer att ha genomfört ökningar med sammanlagt 2,4 miljoner kronor för ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och 3 miljoner kronor för ungdomsledarutbildning. Båda anslagen uppgick för ett par år sedan till sammanlagt 7 miljoner kronor, och ökningen med drygt 5 miljoner kronor måste alltså betecknas som mycket kraftig. Uppräkningen av anslagen visar att vi inom regeringen har givit ungdomsstödet hög prioritet. Jag tror också att ungdomsorganisationerna har uppskattat att deras arbetsmöjligheter förbättrats genom dessa anslag.

Vi tycks vara helt eniga i fråga om att bidragsformerna genom den ändring som genomfördes i fjol fick en mera generell utformning och att organisationerna därigenom får största möjliga utrymme för att själva avgöra hur de medel som de erhåller skall användas.

När herr Wachtmeister tar upp stödet till medlemmar under 12 år i organisationerna, så kommer han in på en annan fråga. Vi har i statsverkspropositionen skrivit att vi avser att ta upp denna fråga i annan ordning. Men det är som sagt ett helt annat spørsmål än den frågeställning som rests i interpellationen.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag bestrider inte ett ögonblick att det är en mycket värdefull ändring att vi får disponera pengarna betydligt friare genom att de inte är bundna till vissa bestämda verksamhetsgrenar. Samtidigt som ökningen av anslaget till den centrala administrationen kom till stånd drog man emellertid in andra anslag, t. ex. ett anslag till lägerstipendier, som tidigare var en ganska väsentlig utgiftspost. Detta drogs

1* — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 10*

in med motiveringen: »Nu har ni fått så mycket pengar på det centrala planet att ni skall kunna klara av den saken ändå.» Allt vad vi har fått är alltså inte nettoökningar.

Jag måste fortfarande konstatera att det ökade bidraget — som det kallas — tillsammans med att staten på annat håll tar igen pengarna har medfört att vi ligger på minus, och det är väl i alla fall inte meningen. Avsikten med det ökade bidraget måste ju vara att vi skall få bättre möjligheter att arbeta. Som det nu är flyttar man över pengarna från en ficka till en annan, och det är den lilla saken som jag hoppas att statsrådet så småningom måtte kunna ordna upp. Statsrådet nämnde ju att frågor i detta sammanhang skulle tas upp vid annat tillfälle, och vi får hoppas att det kommer att innebära att vi får full kompensation för de kostnadsökningar staten på andra områden har åsamkat oss. I så fall har vi anledning att vara mycket tacksamma.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m.

§ 5

Föredrogs å bordet vilande skrivelse från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling med överlämnande av redogörelse för församlingssessionerna under år 1969.

Redogörelsen hänvisades till utrikesutskottet.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 16—18, statsutskottets utlåtanden nr 4, 7, 9,

Interpellation ang. tillämpningen av de av riksdagen beslutade riktlinjerna för Stiftelsen Invandartidningen

11 och 32—34, bevillningsutskottets betänkanden nr 6—9 och 11—13, första lagutskottets utlåtanden nr 9—13, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 8, 9 och 11—15, jordbruksutskottets utlåtanden nr 4 och 5 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 4 och 5.

§ 7

Föredrogs den av herr *Wiklund* i Stockholm (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående effektivisering av skattekontrollen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista skulle uppföras dels jordbruksutskottets utlåtande nr 4 närmast efter statsutskottets utlåtande nr 32, dels andra lagutskottets utlåtande nr 11 närmast efter statsutskottets utlåtande nr 34.

§ 9

Interpellation ang. tillämpningen av de av riksdagen beslutade riktlinjerna för Stiftelsen Invandartidningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr **CARLSHAMRE** (m), som yttrade:

Herr talman! I samband med att Invandartidningens ansvarige utgivare begärt avsked från sin tjänst har offentliggjorts uppgifter som aktualiserar frågan, om Stiftelsen Invandartidningen vad gäller styrelsens sammansättning och sättet att leda stiftelsens verksam-

het följt de riktlinjer som uppdrogs av 1967 års riksdag, då beslut fattades om stiftelsens inrättande.

På förslag av dåvarande inrikesministern beslöt riksdagen, att »huvudmannaskapet skulle utövas av ett organ som tillförsäkrar den redaktionella ledningen en oberoende ställning gentemot statsmakterna». Vidare anslöt sig såväl inrikesministern som riksdagen till ett uttalande av statskontoret: »Representanter för myndigheter eller organisationer, vilkas områden tidningens informationsspridning gäller, bör inte beredas plats i tidningens styrande organ.»

Stiftelsens styrelse fick emellertid från början och har alltså en sammansättning som tycks klart strida mot dessa uttalanden av riksdagen. Styrelsen består till övervägande del av högre tjänstemän i departement och ämbetsverk, däribland chefen för invandrarverket, som rimligen måste anses vara en myndighet vars »område tidningens informationsspridning gäller».

Av styrelseprotokollen framgår att styrelsen vid flera tillfällen fattat beslut som direkt ingripit i tidningens redaktionella ledning. Endast ett exempel skall här anföras:

Den 25 juni 1968 beslöt styrelsen att det nyinrättade invandrarverket skulle beredas ett eget utrymme om fyra sidor i tidningen. Ordförande vid detta sammanträde var det nyinrättade ämbetsverkets generaldirektör och chef, dittills ordförande i arbetsgruppen för invandrarfrågor. Det är — särskilt med tanke på styrelsens sammansättning — svårt att se att ett sådant beslut rimmar med riksdagens uttalade mening, att den redaktionella ledningen skulle tillförsäkras en oberoende ställning gentemot statsmakterna.

Med hänvisning till vad sålunda anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen

Interpellation ang. tillämpningen av de av riksdagen beslutade riktlinjerna för Stiftelsen Invandartidningen

för inrikesdepartementet ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att sammansättningen av styrelsen för Stiftelsen Invandartidningen står i överensstämmelse med de uttalanden som gjordes av 1967 års riksdag i samband med beslutet om stiftelsens inrättande?

2. Anser statsrådet att Invandartidningens redaktionella ledning varit och är tillförsäkrad en oberoende ställning gentemot statsmakterna?

3. Om svaret på dessa frågor — eller endera av dem — är nej, avser statsrådet då att ta initiativ till åtgärder som kan bringa Stiftelsen Invandartidningens organisation och verksamhet i överensstämmelse med av riksdagen beslutade riktlinjer?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 85, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmän arbetstidslag, m. m., jämte motioner i ämnet.

§ 11

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 47, med förslag till kungörelse om förevisning av brandfarlig biografiffilm, och

nr 51, med förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957:297).

Dessa propositioner bordlades.

§ 12

Anmälades följande motioner:

nr 1164, av fru *Marklund* och herr *Hermansson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, med förslag till lag om tillfällig vattenreglering under år 1970, och

nr 1165, av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Petersson* i Gäddvik, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48.

Dessa motioner bordlades.

§ 13**Meddelande om enkel fråga**

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Asling* (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående järnvägstrafiken i Norrlands inland.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.15.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 11 mars

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande mars.

§ 2

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 47, med förslag till kungörelse om förevisning av brandfarlig biografilm, och

nr 51, med förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957: 297).

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 1164 och 1165.

§ 4

Föredrogs den av herr *Carlshamre* (m) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående tillämpningen av de av riksdagen beslutade riktlinjerna för Stiftelsen Invandrartidningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Val av nämndemän

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner om val av nämndemän.

I detta utlåtande behandlades följande motioner:

1) I: 129 av herr *Ingvar Andersson*

och II: 139 av herr *Clarkson m.fl.*, vari hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning av möjligheterna att utse nämndemän utan medverkan av de politiska partiorganisationerna»;

2) I: 538 av herrar *Axelsson* och *Ska-gerlund* samt II: 634 av herrar *Eriksson* i Arvika och *Berndtsson*, vari hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att 4 kap. 5 § tredje stycket rättegångsbalken måtte ändras så, att val av nämndemän skall ske proportionellt på samma sätt som stadgas i kommunallagens 22 § beträffande val av vissa kommunala nämnder»; samt

3) II: 637 av herrar *Johansson* i Simrishamn och *Johnsson* i Blentarp.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 129 och II: 139, I: 538 och II: 634 samt II: 637.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! I ett samhälle som vårt med snabb utvecklingstakt på snart sagt alla områden bör det inte anses märkligt att även väletablerade institutioner utsättes för granskning och prövning. Konstitutionsutskottet föreslår i sitt förevarande utlåtande att riksdagen skall avslå tre motioner, som alla berör vår nämndemannainstitution. Motionerna, som kommer från socialdemokratiskt, folktoppartistiskt och moderat håll, har alla det gemensamt att motionärerna uttalar missnöje med sättet att utse nämndemän. Den motion som herrar Wer-

Val av nämndemän

ner och Björck i Nässjö och jag själv har väckt syftar i det fallet längst, i det att vi begär förnyad utredning om sättet att utse nämndemän, varvid vi särskilt vill att man skall beakta om utseende av nämndemän är möjligt utan inblandning av de politiska partierna. Som alla vet väljes våra nämndemän av kommunfullmäktige på förslag av de politiska partierna.

Många medborgare reagerar mot denna urvalsmetod och ogillar det inflytande som politikerna därigenom får över rättsskipningen. Låt mig här genast förklara att den reaktionen inte stöder sig på något känt fall av politiskt ställningstagande vid någon av våra domstolar utan enbart är av principiell natur.

Processkommissionen 1926 uttalade att den nya domstolsorganisationen skulle ge lekmännen ökat inflytande. Detta innebar att rättsskipningen i högre grad skulle komma att vara beroende av om man lyckades att som nämndemän tillsätta redbara, dugliga och för sitt domarkall intresserade lekmän. Nämndemännen borde även knytas till domstolen genom en inte alltför kort tids stadigvarande tjänstgöring för att ge dem vana och erfarenhet vid domarkallets utövande.

Utan att dessa önskemål åsidosättes är verkligheten i dag den, att våra politiska partier använder nämndemannauppgifterna, som är mycket eftertraktade, till att lugna och belöna partibetare eller gynnare av olika kulörer. Även om det sålunda här rör sig om s. k. samhällstillvända människor är det inget tvivel om att det första och avgörande villkoret för att komma i fråga som nämndeman är att ha visat intresse för eller att ha ägnat uppmärksamhet åt någon av våra politiska samman slutningar. Men det är att i onödan begränsa urvalet av lämpliga nämndemän att hålla sig till dem som visat partipolitiskt intresse. De viktigaste egenskaperna måste vara de jag här nämnt

plus kravet att vederbörande skall vara omdömesgill, självständig och rättrådig. Eftersom det med fog kan hävdas att det övervägande antalet samhällsmedborgare fyller dessa krav men inte är aktivt engagerade i partipolitiskt arbete följer härav att större delen av befolkningen faktiskt står utanför den viktiga samhällsuppgift som utövandet av nämndemannaskapet utgör.

Jag vågar därför hävda att lottnings-systemet i den form som det brukas i den anglosaxiska världen är värt att överväga vid utseende av nämndemän. En av de invändningar som kan göras mot ett sådant lottningsystem är, att nämndemän som utses på sådant sätt inte kan väljas för så lång tid att de får de erfarenheter och insikter i vårt rättsväsendes funktion som är nödvändiga för att uppdraget skall kunna skötas tillfredsställande. Jag undrar om detta kan vara riktigt. I dag sitter våra nämndemän i sexårsperioder och blir oftast omvalda tills de faller för 70-årsstrecket. Om de inte har någon juridisk utbildning känner de sig efter några år ändå som verkliga juridikexperter och kan, om självkritiken skulle klicka, bli en fara på grund av sin fåkunnighet.

En ofta observerad nackdel med nuvarande rekrytering av nämndemännen är att nämnderna i praktiken besättes av husmödrar och pensionärer. Det är inget fel på dessa kategorier, men det finns fler grupper i vårt samhälle och alla skall i görligaste mån vara representerade i nämnderna.

Sammanfattningsvis hävdar jag alltså att nämndemän icke skall utses genom medverkan av de politiska partierna. Även om vi i dag tryggt kan säga att belägg saknas för att politiska ställningstaganden gjorts av nämndemännen i domstolsarbetet, kan i framtiden situationer inträffa som förvandlar farhågan härför till en skrämmande realitet. Även andra nackdelar med det nuvarande urvalssystemet kan påtalas,

Val av nämndemän

och jag har i mitt anförande givit några exempel härpå. Jag vidhåller därför kravet på att utredning skall företagas av möjligheterna att utse nämndemän utan medverkan av de politiska partierna och yrkar således, herr talman, bifall till motionsparet I: 129 och II: 139.

I detta anförande instämde herrar *Werner* och *Björck* i Nässjö (båda m).

Herr **JOHANSSON** i Simrishamn (s):

Herr talman! Jag har i motionen II: 637 tillsammans med herr *Johnsson* i Blentarp hemställt om sådan ändring i gällande kommunallagar att garantier skapas för att skilda samhällsgrupper blir representerade vid val av nämndemän i tingslag. Utskottet har vid sin behandling av motionen funnit anledning att avstyrka densamma.

Det är mot bakgrunden av situationer som i praktiken uppstått vid val av nämndemän som vi funnit en ändring av gällande lagar vara angelägen. Jag är väl medveten om att frågan tidigare i olika sammanhang varit föremål för prövning och att man därvid noterat att bl. a. politiska åsikter inte skall vara avgörande, men jag vill, herr talman, ändå ge uttryck åt den uppfattningen att t. ex. politiska grupperingar återspeglar samhällets och medborgarnas sociala struktur. Genom rekryteringen via politiska organisationer och deras valberedningar får ärendena en prövning som från demokratisk synpunkt är ytterst värdefull och garantier kan därigenom skapas för en sammansättning med representanter som besitter erfarenhet från olika miljöer och grupper i samhället. Det har dess värre vid flera tillfällen inträffat att partikombinationer uppstått, varigenom med nuvarande förordningar möjligheten utslutits att få en sådan sammansättning som mot bakgrund av vad jag anfört skulle vara önskvärd.

Herr talman! Jag har inget yrkande

utan har endast velat anföra dessa synpunkter.

Herr **ERIKSSON** i Arvika (fp):

Herr talman! Herr *Clarkson* har sagt inledningsvis att det i tre motioner framhålls att det nuvarande sättet för val av nämndemän inte är tillfredsställande. Det är riktigt att motionerna har detta gemensamt men för övrigt uttrycker de inte helt samma uppfattning. Herr *Berndtsson* och jag har nämligen sagt att vi anser att nämndemän bör väljas av de politiska partierna men att det bör ske efter proportionella metoder.

Herr *Clarkson* sade också att han var missnöjd över att utskottet så kortfattat har behandlat hans motion. Jag har förståelse för hans missnöje på den punkten, och jag vill säga till utskottets ledamöter att vi även har förståelse för att de har hänvisat till fjolårets utlåtande när det gäller herr *Berndtssons* och min motion och likaså herr *Johanssons* i Simrishamn motion. Vi har emellertid återkommit därför att vi anser att läget har förändrats. Genom kommunsammanslagningen och genom domkretsindelningen kommer nämndemännen i mycket stor utsträckning att väljas samtidigt och detta underlättar möjligheterna till proportionella val.

Jag kan instämma i mycket av vad herr *Johansson* i Simrishamn sade och skall inte upprepa de argumenten. Utskottet anför emellertid i sin skrivelse från 1969 — den motivering som också återopas nu — att »det synes viktigare att personer, som har de erforderliga kvalifikationerna för uppdraget, utses till nämndemän än att platserna fördelas rättvist mellan partierna». När man läser denna skrivning får man osökt en känsla av att utskottet anser att det inte skulle gå att förena kravet på kvalificerat folk såsom nämndemän med en rättvis fördelning av mandaten. Jag hävdar att det inte kommer att bli någon svårighet att få kvalificerade

Val av nämndemän

krafter även om man väljer nämndemän proportionellt och samtidigt få en rättvis fördelning.

Jag ber, herr talman, att med dessa kortfattade motiveringar få yrka bifall till motionerna I: 538 och II: 634.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! 1969 behandlades flera motioner som gällde val av nämndemän. Alla dessa motioner föreslog att proportionell valmetod skulle få tillämpas vid val av nämndemän. Dessa motioner avslogs av riksdagen.

De motioner som nu behandlas innehåller olika yrkanden. Moderata samlingspartiets — eller »moderaternas» — motion innebär att man skall välja nämndemän utan medverkan av de politiska partiorganisationerna. Folkpartimotionen föreslår att proportionell valmetod skall tillämpas, och den socialdemokratiska motionen är inne på samma linje men föreslår att man närmast skall tillämpa de bestämmelser som gäller för val av taxeringsnämnd.

Vad gäller den förstnämnda motionen har motionären ifrågasatt om motionen över huvud taget har varit föremål för seriös behandling i utskottet, och det kan jag försäkra att den har. Men vi har knappast hittat några utvägar som skulle kunna tillfredsställa motionären. Hur skall man bära sig åt då det är fullmäktige som väljer nämndemän? Skall man förbjuda de politiska grupperna i fullmäktige att behandla frågan om val av nämndemän eller på vad sätt skall man kunna åstadkomma att detta val sker utan medverkan av de politiska partiorganisationerna, till vilka man väl får räkna att respektive partiers fullmäktigegrupper hör. Det är alltså ett omöjligt förslag som har framställts i detta fall.

Nu finns nog anledning att överväga om inte bestämmelserna om proportionellt val kan behöva tillämpas i ökad utsträckning. Jag tror att de nya och större kommunerna kommer att aktuali-

sera ett vidgat tillämpande av dem, men därvidlag kommer nog inte valet av nämndemän i allra första ordningen. I utskottsutlåtandet har det pekats på de praktiska svårigheter som finns.

Herr Eriksson i Arvika säger nu att dessa praktiska svårigheter blir mindre i fortsättningen. Det är möjligt att det ligger något i detta, men tills vidare gäller nog att de är rätt stora då det gäller genomförandet av ett proportionellt val av nämndemän.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Herr Larsson i Luttra hävdar att motionen II: 139 verkligen varit föremål för behandling i utskottet. Det är möjligt, och jag tror gärna herr Larsson i Luttra när han säger att så varit fallet. Men då har ni inte läst motionen före behandlingen. Jag har inte kommit med något förslag om hur man skall utse nämndemän utan endast begärt en utredning. Det är stor skillnad på att komma med ett konkret förslag och att begära en utredning. Hade jag vetat hur man verkligen skulle kunna utse nämndemän utan medverkan av de politiska partierna, hade jag inte behövt begära någon utredning.

Det är inte så farligt, herr Larsson i Luttra, om nämndemännen skulle utses på annat sätt, t. ex. genom det system jag antydde, d. v. s. lottningsförfarandet. Detta system tillämpas i den anglosachsiska världen. Det är väl inte någon som klagar på rättsskipningen i England eller Amerika, och jag hade gärna velat utreda om ett sådant system skulle kunna fungera under svenska förhållanden. När utskottet under hänvisning till vad som hände 1969 föreslår riksdagen att avslå vår motion, finner jag detta närmast skandalöst.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Till herr Clarkson vill

Val av nämndemän

jag säga att det hör till gammal god tradition i denna riksdag att inte begära en utredning i ett ämne om man inte kan anvisa något sätt på vilket frågan skall lösas. Herr Clarkson har här inte kunnat anvisa något sådant sätt. Att enbart begära en utredning har inte ansetts vara ett tillräckligt skäl för att man skall kunna tillstyrka en framställning.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Ju mer jag hör herr Larsson i Luttra utveckla sin talan, desto mera förstår jag utskottets behandling av min motion. Jag har ju lämnat en antydning om vilka möjligheter som står till buds, nämligen det system som tillämpas i England respektive Amerika med lottningsförfarande. Följaktligen har jag uppfyllt herr Larssons i Luttra krav även på det området. Det måste vara så att utskottets ledamöter inte läst motionen ordentligt utan behandlat den på ett lättvindigt sätt. Även klämman i utskottets utlåtande tyder på detta.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det förefaller som om herr Clarkson skulle ha behövt utveckla sina synpunkter litet närmare i motionen. Inte ens hans egna partivänner i utskottet har ju funnit någon anledning att begära en utredning.

Herr BJÖRKMÄN (m):

Herr talman! Jag vill endast bekräfta herr Larssons i Luttra uppgift om behandlingen i utskottet. Det måste bero på missförstånd om herr Clarkson tror att det går till på det sättet i konstitutionsutskottet att vi bara går förbi motioner. Det har vi verkligen inte gjort. Vi gick igenom motionen ordentligt och diskuterade om vi kunde tänka oss någon annan väg att välja nämndemän än att låta fullmäktige utse dem. Vi tyckte emellertid att fullmäktige med sin samsammansättning representerar en mycket

bred opinion inom de politiska partierna, och det är fullmäktige som väljer nämndemännen. Därför fann vi inte någon anledning att frånga systemet, detta desto mindre som motionen egentligen inte innehöll någonting annat än ett resonemang om de förfinade metoderna för slumpmässigt urval. Vi konstaterade att det inte föreföll vara någon särskilt mycket bättre metod att tillämpa slumpmässiga urval bland befolkningen än att låta fullmäktige, som känner till de personer som kommer i fråga, utse nämndemännen.

Det är inte så länge sedan utskottet hade att göra med frågan om val av nämndemän. I dagens utlåtande nämns det att motioner i det ärendet behandlades i konstitutionsutskottets utlåtande nr 34 år 1969. Vid det tillfället var jag inte med i utskottet, men såvitt jag förstår måste utlåtandet ha framlagts någon gång på hösten förra året. Utskottet yttrade då — det återges på s. 2 i utlåtande nr 16: »Den valmetod som nu tillämpas har enligt utskottets mening inte vållat väsentliga olägenheter.» Ytterligare ett stycke citeras ur detta utlåtande, som avgavs för bara några månader sedan. Vi blev eniga i utskottet om att vi inte kunde se någon bättre metod, och därför avstyrkte vi motionerna.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Det är naturligtvis dyrt att en partikamrat till mig nu sluter upp vid herr Larssons i Luttra sida, men det gör inte hans sak mycket bättre. Utskottet hänvisar ju till vad som anförts i utlåtande nr 34 år 1969 där det föreslås att riksdagen skall avslå årets motioner, men det som berörs i vår motion II:139 behandlades på inget sätt år 1969. Det räcker; det finns ingenting i utlåtandet av år 1969 som har att göra med årets motion II:139, hur man än läser det i konstitutionsutskottet.

Säkerställande av städers rättigheter och traditioner

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! För att det inte skall framstå som om det bara vore de borgerliga ledamöterna av konstitutionsutskottet som ställer sig avvisande till herr Clarksons propåer, vill jag deklarerat att jag helt delat den uppfattningen att man inte skall låta principen om det slumpmässiga urvalet bestämma nämndemansvalet.

Överläggningen var härmed slutad.

Motionerna I: 129 och II: 139

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till nämnda motioner; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Motionerna I: 538 och II: 634

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till nämnda motioner; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Motionen II: 637

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner om inskränkning i offentligheten vid lagsökning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Säkerställande av städers rättigheter och traditioner

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner angående säkerställande av städers rättigheter och traditioner.

I detta utlåtande behandlades de likalydande motionerna I: 446 av herr Gösta Jacobson m. fl. och II: 494 av herr

Magnusson i Borås m. fl., vari hemställdes

»att riksdagen måtte göra framställning hos Kungl. Maj:t att i samband med övergången till det beslutade nya systemet med enhetliga kommunbeteckningar överväga åtgärder för att i förekommande fall säkerställa den administrativa kontinuiteten med det historiskt givna stadssamhället och därvid, för så vitt vederbörande stad så begär eller det eljest befinnes lämpligt, resolutionsvis föreskriva i vilken ordning och av vilken kommun eller kommun-del stadens eventuella kvarstående äldre rättigheter och traditioner skall fortsättningsvis uppbäras».

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 446 och II: 494.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson, Hernelius* och *Björkman* (alla m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 446 och II: 494, hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att vid övergången till det beslutade nya systemet med enhetliga kommunbeteckningar i förekommande fall säkerställa den administrativa kontinuiteten med det historiska stadssamhället, däribland den att Kungl. Maj:t, om vederbörande stad begärde det eller det eljest funnes lämpligt, resolutionsvis föreskriva i vilken ordning och av vilken kommun eller kommun-del stadens eventuella kvarstående äldre rättigheter och traditioner fortsättningsvis skulle uppbäras.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Fjölårets beslut att avskaffa ordet stad och vissa stadsrättigheter har föranlett en motion och en reservation i år. Några av oss tycker att det är fel att så lättvindigt och så utan varje form av ödmjukhet och hög-

Säkerställande av städers rättigheter och traditioner

tid begrava 1100-åriga institutioner och traditioner.

Det aktstycke, bästa kolleger, som ligger framför er i bänkarna — utlåtande nr 18 från konstitutionsutskottet, detta fina utskott som borde vara en bärare av traditioner om det också inte besitter grandezza — svarar med ett språk och i former som närmast liknar en besvärsskrivelse om anläggande av ett avloppsreningsverk. Och då gäller det ändå en fråga som har med tradition, stil och värdighet att göra. Städerna är tillkomna på Kungl. Maj:ts privilegier med särskilda rättigheter och skyldigheter.

Vad är det då vi begär? Vi begär att Kungl. Maj:t beslutar att den nya kommunen eller dess äldre stadskärna skall uppbära de kvarstående rättigheter och traditioner som har tillkommit den äldre staden. Vi anser att särskilda åtgärder kan och bör vidtagas för bibehållande av bandet med det historiska samhället och bevarande av den administrativa kontinuiteten. Vi talar om stadsvapen, de enskilda städernas historiska betingelser, stadsjubileer, speciella stadsmiljöer som behöver yttre företrädare, speciella kultur- och miljövardande ändamål o. s. v.

Varför, herr talman, visar man i detta land ofta så litet sinne för traditioner? Hur gör man i väststaterna i Europa? Hur gör man i öststaterna? Där slår man inte bara vakt om den yttre stads-skapelsen utan betonar också det bästa av de användbara och under tidernas lopp utvecklade inre traditionerna. Så är det i Tyskland, Holland, Schweiz och Polen. Den som har besökt Warszawa vet att man där efter kriget har byggt upp stadsdelar så att de blivit exakt likadana som de var tidigare. Man har också infört vissa traditionsmässiga regler som tillhörde den gamla tiden trots att det då rädde en viss feodalism.

Jag undrar hur vi svenskar skulle göra om exempelvis Gamla stan skulle försvinna genom någon olyckshändel-

se. Jag föreställer mig att vi skulle bygga upp ett nytt Sergels torg i stället för att försöka återställa Gamla stan i dess ursprungliga skick.

Varför kan regering och riksdag inte för våra städer visa att de är intresserade av att stödja och bevara de traditioner som utbildats för att göra tillvaron litet värdigare. Det verkar nästan som om man är rädd för att detta skulle inverka på den demokratiska samhällsordning som skapats här i landet. Det är ett svaghetstecken om man tänker på det viset. Jag bara erinrar om att våra ungdomar i dag vågar gå i mors kläder och hålla på vissa traditioner — det är modernt i dag.

Herr talman! Erik Axel Karlfeldt avslutar sin dikt »Stadens sångmö», som han tillägnat Hjalmar Söderberg, med denna strof:

Och sent i seklets kväll på »Aftonstjärnan»
en drömmare satt ensam och för-
stämd.
Då såg han henne skymta, skymningstjärnan
som genom prosans gator irrar
skrämd.
Han lyfte hastigt fönstrets draperi;
men som en nattblå hamn hon gled
förbi,
en vägvill fläkt, en brusten melodi.

Herr talman! Det är och förblir en brusten melodi, om inte regering och riksdag försöker bevara något av de traditioner som urgamla städer har skapat. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det finns väl ingen anledning att göra någon längre utläggning över denna i mitt tycke något säregna motion. Vi behandlade ju även denna fråga i samband med att vi ganska nyligen beslutade om den enhetliga kommunbeteckningen.

Säkerställande av städers rättigheter och traditioner

Motionärerna hemställer nu alltså »att riksdagen måtte göra framställning hos Kungl. Maj:t att i samband med övergången till det beslutade nya systemet med enhetliga kommunbeteckningar överväga åtgärder för att i förekommande fall säkerställa den administrativa kontinuiteten med det historiskt givna stadssamhället och därvid, för så vitt vederbörande stad så begär eller det eljest befinnes lämpligt, resolutionsvis föreskriva i vilken ordning och av vilken kommun eller kommundel stadens eventuella kvarstående äldre rättigheter och traditioner skall fortsättningsvis uppbäras».

Man frågar sig varför det bara är stadssamhället som skall bli föremål för denna utredning. Varför skall det inte kunna gälla kommunerna i allmänhet? Socknens historia och traditioner går väl så långt tillbaka som stadens, och det finns i så fall givetvis precis samma anledning att uppmärksamma den saken. Eller menar man att det bara är städerna som måste ha statens hjälp för att vårda sina traditioner?

När det gäller rättigheterna eller privilegierna, som man ibland kallar dem, får vi hålla motionärerna räkning för att de verkligen skrivit »eventuella» rättigheter, ty i dagens läge är dessa rättigheter och privilegier i högsta grad eventuella. Kortfattat kan man kanske sammanfatta situationen så, att privilegierna inte längre existerar; om det finns någon rest kvar av dessa privilegier, så saknar den praktisk betydelse. Det kan t. o. m. ifrågasättas om inte beslutet om den enhetliga kommuntypen borde ha innehållit en klausul som stadgade att vad som eventuellt kan finnas kvar av de gamla ståndsprivilegierna fr. o. m. nu tas bort. Jag tror att det hade varit ett bättre sätt att tackla detta problem. Jag skulle vilja hänvisa herr Lothigius till en artikel i senaste numret av det finska kommunförbundets tidskrift. Den innehåller en intressant redogörelse som delvis omfattar den

svenska tiden, som har betydelse också för vår syn på denna sak.

Städernas rättigheter utgjorde en viss kompensation för särskilda pålagor när det gällde rättsskipning och annat. Nu ställs alla kommuner i samma situation, och därför finns det inte någon anledning att i fortsättningen tala om städernas privilegier.

Situationen kan såvitt jag förstår sammanfattas ungefär så: Om det finns något kvar av städernas äldre rättigheter, så saknar det helt betydelse, och i jämlikhetens samhälle 1970 finns det ingen anledning att försöka återuppväcka det gamla ståndssamhällets uppfattningar. Det finns således ingen anledning att överväga åtgärder från statens sida varigenom man skulle föreskriva i vilken ordning speciellt det gamla stadssamhällets traditioner skall uppbäras; de måste i så fall självfallet gälla alla samhällsbildningar. Det är alltså inte någon missaktning för traditionerna som sådana som motiverar utskottets skrivning. Här gäller frågan om man lagstiftningsvägen har någon anledning att, efter det att man fattat beslutet om den enhetliga kommuntypen, föreskriva något om en före detta kommuntyp. Det finns självfallet precis lika stor anledning att uppmärksamma andra samhällsbildningar, socknens traditioner, o. s. v.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar nästan som om den värderade talesmannen för konstitutionsutskottet hade något emot staden; det fanns en aggressivitet mot staden i hans uttalande. Han försökte också föra in det slitna ordet jämlikhet även i detta sammanhang. Vi talar om att behålla en tradition, om att det skulle vara riksdagen värdigt att försöka ange riktlinjer härför. Med riksdagen såsom bakgrund skulle man kunna få en bättre garanti för att städerna verk-

Säkerställande av städers rättigheter och traditioner

ligen uppehåller traditionerna; man skulle få det så att säga inskrivet att riksdagen och Kungl. Maj:t gärna ser att man gör det. Men dagens motto är: Slopa det gamla! Bygg nytt utan att tänka på vad som är grunden och som ger oss förutsättningar att leva som vi gör i dag!

Varför skall inte kommunerna, frågade den ärade företrädaren för konstitutionsutskottet, få samma förmåner? Men vi behåller ju kommunnamnet — det bygger vi ju in i stadsbildningen, men vi tar bort benämningen stad. Jag hänvisar till Jönköpingsområdet, där jag själv bor och där flera städer slår sig samman: Jönköping, Huskvarna och Gränna. Gränna stad har 318 års traditioner, uppbyggda av en enda man, men stadsformen kommer att röjas undan. Vi är några aktiva personer i den lilla staden som försöker behålla traditionen, och det hade varit värdefullt från alla synpunkter om riksdagen genom ett uttalande i frågan hade givit några anvisningar. Nu vill den inte göra det, och jag tycker det är typiskt att man inte vågar försvara en tradition.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att man i samband med de kommunsammanläggningar som företas får en enhetlig benämning, en uppfattning som förekommer ute i kommunerna. Jag vill erinra om att vi tidigare hade en organisation som hette Kommunförbundet och en som hette Stadsförbundet, men kommunernas företrädare blev långt innan förslaget om en enhetlig kommunbeteckning kom fram eniga om att slå samman förbunden och kalla den nya organisationen Kommunförbundet.

Det har talats om städernas tidigare privilegier, men de är väl nu ett minne blott, och de gamla privilegierna har snarast blivit skyldigheter för städerna.

Herr Lothigius antydde att ungdomarna, som går i kläder enligt gammalt

mode skulle ha speciell känsla för städernas traditioner. Jag håller med herr Lothigius om att detta mode kommer från staden, men inte från någon svensk stad, utan från den franska huvudstaden.

Jag tror det är viktigt i det kommunala arbetet att inte skilja mellan kommuner av olika typer. Det måste vara ett demokratiskt riktig grepp att samla alla kommuner under en benämning. Man bör inte sprida den föreställningen bland människorna, att det ena skulle vara mer värt än det andra, och därför håller jag styvt på att man bör använda samma benämning. De förtroendevalda är lika värdefulla i den lilla som i den stora kommunen. Vi bör hålla fast vid den linje som statsmakterna tidigare har slagit in på — den står helt i överensstämmelse med vad som händer på andra områden inom vårt samhälle.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr Lothigius sade att jag visade prov på aggressivitet. Så förhåller det sig inte alls, men jag menar att det inte är rätt väg att tillgripa lagstiftning. Det är uppenbart att man bör vårda de traditioner som finns, men jag tror att bärarna av dessa traditioner i fortsättningen kommer att bli hembygdsföreningar och organisationer av motsvarande karaktär.

Vi har också statliga organisationer på detta område som har en funktion att fylla — jag tänker på riksantikvarieämbetet och på Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien. Att man skulle införa en särskild lagstiftning tror jag inte på.

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Avsikten är inte att ändra den benämning som en gång är fastställd — det kan vi naturligtvis inte göra. Avsikten är att riksdagen skall göra ett uttalande om att man bör försöka finna former att bevara de tradi-

tioner som finns och knyta dem till de nya kommunerna. Att uttala sig så kort, så intetsägande och så meningslöst som konstitutionsutskottet har gjort i denna fråga anser jag vara ovärdigt detta gamla förnämliga utskott.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lothigius begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 27 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Försvarsdepartementet m. fl. anslag

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-

Försvarsdepartementet m. fl. anslag

verkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1

Försvarsdepartementet m. fl. anslag

Sedan punkten föredragits anförde

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill till detta utlåtande bara göra en kort deklaration. Vänsterpartiet kommunisterna har till såväl 1968 som 1969 års riksdagar framlagt förslag att en utredning skall pröva förutsättningarna för en ny försvarsordning, som är ägnad att tillgodose tre väsentliga önskemål: 1) att göra försvaret arbetsdugligt även inför risken av svårare krigsvillkor än militärledningens hittills har förutsatt, 2) att eliminera försvarets karaktär av hinder för nedrustning och 3) att avsevärt nedbringa dess kostnader.

I den internationella kapprustning som har präglat tiden efter andra världskriget deltar också vårt land. Enorma resurser — arbetskraft, kapital, teknik och forskning — används improduktivt i en värld där stora delar av befolkningen svälter. Militarismen frodas och militärernas makt förstärks. Riskerna för förintelsekrig ökar.

De årliga miljardinvesteringarna i militärt material har tillfört rustningsindustrin väldiga vinster. Stora resurser har bundits i stället för att utnyttjas för en aktiv internationell biståndspolitik och sociala förbättringar i vårt land. Som motivering har framförts en målsättning som har varit — vilket nu alltmer erkänns — orealistisk.

I nyssnämnda motioner har vi anvisat en strukturskiss för en ny försvarsorganisation som är grundad på folkförsvarets princip. Våra motioner I: 565 och II: 653 vid årets riksdag ger också förord för en kraftig nedskärning av militärutgifterna. Till dessa motioner,

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

som inte nu föreligger till behandling, får vi anledning att närmare återkomma vid senare tillfälle.

Herr talman! Med hänsyn till att förslagen i våra tidigare motioner hittills icke vunnit riksdagens bifall och föreliggande förslag som i dag behandlas alltså bygger på ett militärt system som enligt vår mening grundar sig på en felaktig basis kommer vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp icke att delta i besluten vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 4.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44

Lades till handlingarna.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Lades till handlingarna.

§ 10

Utgifterna på kapitalbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1970/71 inom

kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Kungl. Maj:t hade (bilaga 8, s. 130—133) lämnat en sammanfattande redogörelse för kommunikationsverkens investeringar, avseende postverkets, televerkets, statens järnvägars och luftfartsverkets fonder samt statens vägverks förrädsfond och sjöfartsverkets fond. Anslagen för nästa budgetår under dessa fonder hade beräknats så, att de jämte förutsedda behållningar vid budgetårets ingång skulle motsvara den föreslagna medelförbrukningen och därutöver ge en marginal om ca 10 %.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 735 av herr *Sveningsson* och II: 836 av herrar *Magnusson* i Borås och *Lothigius*, vari yrkats att riksdagen måtte besluta att anslagsramen under kommunikationshuvudtitelns del av kapitalbudgeten måtte minskas med ett belopp om 100 milj. kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 735 och II: 836 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Reservation hade avgivits

1. beträffande *viss minskning av investeringsanslagen* av herrar *Virgin*, *Strandberg*, *Nordstrandh* och *Cassel* (samtliga m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 735 och II: 836 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Herr talman! Här möter vi ett problem som har ventilerats många gånger förut, nämligen frågan om man ovanpå de så att säga ordinarie investeringarna i kommunikationsverken skall lägga ett extra belopp på 10 procent. Det är 100 miljoner kronor, som sålunda skulle ställas till regeringens förfogande för att användas, därest det skulle knipa med sysselsättningen under nästa budgetår. Inom utskottet har det funnits olika uppfattningar om huruvida detta skall anses vara klokt och vettigt eller icke.

Om man betraktar situationen på det ekonomiska området av i dag, kan man konstatera att det råder full sysselsättning, fränsett vissa avfolkningsbygder. Vi har en överhettad arbetsmarknad och en stark ekonomisk högkonjunktur. Det finns ingen anledning att räkna med att det skulle inträffa en recession under det budgetår som ligger framför oss.

Den ekonomiska situationen karaktäriseras också av att regering och riksbank har dragit åt bromsarna för fullt, så att det skriker i det ekonomiska maskineriet och så att praktiskt taget hela bankutlåningen stoppats med åtföljande stora svårigheter för inte minst de medelstora och mindre företagen, som inte får pengar till sina investeringar och som därför inte kan utnyttja den rådande högkonjunkturen. Man frågar sig, om det i ett sådant läge, då alla andra investeringar stoppas genom indragande av bankkrediterna, kan anses rimligt att ställa 100 miljoner kronor extra till regeringens förfogande för investeringar i kommunikationsverken. Innebär inte detta att dessa prioriteras på ett sätt som inte är adekvat med hänsyn till andra ytterst viktiga investeringsbehov?

Mot detta kan som utskottsmajorite-

ten gör invändas, att den ifrågavarande krediten bara ställs till regeringens förfogande och att regeringen inte kommer att utnyttja den, om det inte är nödvändigt med hänsyn till arbetsmarknadens behov. Det är möjligt att regeringen förfar på detta sätt, men enligt min uppfattning bör riksdagen inte avhända sig sin rätt att pröva huruvida dessa 100 miljoner bör användas eller inte. Riksdagen är visserligen inte samlad under ett par månader på sommaren, men under den tiden lär knappast så mycket hända på arbetsmarknaden. Vid bifall till reservationen är egentligen den enda konsekvensen att regeringen under höstriksdagen 1970 eller vårriksdagen 1971 kan tvingas att vända sig till riksdagen och begära ett tilläggsanslag och det tycker jag att regeringen i så fall skall göra, varvid riksdagen i vanlig ordning får pröva om detta tilläggsanslag behövs.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Den 10-procentiga marginalen det här gäller beslutar riksdagen om varje år, och när systemet infördes 1962 var riksdagens beslut enhälligt. Det är inte så att man här ger regeringen en blankofullmakt, utan regeringen får ett bemyndigande att utnyttja marginalen, om detta av konjunkturmässiga eller eljest särskilda skäl är påkallat. Herr Cassels anförande tycker jag närmast skulle ha utmynnat i en hemställan om att detta system avskaffades, men det har han inte velat göra. Herr Cassel har i detta läge bara velat pruta ned anslagsramen med 100 miljoner kronor.

Nu tror jag dock att herr Cassel och jag kan bli överens om ett par saker. Om konjunkturläget förblir oförändrat, så kommer denna marginal inte att utnyttjas, och då kommer inte heller ett bifall till vare sig utskottets hemställan eller till reservationen att i och för sig

Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

påverka utvecklingen. Reservationen innebär därför inte någon samhällsekonomisk besparing. Här gäller det bara att man inte tycker om systemet att det finns en marginal på 10 procent för den händelse att det blir en ändring i konjunkturerna.

Vidare tror jag vi kan vara ense om att det finns angelägna behov på detta område som inte kan tillgodoses. Jag vill bara ta ett exempel från televerket. Med nuvarande investeringsanslag kommer väntetiden för installation av nya telefoner och telefonreparationer att förlängas avsevärt, om inte verket får ytterligare medel till sitt förfogande. För närvarande har verket en normleveranstid, alltså för 90 procent av beställningarnas effektivering, på fem, sex veckor, och den tiden beräknas år 1971 komma att öka till upp emot tio veckor. Det råder sålunda en kraftig försening vid installation av nya telefoner, en försening som man givetvis i nuvarande läge kan vara tvungen att acceptera trots de stora nackdelar den medför. Telefoner är ju en nödvändig utrustning också inom näringslivet, och därför skapar en dylik försening stora svårigheter och gör det nödvändigt att upprätta prioriteringslistor etc.

I dagens läge har utskottet inte velat påfordra någon ändring i rådande förhållanden, men nog vore det bra om det under slutet av det budgetår vi nu talar om, alltså under första halvåret 1972, visar det sig att det finns en marginal som kunde användas för att nedbringa dessa onormalt långa väntetider. Det är också för det ändamålet som arrangemanget med denna marginal har tillkommit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Herr talman! När jag lyssnar på ordföranden i statsutskottets fjärde avdelning blir jag mer och mer orolig. Herr Gustafson i Göteborg började med att

tala om de ytterst angelägna uppgifter som har fått eftersättas vid televerket och han gjorde det som exempel på vilka trängande investeringsbehov som finns inom kommunikationsverken. Men genom sin borgerliga gärning vet ju herr Gustafson mycket bättre än jag — och troligen också bättre än de flesta andra i denna kammare — vilka oerhört angelägna kreditanspråk från näringslivets sida som bankerna nu är tvungna att stryka ett streck över. Här låter det som om man oavsett utvecklingen på arbetsmarknadsfronten borde försöka nalla av de 100 miljonerna för att göra investeringar i kommunikationsverken. Men detta sker i så fall på bekostnad av övriga investeringar inom näringslivet och andra behov, som också är utomordentligt angelägna.

Nu är det klart att en sådan här åtgärd inte i och för sig, under förutsättning att regeringen inte använder sitt kreditiv, innebär någon besparing. Och man frågar sig då, varför regeringen inte skulle få fullmakt att använda de 100 miljoner kronor som det gäller. Ja, har man en kolartro på att regeringen i alla sammanhang gör det som är förnuftigt, kan man ju ge regeringen fullmakten, men någon sådan kolartro har icke jag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag tvingas upprepa vad jag yttrade i mitt första anförande, nämligen att den aktuella marginalen skall få användas endast när detta av konjunkturmässiga eller eljest särskilda skäl är påkallat. Att herr Cassel gör gällande att det tydligen är meningen att man skall kunna nalla av dessa pengar oavsett hur konjunkturerna utvecklas måste bero på att han var så ivrigt sysselsatt med att förbereda sin replik att han inte lyssnade på vad jag sade.

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Tvärtom, herr talman! Jag var ivrigt sysselsatt med att lyssna på vad herr

ordföranden i utskottets fjärde avdelning sade.

Jag ville erinra om att det i detta sammanhang inte gäller att tänka på det behov av telefoner som kan föreligga. Skall regeringen ha denna fullmakt, skall den, såsom ursprungligen var meningen, vara knuten till en situation där man av arbetsmarknadspolitiska skäl är tvungen att göra nya insatser.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Just det, herr talman! Det är också av denna anledning som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 24 nej, varjämte 3 av kammarens leda-

Postverkets anslagsbehov

möter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Postverkets anslagsbehov

Sedan punkten föredragits anförde

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att ställa något yrkande om ökat eller minskat anslag utan närmast därför att jag inte tidigare har haft möjlighet att framställa en vädjan till kommunikationsministern vad det gäller skötseln av postverket.

Vi hade en gång i tiden ett sådant postverk här i landet att vi kunde säga »säkert som ett brev på posten». Tyvärr har situationen nu blivit sådan att vad utskottet här skriver måste vara byggt på någon felaktighet åtminstone vad slutledningarna beträffar. Man säger att postverket har »en skyldighet i princip att bl. a. genom ett över hela landet utbrett nät av postanordningar erbjuda erforderlig postal service ävensom att uppehålla denna service också i områden i vilka rörelsen inte är bärkraftig». Vidare sägs att man skall rationalisera och vidtaga sådana åtgärder att postverkets service fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Det är tacknämligt att man gör vad man kan på landsbygden, men det finns ju även städer och tätorter. Vi kunde finna oss i att post inte delas ut på söndagarna — det tycker jag är fullt riktigt — och vi kunde också finna oss i att exempelvis postutdelning skedde en gång om dagen. Men när det går så långt att postverkets folk kommer med en postsäck kl. 8 på morgonen och läser fast den på ett värmelement i portgången och det sedan dröjer upp till tre à fyra timmar innan posten delas ut,

Statens järnvägars anslagsbehov

får man en känsla av att det måste vara fråga om någon felrationalisering. Vi kan inte fortsätta att ha ett postverk som fungerar så dåligt som för närvarande är fallet. Var kan felet till detta ligga?

Alla blir vi äldre och äldre, men avstånden till serviceorganen blir längre och längre. Det får vi uppleva dagligdags. Pensionärer, partiellt arbetsföra och andra behöver också postservice; i varje fall försöker de ta sig fram till posten för att få ut sin pension.

Jag har en känsla av att det här också föreligger något fel. Tidigare var det en mycket förnämlig personal som skötte postgången i landet och den fackliga organisationen, Postmannaförbundet, hade stor ära och heder av denna. Numera engageras tydligen personalen mera slumpartat och resultatet har också blivit därefter.

Låt mig ställa en fråga till dem som har ansvaret för personalrekryteringen: Skulle det inte vara möjligt att ansvara inom verket tog kontakt med exempelvis nuvarande Postförbundet, där det finns personal av den gamla stammen som såg till att det låg en verklighet bakom uttrycket »säkert som ett brev på posten»? Vore det inte möjligt att resonera med dem som driver postverket, så att vi kunde få en bättre service än för närvarande? Det skulle kanske inte vara så dumt om postverkets generaldirektör i varje fall under någon tid själv skulle handlägga postverkets organisationsuppgifter beträffande utbärningen. Jag vill inte begära för mycket och det vore kanske att sträcka sig för långt, men om man toge kontakt med personalorganisationerna, skulle vi kanske kunna få en förbättring.

Möjligen är det förmätet att framställa ett sådant önskemål, men jag har inte förut haft tillfälle att framföra det till den nye kommunikationsministern — jag förutsätter att han har sinne för service — och vi kanske på det här sättet skulle få fram en service som

verkligen fungerar. Att begära flera utbärningsturer är kanske för mycket, men om kommunikationsministern kontaktar personalorganisationerna och fick del av dessas erfarenheter beträffande denna fråga, skulle kanske en ändring kunna åstadkommas beträffande den felrationalisering som tydligen pågår. Samtidigt måste vi ta hänsyn till inte minst pensionärer och handikappade. Även om det propageras för att man skall vara frisksportare och gå långa vägar, kan avstånden dock för många bli alltför långa och betungande.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat uttala en vädjan, vilken jag hoppas skall nå fram till postverkets högsta ledning.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4**Statens järnvägars anslagsbehov**

Kungl. Maj:t hade (s. 159—180) föreslagit riksdagen att *dels* för budgetåret 1970/71 under statens järnvägars fond anvisa i statsrådsprotokollet angivet investeringsanslag av 367 600 000 kr., *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta i statsrådsprotokollet förordade tjänster på löneplan C vid statens järnvägar.

I de likalydande motionerna I: 83 av herrar Nils Nilsson och Stefanson samt II: 96 av herrar Jonsson i Mora och Boo hade yrkats att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för en elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Järnvägar m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 367 600 000 kr.,

Statens järnvägars anslagsbehov

2. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen förordat inrätta tjänster på löneplan C vid statens järnvägar,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 83 och II: 96.

Reservationer utan angivna yrkanden hade avgivits beträffande elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora av

a. herr *Mellqvist* (s) och

b. herr *Eliasson* i Sundborn (cp).

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Under denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 9 behandlas också ett par motioner, I: 83 av herrar Nils Nilsson och Stefanson och II: 96 av herr Boo och mig själv. I detta motionspar har vi upprepat vad vi motionerat om under både 1968 och 1969. Vi begärde i motionerna att åtgärder skulle vidtagas för en elektrifiering av järnvägslinjen Borlänge—Mora.

Som framgår av utlåtandet har statsutskottet, liksom vid de båda tidigare tillfällena, avstyrkt motionerna. Vi har emellertid ansett saken så angelägen att vi har velat föra fram den motionsledes även till årets riksdag.

Frågan om elektrifiering av bandelen Borlänge—Mora var aktuell redan i samband med att man elektrifierade bandelen Krylbo—Borlänge, men av någon anledning sköts den då på framtiden; det sades att den skulle genomföras i något senare sammanhang. Detta sammanhang har ännu inte inträffat.

Det finns flera motiv för att tiden nu borde vara inne att utsträcka elektrifieringen ända upp till Mora. Vi har anfört några skäl i våra motioner, och jag vill understryka ett par synpunkter. Allra främst menar vi att en elektrifiering skulle medföra ökad driftsäkerhet. Det är känt att de dieseldrivna persontåg som går upp till Mora rätt ofta

blir föremål för driftstörningar. Senast i går, när jag skulle resa ned med tåget »Siljan», var detta ställt åt sidan på grund av en skada och ersatt med ett vanligt dieseldrivet loktåg till Borlänge och sedan med elloktåg till Stockholm efter byte vid stationen i Borlänge.

Vi tror också att det är viktigt att söka komma dithän att man kan använda den inhemska elkraften i stället för att vara tvungen att utnyttja importerat bränsle för dieseltågen. Vidare anser vi att det borde finnas möjligheter att snabba upp persontågsförbindelserna ytterligare, om en elektrifiering verkställdes upp till Mora. I denna bygd är det ett mycket starkt önskemål att få ännu snabbare förbindelser med Stockholm och övriga delar av landet.

Vad beträffar godstransporterna har vi pekat på — vilket väl också är känt — att man räknar med ökade transporter av virke och trävaror. Detta kommer att bli fallet i ännu större utsträckning när flottningen i Dalälven definitivt upphör innevarande år. SJ och de stora skogsbolagen har träffat överenskommelser om kontinuerliga virkestransporter på järnväg, och det innebär bl. a. en ökad belastning på bandelen Mora—Borlänge. Det krävs därför en ökad kapacitet, som enligt vår mening skulle komma till stånd genom en elektrifiering av denna bandel.

Mora har nämnts som en prioriteringsort i lokaliseringshänseende. Det innebär att man skall satsa på en sådan ort i flera avseenden. Detta har betydelse inte bara för centralorten utan för hela den norra delen av Kopparbergs län. Mora har blivit och kommer ännu mer att bli en särskild centralort för denna länsdel, och det är därför viktigt att kommunikationerna dit är de bästa möjliga. Jag vill gärna understryka att detta är ett intresse inte bara för Mora utan för samtliga kommuner i länets norra del. Jag tror också att en elektrifiering av bandelen skulle medföra avsevärda fördelar för

Sjöfartsmateriel m. m.

de kommuner som ligger efter linjen Borlänge—Mora, i synnerhet som också turistströmmen på många håll är betydande till dessa trakter.

Utskottet skriver nu: »Utvecklingen i olika avseende bedöms emellertid alltså jämt, enligt vad utskottet inhämtat, inte bli sådan att en elektrifiering av bandelen f. n. är tillräckligt motiverad.» Från denna utgångspunkt avstyrker man våra motioner. Jag vill gärna ta fasta på ordalydelsen att en elektrifiering inte »f. n. är tillräckligt motiverad».

Jag hoppas och tror att trafiken på denna bandel kommer att utvecklas så, att en elektrifiering i enlighet med motionsförslaget blir motiverad. En sådan skulle främja en positiv utveckling för kommunerna i hela den övre delen av Kopparbergs län. Skall man satsa på Mora som prioriteringsort vid en ökad lokalisering är det viktigt att man beaktar kommunikationernas, i all synnerhet järnvägsförbindelsernas, betydelse i sammanhanget.

Efter att ha framfört dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 83 och II: 96.

I detta anförande instämde herr *Boo* (cp) samt fru *Sundström* och fru *Bergman* (båda s).

Herr *GUSTAFSON* i Göteborg (fp):

Herr talman! Den elektrifieringskampen som har gjorts för denna bandel har inte visat att det finns tillräckligt underlag för en elektrifiering för närvarande. Men jag vill — vilket också herr Jonsson i Mora gjorde — understrika att utskottet har skrivit att elektrifieringen »för närvarande» inte är motiverad.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 83 och II: 96; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 5—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9**Sjöfartsmateriel m. m.**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr *DOCKERED* (cp):

Herr talman! I ett motionspar med herr Olle Eriksson som undertecknare i första kammaren och mig i andra kammaren har hemställts att riksdagen låter statistiska centralbyrån redovisa hela inrikessjöfarten för att därigenom klarlägga om vägarna till lands kan avlastas en del trafik. Detta är en mycket stor fråga, men jag skall ändå fatta mig kort.

Det har sagts mig att utskottet har blivit något irriterat av vissa formuleringar i motionerna beträffande denna frågas tidigare behandling. På grund av sjukdom fick jag motionen utskriven så sent att jag inte hann göra den nödvändiga putsning som kunde ha avslutit dessa för sakens skull mycket onödiga, irriterande satser, vilket jag beklagar.

Jag är emellertid alldeles övertygad om att jag är ute i ett angeläget ärende. Trängseln och slitaget på vägarna gör att vi måste överväga en avlastning. En sådan kan möjligen åstadkommas genom att de mindre vattenvägarna bättre utnyttjas, såsom sker på andra ställen i världen. Vi har hemställt att riksdagen skall begära en utredning av denna fråga. Vi anser det vara nödvändigt att göra en analys av sjötransporternas inverkan på landsvägstrafikens

Sjöfartsmateriel m. m.

utveckling, och i det sammanhanget bör även frågan om kostnaderna utredas.

Detta är som jag förut sagt en stor fråga, och det blir säkerligen nödvändigt att åstadkomma en lösning av den, om vi i framtiden skall behärska våra trafikproblem.

Utskottet anser — av förståeliga skäl — att motionen med hänsyn till det beslut som fattades mycket sent under fjolårets riksdag inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag ämnar inte heller mot utskottets enhälliga utlåtande ställa något yrkande om bifall till motionen. Men jag anser frågan vara så betydelsefull att den måste återkomma. Det är möjligt att jag får tillfälle att medverka här till — det vet jag ingenting om, eftersom vi nästa år får en ny riksdag och jag inte heller vet om jag får leva till dess.

Lastbilarnas och de stora långtradarnas andel i olycksfallsfrekvensen på vägarna är i dag skrämmande stor. Alla som färdas på vägarna vet hur farligt det är att köra om exempelvis en långtradare. Kunde man åstadkomma en avlastning från vägarna av dessa transporter, vore mycket vunnet. Detta är inte främst en ekonomisk fråga, men enligt vad sakkunniga sagt om kostnaderna för sjötransporterna förefaller det som om mycket vore att vinna även ekonomiskt på en sådan omfördelning. Det är därför angeläget att det kommer till stånd en undersökning om vad detta kan betyda.

Denna motion är stor och vidlyftig, men den är ute i ett så angeläget ärende, att jag tror att den så småningom kommer att leda till ett resultat. Får jag tillfälle här till skall jag återkomma i detta ärende. Årets motion kan möjligen bidra till att hålla diskussionen vid liv. Min rekommendation i dag är att de ärade ledamöterna av denna kammare läser och begrundar motionen. Eftersom jag ser att kommunikationsministern är närvarande i kammaren, vill jag rikta denna maning även till

honom. Jag tror att det finns anledning att göra sådana här analyser, varigenom vi därigenom så småningom kan komma fram till ett beslut som medför fördelar för hela trafikutvecklingen i landet.

Herr talman! Jag har alltså inget yrkande.

I detta anförande instämde fröken Åsbrink (s).

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! De frågor som berörs i herr Dockereds motion var föremål för behandling inte mindre än två gånger under fjolårets riksdag, den andra gången så sent som den 11 december 1969, då utskottet efter en synnerligen ingående behandling kom till det resultatet att motionen inte kunde tillstyrkas.

Nu säger herr Dockered själv, att vissa avsnitt i motionen kanske inte är de allra lämpligaste. Eftersom han har lovat att det skall komma en ny motion så småningom, får vi väl då diskutera frågan utifrån det underlaget som kanske blir mer lämpat för en debatt här i kammaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom inrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Lades till handlingarna.

§ 12

Huvudmannaskapet för mellanskolan

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudmannaskapet för mellanskolan, såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 32 angående huvudmannaskapet för mellanskolan är enhälligt. Det hade väl inte behövt sägas något om utlåtandet, om det inte varit för några omständigheter i samband med frågan om namnet på den kommande skolan, som hitintills kallats »mellanskolan». Så kallas den också i propositionen om huvudmannaskapet.

Frågan om namnet togs upp redan i proposition 140 år 1968 angående riktlinjer för det frivilliga skolväsendet, varvid som tänkbara möjligheter bl. a. nämndes namnen »ungdomsskola», »gymnasium», eventuellt »gymnasieskola», och »mellanskola». Statsutskottet uttalade i sitt utlåtande nr 195 år 1968, att utskottet bland de namnförslag som redovisats i propositionen för sin del funnit »gymnasium» vara att föredra. Utskottet ansåg att riksdagen borde ge denna uppfattning till känna för Kungl. Maj:t, och så skedde också.

Så gick tiden, månad lades till månad, och det s. k. arbetsnamnet »mellanskolan» användes mer och mer i förarbetet för den nya gymnasiala skolan. Kungl. Maj:t underlät att ta ställning i namnfrågan trots riksdagens skrivelse med den klara rekommendationen. Även i årets proposition angående huvudmannaskapet för mellanskolan, som vi alltså nu behandlar, fortsatte Kungl. Maj:t envist att behålla benämningen »mellanskolan». I det läget blev följden en motion som gick ut på att riksdagen skulle skicka en ny skrivelse till Kungl.

Maj:t med hemställan om att »gymnasium» skulle införas som officiell beteckning på skolformen. Med anledning av detta motionsyrkande hänvisar statsutskottet i förevarande utlåtande, nr 32, till den ståndpunkt som statsutskottet intog redan 1968 och framhåller att det av många skäl är önskvärt att namnfrågan bringas till en lösning. Utskottet anför att riksdagen bör ge Kungl. Maj:t detta till känna som sin mening.

Lösningen på problemet kom omgående, alltså innan vi nått fram till riksdagsbehandlingen av motionen och utlåtandet, genom att utbildningsministern i något av sina nu så talrika tal i Västsverige — jag tror det var i Borås — meddelade att namnet skulle bli »gymnasieskola», inte »gymnasium» alltså, med andra ord en avvikelse från statsutskottets båda rekommendationer.

Till nöds kan man väl acceptera »gymnasieskola» — jag skall inte lamentera alltför mycket —, men riksdagen har rekommenderat »gymnasium» och personligen tyckte jag liksom många andra när frågan behandlades i avdelningen och sedan i utskottet, att »gymnasium» vore den lämpligaste benämningen.

Som jag framhöll redan vid riksdagsbehandlingen i december 1968 är »gymnasium» ett sedan länge känt och accepterat namn på den skola som ligger över primärbildningen. Mot den beteckningen kan en invändning resas, nämligen att »gymnasium» i internationella sammanhang leder tanken till något annat än en skola, men den invändningen har ändå ganska ringa vikt, eftersom adekvata översättningar måste åstadkommas vilket namn man än väljer för att man över huvud taget skall kunna tala om svensk skolorganisation i internationella sammanhang på ett meningsfullt sätt.

Jag skall inte utveckla den tradition som ligger bakom det fina namnet »gymnasium» — det finns i protokollet från den 11 december 1968 —, eftersom den yttersta orsaken till att jag nu har begärt ordet är att jag skulle vilja fråga,

varför utbildningsministern eller hans rådgivare, eftersom det väl finns också sådana i den dunkla bakgrunden, har bestämt sig för att det skall heta »gymnasieskola» och inte rätt och slätt »gymnasium». Det sista namnet tycker jag och många andra vore bättre och riksdagen har ju också i första hand uttalat sig för det. Det vore intressant om utbildningsministern ville ge oss en förklaring.

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp):

Herr talman! Det måste hälsas med stor tillfredsställelse att debatten om huvudmannaskapet för den gymnasiala skolan nu får anses vara avslutad. Att primärkommunen har blivit huvudman anser jag vara mycket värdefullt — jag tror det är en alldeles riktig lösning som man har kommit fram till.

Det finns emellertid vissa undantag från detta generella ståndpunktstagande. Att vårdutbildningen har ställts utanför tycker jag är helt i sin ordning, och jag har inte anfört någon annan mening vare sig motionsledes eller i utskottet. Landstingen är huvudmän för den personal som där utbildas, och jag tycker det är riktigt att landstingen också handhar utbildningen.

Beträffande huvudmannaskapet för jordbrukets, trädgårdsnäringens och skogsbrukets yrkesskolor tycker jag dock det finns anledning att sätta några frågetecken. Om jag har förstått saken rätt kommer den grundläggande skogsbruksutbildningen — det är den jag närmast tänker på — så småningom att infogas i gymnasieskolan och bli en utbildningslinje där. Då tycker jag det vore värdefullt om den utbildningen finge samma huvudman som den övriga gymnasiala utbildningen. Jag ville på den punkten fråga utbildningsministern, om han emotser en utveckling i den riktningen eller om han menar att den ordning som inrymmes i propositionen är definitiv.

Jag förstår att det finns skäl som ta-

Huvudmannaskapet för mellanskolan

lar för att man har en gemensam huvudman för jordbruksutbildning och skogsbruksutbildning, men det kommer att behövas stora investeringar för att ge lantbruksskolorna möjlighet att meddela den omfattande tekniska utbildning som måste höras till den grundläggande skogsbruksutbildningen. Jag tror att skäl talar för att den sammanförs med gymnasieskolans yrkesutbildning i övrigt och att det därför hade varit bättre om den hade fått föras in under det primärkommunala huvudmannaskapet.

Jag har inte velat framställa något yrkande, men det skulle vara intressant att höra hur utbildningsministern ser på denna sak, ifall han vill säga något om den utveckling man här kan förutse.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Det vore väl fel av mig att efter att det har lagts fram en proposition och ett enhälligt utskottsutlåtande ta upp en diskussion om nya ting beträffande huvudmannaskapet. Propositionens förslag ligger, utskottet har anslutit sig till riktlinjerna i den, och nu får vi arbeta efter dem.

Jag har begärt ordet bara för att mycket kort svara herr Nordstrandh i namnfrågan. Jag skall inte dölja att jag personligen har haft starka sympatier för namnet »mellanskola», men jag har lyssnat på den argumentering som utskottet har fört för namnet »gymnasium». Jag tyckte i varje fall inte om slutet på ordet, utan fann att »gymnasieskola» var något bättre. På detta sätt tillmötesgår jag till 98 procent vad utskottet har krävt. Jag hoppas att det skall tillfredsställa även herr Nordstrandh, så att vi inte behöver gräla om detta nu i sista stund. Trots allt är ju inte namnfrågan den allra viktigaste i sammanhanget, utan vi har större problem att diskutera i framtiden på gymnasieskolans område.

Huvudmannaskapet för mellanskolan

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag skall gärna diskutera de stora problemen med herr utbildningsministern när vi får tillfälle till det. Detta problem är kanske inte av den allra största storleksordningen, om det över huvud taget är något problem, men det är en relativt viktig fråga. En benämningsfråga har onekligen sin betydelse inte minst genom sin makt över tanken.

Jag sade i mitt första anförande att jag och andra, vare sig vi vill det eller inte, nu är nödsakade att acceptera namnet »gymnasieskola» och försöka göra det bästa möjliga av den beteckningen. Utan att ingå på några lärdomshistoriska utläggningar — vilket jag är beredd att göra, om det skulle erfordras — eller några diskussioner om ords betydelse vill jag dock säga, att sammanställningen av de båda orden »gymnasium» och »skola» innehållsmässigt sett inte är invändningsfritt och torde innebära, vilket är litet förargligare, något av en tautologi, d. v. s. en onödig och kanske t. o. m. olämplig upprepning av ord med likartad, för att inte säga nästan samma betydelse. Även detta faktum tycker jag hade bort vägas in i vågskålen, när utbildningsministern skulle bestämma sig för gymnasieskola eller gymnasium, och hade bort leda honom till att ta det som av riksdagen enhälligt rekommenderats, nämligen gymnasium. Men nu är här inte något annat att göra än att acceptera detta beslut, även om jag inte kan säga, att det är det visaste beslut som utbildningsministern hitintills har fattat.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag går upp i talarstolen för att försöka undanröja eventuella missförstånd. Riksdagen har inte kategoriskt sagt att den nya skolan skall heta gymnasium, utan riksdagen har sagt att av de olika namn som nämnts är ordet gymnasium att föredra. Det som är det verkligt viktiga i denna del

av dagens utlåtande är understrykandet av att namnfrågan bringas till en snar lösning. Det har skett nu, och jag tror att det finns all anledning från riksdagens sida att uttala sin tillfredsställelse med detta. För min egen personliga del betraktar jag ordet gymnasieskola som precis lika bra och kanske i många avseenden bättre än ordet gymnasium.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det är roligt att höra deklarationer, och även minoritetens deklarationer i fråga om vad man tycker i detta avseende bör ju komma till uttryck. Nu har det alltså skett.

Jag skulle emellertid vilja fråga: Vad är det för skillnad på att säga att riksdagen vill ha ordet gymnasium och på att riksdagen bland de olika namn som fanns i 1968 års proposition funnit gymnasium vara att föredra? Är det inte ett uttalande av riksdagen för gymnasium i första hand? Det kan ju ingalunda vara ett uttalande för gymnasium i andra, tredje eller fjärde hand.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Andra avdelningens vice ordförande bortser här ifrån att detta är ett ärende som Kungl. Maj:t ensam har att avgöra. Det är inte en fråga, där riksdagen enligt konstitutionen har att besluta. Kungl. Maj:t har avgörandet och riksdagen kan rekommendera, vilket också skett.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Därmed har alltså herr Alemyr, avdelningens ordförande, deklarerat, att han för sin del finner Kungl. Maj:t vara visare än riksdagen och därmed visare än han själv som är en del av riksdagen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 13

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts

Tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

proposition angående huvudmannaskapet för mellanskolan, såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14**Tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner om tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning.

I de likalydande motionerna I: 331 av herr *Bohman m. fl.* och II: 367 av herr *Holmberg m. fl.* samt de likalydande motionerna I: 449 av herr *Dahlén* och herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* och II: 649 av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Enskog* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 331 och II: 367 samt I: 449 och II: 649.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Bengtson* (cp), *Nyman* (fp), *Kaijser* (m), *Lindblad* (fp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Nordstrandh* (m), *Enskog* (fp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Antonsson* (cp) och *Petersson* i Gäddvik (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 331 och II: 367 samt I: 449 och II: 649 hos Kungl. Maj:t hemställa om att en parlamentarisk försvarsutredning tillsattes snarast.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PETERSSON** i Gäddvik (m):

Herr talman! I statsutskottets förelig-

gande utlåtande behandlas frågan om tillsättandet av en ny försvarsutredning.

Enighet råder inom utskottet om att en ny försvarsutredning skall tillsättas under innevarande år.

Den nuvarande försvarsbeslutsperioden utgår den 30 juni 1972. Hur verksamheten skall inriktas därefter måste klarläggas för de planerande myndigheterna senast andra halvåret 1971. Helst borde försvarsutredningens förslag föreligga redan våren 1971.

Tyvärr har inom regeringspartiet funnits delade meningar om värdet av en ny försvarsutredning. Då vågskålen nu vägt över till förmån för förslaget att tillsätta en ny sådan utredning är detta att hälsa med tillfredsställelse. Det är i hög grad önskvärt att den tidigare enigheten i försvarsfrågan kan återvinnas.

Vårt försvars främsta uppgift är att vara fredsbevarande. Endast ett starkt försvar kan inge stormakterna en sådan respekt för vår neutralitetsvilja och för vår förmåga att stå emot påtryckningar att de, även i svåra orostider, avstår från angrepp eller annan aggressivitet mot oss. Det måste stå klart för alla, att vi menar allvar med vår inriktning på neutralitet och att vi målmedvetet skapar goda försvarsresurser. Vår egen försvarsvilja påverkas också i hög grad positivt om enighet kan uppnås om vårt försvars styrka och kostnaderna härför.

Det är därför förvånande att socialdemokraterna avvisar de borgerliga partiernas förslag att en ny försvarsutredning tillsätts snarast. Skälen anges främst vara att perspektivplaner för det militära försvaret och civilförsvaret kommer att vara klara först i mars 1971 och att det egentliga arbetet i en försvarsutredning inte kan påbörjas förrän dessa planer föreligger. Till detta vill jag bara göra den kommentaren, att försvarsministern varit väl medveten om att nuvarande försvarsperiod utgår 1972 och därför bort tillse att erforder-

Tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

ligt grundmaterial finns för att ge en parlamentarisk försvarsutredning nödig tidsram för sitt arbete.

Nu nödgas vi alltså godtaga att grundmaterialet, perspektivplanerna, inte föreligger förrän i mars 1971. Enligt vår mening bör ändå försvarsutredningen tillsättas omgående. All erfarenhet visar att det tar avsevärd tid att tränga in i försvarsproblematiken och granska det material som ligger till grund för perspektivplanarbetet. Utredningen måste få möjlighet att arbeta självständigt, ha rätt och tid att anlita egen expertis och infordra de uppgifter från myndigheter och andra som den anser sig behöva. Den måste få tid och möjlighet att självständigt bilda sig en uppfattning om behov och resurser. Det nya och avsevärt ändrade systemet för planering av försvarsmakten gör det, i varje fall vid övergången, svårare än tidigare att analysera fram olika resursnivåers genomslag på den framtida försvarseffekten.

Herr talman! Enligt min mening talar alla sakskalet för att en ny försvarsutredning tillsätts snarast. Jag vill dock uttrycka förhoppningen att även socialdemokraterna, oavsett vem som sitter i regeringsställning år 1972 då nuvarande försvarsbeslut utlöper, eftersträvar politisk enighet om ett starkt, fredsbevarande försvar. Upptakten vid tillkomsten av den nya försvarsutredningen tyder tyvärr på att socialdemokraterna inte är eniga om att låta försvarsutredningen få verkliga befogenheter till ett självständigt ställningstagande och rådruum för samråd, så att vi åter kan uppnå den enighet om försvaret som ger vår neutralitetspolitik en särskild styrka.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 33 behandlar de motioner i vilka

det föreslås att en parlamentarisk försvarsutredning snarast skall tillsättas.

Representanterna för de tre oppositionspartierna i utskottet hävdar i den reservation, som är fogad till utlåtandet, att denna utredning snarast bör tillsättas. Majoriteten i utskottet anser däremot, att det räcker om utredningen tillsätts i höst efter valet. Det är visserligen fråga om en tidsskillnad på bara några månader, men jag hävdar bestämt att mycket skulle vinnas om utredningen snarast bleve tillsatt, och jag skall redovisa några av de skäl som talar härför.

Enligt vad som framkommit vid utskottsbehandlingen — det redovisas för övrigt i utlåtandet — avser man att den nya försvarsutredningen mer än tidigare utredningar skall koncentrera sitt arbete på försvarets inriktning på lång sikt, och de förslag som utredningen skall lägga fram bör vara grundade på denna inriktning. Utskottet skriver: »Det viktigaste materialet för försvarsutredningen torde därför bli perspektivplanerna och det underlag i övrigt som kommer fram genom arbetet inom det nya planeringssystemet.»

Jag håller med om att perspektivplanerna är viktiga som underlag, men det finns mycket annat bakgrundsmaterial som försvarsutredningen också bör läsa in eller på annat sätt ta del av och bli införstådd med, innan utredningen lägger fram något förslag. Och det är viktigt att detta studiearbete kommer i gång så snart som möjligt. Jag vill också understryka att en stor del av detta bakgrundsmaterial — jag tänker då på luftförsvarsutredningen, utredningarna på värnpliktsområdet och handräckningsutredningen — finns tillgängligt redan i vår.

Som jag sade är tidsplanen mycket pressad. Utredningen borde vara så långt framme hösten 1971 att dels en offentlig debatt om huvudpunkterna i förslaget bör kunna äga rum innan riksdagen behandlar förslaget våren 1972,

Tillsättande av en parlamentarisk försvarsutredning

dels att de militära myndigheterna med ledning av försvarsutredningens förslag kan arbeta fram erforderligt underlag för budgeten 1972/73. Visserligen kommer perspektivplanerna inte att finnas tillgängliga förrän den 1 mars 1971, men med tanke på att utredningens ledamöter vid den tidpunkten dels måste vara väl insatta i problematiken kring perspektivplanerna, dels också ha god kännedom om övrigt bakgrundsmaterial är det ingen tid att missa.

Om en del av ledamöterna inte tidigare har deltagit i någon försvarsutredning, torde en del studiebesök också bli nödvändiga för att man i utredningen skall kunna nå ett så bra resultat som möjligt. Dessa studiebesök bör kunna äga rum på våren och försommaren i år.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! När vi diskuterade försvarsfrågan förra året tillät jag mig rikta en vädjan till försvarsministern att han måtte överväga att tillsätta en ny försvarsutredning. Vid det tillfället var det nämligen inte klart huruvida vi för den tid som ligger närmast framför oss skulle få den vanliga ordningen med en arbetande försvarsutredning. Därför är jag nu tillfreds med att det klart har sagts ifrån att en ny försvarsutredning skall tillsättas. Det ligger ett egenvärde häri, eftersom det bör ge partierna möjlighet att markera den enighet som jag tror omfattas av en mycket bred opinion i vårt land när det gäller försvarsfrågan.

Det finns för ett litet land som vårt inte något utrymme för skilda försvarsideologier. Vi skall ha ett så starkt försvar som möjligt, avsett att trygga vår alliansfrihet och ge den ett reellt innehåll. Jag tillåter mig att redan nu uttrycka den förhoppningen, att vi denna gång skall nå större enighet kring för-

svarsfrågan än vad som var möjligt vid förra tillfället.

De två föregående talarna har erinrat om att planeringen för försvaret nu bygger på ett nytt system med särskilda miljöstudier och att man därför skall skissera den internationella utvecklingen och med utgångspunkt i skilda alternativ arbeta fram långsiktiga femtonåriga perspektivplaner. Den kortsiktiga planeringen skall bygga på femåriga programplaner.

Utskottet anför att försvarsplanerna inte kan bli färdiga förrän den 1 mars 1971 och menar därför att man kan vänta med att tillsätta utredningen till efter valet 1970. Jag vill emellertid poängtera att försvarsproblematiken innehåller en mycket mångsidig materia, som är svår att tränga in i, speciellt nu när vi skall få ett nytt planeringssystem. Ju längre tid utredningen får på sig, desto större möjligheter har den därför att uppnå enighet på detta område. Om man följer utskottets linje och tillsätter försvarsutredningen omedelbart efter valet, blir utredningens arbete ganska pressat. I realiteten blir det endast drygt ett år som man då skulle få för att genomföra sitt arbete.

Det skulle vara olyckligt om tidsnöden skulle få en sådan negativ inverkan att utredningen inte fick möjligheter att tränga in i hela den mångsidiga materia som finns på området. Vi vet också av erfarenhet att det kan behövas tid för att nå fram till politiska kompromisser på detta område.

Herr talman! Detta är motivet till att jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! När man har lyssnat till de tre föregående talarna ligger den tanken nära till hands, att de i själva verket vill ha en försvarsutredning som oavbrutet arbetar. Vi som har erfarenhet från tidigare utredningar konstaterar att vi aldrig råkat i någon di-

Meddelande ang. ändrad tid för den utrikes- och handelspolitiska debatten samt om extra arbetsplenium torsdagen den 19 mars

rekt tidsnöd annat än då vi kommit fram till själva budgivningen. Då har det varit ganska så bråttom. Tiden dessförinnan har emellertid varit väl tilltagen.

I den försvarsutredning, vilkens tillsättande försvarsministern har aviserat, kommer framför allt de långsiktiga försvarsplanerna att bli avgörande. Underlaget för denna utrednings ställningstagande blir de långsiktiga planer som kommer att presenteras den 1 mars 1971. Utskottsmajoriteten framhåller att en försvarsutredning som tillsätts i höst kommer att få en tidsperiod om närmare fem månader på sig fram till dess att perspektivplanerna presenteras. Om utredningen utnyttjar dessa fem månader någorlunda rationellt — vilket vi väl får förutsätta — kommer utredningen att väl hinna med att tänka sig in i de problem som det tidigare har redogjorts för. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att denna tid bör vara tillräcklig för att utredningen därefter skall kunna börja diskutera de kommande långtidsplanerna.

Det är mot denna bakgrund som vi inom utskottsmajoriteten avvisar motionernas krav att en försvarsutredning skall tillsättas omedelbart. Vi har inte funnit de skäl som har redovisats vara så bärande att vi har kunnat tillstyrka bifall till motionerna. Vi hävdar att den tid som försvarsministern aviserat för den kommande utredningens arbete också är tillräcklig för det uppdrag som utredningen kommer att få sig ålagt att utföra.

Herr talman! Med de anförda synpunkterna ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

svarad. Herr Petersson i Gäddvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Petersson i Gäddvik begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 91 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Meddelande ang. ändrad tid för den utrikes- och handelspolitiska debatten samt om extra arbetsplenium torsdagen den 19 mars

Herr TALMANNEN yttrade:

Den utrikes- och handelspolitiska debatt, som enligt de preliminära planerna skulle hållas onsdagen den 18 mars, kommer att uppskjutas till onsdagen den 29 april.

Enligt erhållna uppgifter om bordläggning av utskottsutlåtanden föreligger ett 50-tal ärenden till avgörande i kamrarna onsdagen den 18 mars, och ytterligare utlåtanden kommer att bord-

Lokalhållningen för de allmänna underrätterna

läggas i sådan tid att de kan slutbehandlas av kamrarna före påsk. Kammarplenum onsdagen den 18 mars kommer därför att fortsättas på kvällen. Då det är angeläget att sammanträdet fredagen den 20 mars, som är det sista före påskuppehållet, inte skall behöva pågå till alltför sent på eftermiddagen, kommer ett extra arbetsplenum att anordnas torsdagen den 19 mars kl. 13.00. Detta sammanträde inleds med en frågestund och eventuellt några interpellationssvar.

§ 16**Lokalhållningen för de allmänna underrätterna**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lokalhållningen för de allmänna underrätterna jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Det finns i detta utlåtande ett särskilt yttrande som jag vill kommentera med några få ord. I statsverkspropositionen aviseras ett förslag om att lokalhållningsskyldigheten för underrätterna, som för närvarande åvilar primärkommuner och specialkommuner, skall överflyttas till staten fr. o. m. januari 1971. I en motion i ärendet framhålls att beslut inte bör fattas förrän en proposition med kostnadsberäkningar och lagförslag läggs fram. Man anser att väsentliga problem inte alls berörs i statsverkspropositionen.

Statsutskottet har emellertid kommit till den uppfattningen att det är möjligt att nu ta principiell ställning i saksfrågan för att senare avgöra metoderna för övertagandet. Denna uppfattning biträds också av oss som står bakom

det särskilda yttrandet. Vi har dock velat bestämt framhålla att vi förutsätter att kommunerna får ersättning för befintliga tillgångar, att sålunda dessa inte indras till statsverket utan ersättning. Förhållandena i olika kommuner är mycket skiftande, och det är angeläget att övertagandet sker på grunder som uppfattas som rättvisa. Genom ett särskilt yttrande och genom detta inlägg har vi velat markera denna förutsättning.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Utskottet har som synes enhälligt tillstyrkt förslaget om ett principbeslut att staten skall överta lokalhållningen för underrätterna eller, om man vill uttrycka det på det sättet, befria kommuner och specialkommuner från skyldigheten att hålla lokaler för de nu helt statliga domstolarna. Utskottet har därmed inte på något sätt tagit ställning till frågan om hur tingshus m. m. skall överföras från en form av samhällsägande till en annan.

Det borde räcka med detta konstaterande och saken borde därmed ha varit utagerad. De borgerliga representanterna i utskottet har emellertid fogat ett särskilt yttrande till utlåtandet, en brasklapp — förmodligen inte därför att de därtill varit nödda och tvungna utan för att de vill hålla lågan levande fram till det slutliga avgörandet. Men vad vet jag? Vi är alla, även de som står bakom det särskilda yttrandet, helt obundna i det läge som kan komma att uppstå när vi så småningom får lagpropositionen. Det enda jag vill påpeka är att ordet »konfiskation» kanske är egendomligt i detta sammanhang. Det leder tanken till att staten skall ta någon egendom från någon. I denna diskussion skulle man tvärtom kunna ställa frågan: På vilket sätt skall kommunerna betala för att bli av med sin lokalhållningsskyldighet? Jag ställer inte den frågan, men det kunde vara lika befogat att göra det som att föra in begreppet

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

konfiskation i diskussionen — detta sagt för att få litet mera balans i argumentationen.

Emellertid är väl en diskussion i dag onödig. Vi är alltså eniga om det förslag som regeringen har lagt fram, och vi får lagpropositionen snart; den lär komma i form av en lagrådsremiss redan före påskhelgen. Vi har således möjligheter att återkomma i själva saksfrågan.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Herr Bergman menar att vi alla är obundna. Låt mig bara konstatera att för den gruppering, som står bakom det särskilda yttrandet, gäller den bestämda förutsättningen att inlösen sker på sådant sätt att kommunerna får ersättning för tillgångarna. Obundenheten tillkommer alltså den andra grupperingen inom statsutskottet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, jämte motioner i ämnet.

Genom en den 20 februari 1970 dagtecknad proposition, nr 33, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner:

1) de likalydande motionerna I: 1003 av herrar *Skärman* och *Ernulf* samt II: 1163 av herr *Magnusson* i Borås m. fl., vari yrkades, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att den planerade elransoneringen skall utsträckas till flera och större grupper av stor-konsumenter än som i dag förutsättes och att förberedelsearbete igångsättes för en utsträckning av elransoneringen också till den ordinära hushållskonsumtionen»; samt

2) de likalydande motionerna I: 1004 av herrar *Stefanson* och *Annerås* samt II: 1162 av herr *Löfgren* m. fl., vari yrkades,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1) om en utredning som i syfte att vinna erfarenhet för framtida planering klarlägger skälen till att åtgärder för att motverka den förutsedda bristen på elkraft satts in först då bristen blivit akut;

2) om en prognos över tillgången på elkraft under det kommande året, särskilt med hänsyn till riskerna för en elransonering under vinterhalvåret 1970/71;

3) att en ev. elransonering utformas så att den i så liten utsträckning som möjligt påverkar näringslivets produktion eller drabbar hushållens förbrukning».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 33;

B. att motionerna I: 1003 och II: 1163 samt I: 1004 och II: 1162 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herrar *Hübinette* (m), *Axelson* (fp), *Jönsson* i Ingemarsgården (fp) och *Ringaby* (m), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 1003 och II: 1163 samt I: 1004 och II: 1162 som sin mening ge

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört angående utredning av orsakerna till bristen på elkraft, prognos över krafttillgången det kommande året och utformningen av ransoneringsbestämmelser.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 11, som vi nu har att behandla, avser ett förslag till beredskapslagstiftning som skall möjliggöra införande av elransonering. Denna fråga har varit uppe här i kammaren vid ett par tillfällen under de senaste veckorna, och det har redan sagts mycket om problemen i detta sammanhang. Jag skall därför försöka fatta mig kort.

Vi reservanter har för det första framhållit en synpunkt som vi tycker är mycket betydelsefull, nämligen att man skall ta lärdom av den inträffade situationen. Det finns många som anser att man skulle ha kunnat förutse den svåra belägenhet som man nu har hamnat i på ett tidigare stadium, kanske redan i höstas, och att man därför skulle ha kunnat verka för sparsamhet i stället för att propagera för ökad förbrukning. Vi har sett det som väsentligt att man, för att kunna ta lärdom av situationen, utreder och klarlägger bristerna i planeringen och i prognosverksamheten. Det är ju alldeles tydligt att sådana måste föreligga; eljest skulle man inte ha hamnat i denna svåra bristsituation. Det kan inte bara vara fråga om ogynnsamma omständigheter som inte kunnat förutses. Att man skall utreda, klarlägga och försöka ta lärdom är alltså vår önskan.

För det andra har vi sagt att man i samband med ransoneringen, som nu måst utformas mycket hastigt och provisoriskt, måste sträva efter att undvika störningar i produktionen. Jag vill ta kammarens tid i anspråk med ett ci-

tat ur ett meddelande som jag har fått från Skog-Press: »Med nuvarande stabila läge på världsmarknaden kommer varje produktionsinskränkning inom skogsindustrin, som kan bli följden av en ev. nödvändig elransonering, att utöver de negativa konsekvenserna för den önskvärda ekonomiska konsolideringen inom branschen självfallet också att medföra en nedgång i vår export och därmed risker för en ytterligare försämring av vår ogynnsamma handelsbalans, säger Skogsstyrelsen i en skrivelse — — — till Vattenfallsstyrelsen. Till dessa ekonomiska avbräck för skogsnäringen och samhället kommer inom de av höstens stormfällningar drabbade skogsområdena den ökning av de redan förorsakade katastrofsskadorna som uppkommer om skogsindustrierna — och främst då sågverken — skulle genom driftsinskränkning tvingas minska sin virkesmottagning.

Stormhärjningarna hösten 1969 utgjorde en naturkatastrof av en storleksordning som svenskt skogsbruk aldrig tidigare varit utsatt för. Varje åtgärd — t. ex. elransonering — som kan tänkas förvärra de stora svårigheter man för närvarande kämpar med för att i görigaste mån söka minska de svåra skadorna måste därför ytterligt noga övervägas och konsekvensverkningarna ingående analyseras, säger Skogsstyrelsen.»

Detta är, menar jag, ett bevis för att vårt krav på att man skall försöka undvika störningar i produktionen är mycket berättigat.

Ett annat exempel på svårigheterna med att hastigt utforma en elransonering ges i en artikel i Nerikes Allehanda i dag under rubriken »Elsparandet stör produktionen». Jag citerar ur den:

»Ett företag som helt kan klara sin kraftförsörjning på egen hand får inte göra det. Man måste skära ned fyra procent av fastställd bassiffra på förbrukningen. Trots att man inte köper någon kraft utifrån och därmed inte på

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

något sätt belastar elnätet. — — — Är det ransoneringen som är det väsentliga eller är det lojaliteten? undrar flera industrier.»

Av artikeln framgår inte om dessa producenter har möjlighet att överföra den av dem producerade elkraften till elnätet, men av yttrandet skulle man kunna förmoda att så inte är fallet. Då ställer man sig undrande till om det verkligen är nödvändigt att hindra dem från att producera elkraft.

Jag har velat framföra dessa korta synpunkter på denna mycket omfattande fråga — jag anser att de motiverar ett bifall till vår reservation, och jag yrkar bifall till densamma.

I detta anförande instämde herr *Löfgren* (fp).

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Det beslut som vi skall fatta i dag kommer att möjliggöra den elransonering som väl nu är nödvändig och tycks komma att beslutas i extra konselj omedelbart efter riksdagens klarsignal i denna fråga.

Det råder enighet inom utskottet om att ransoneringen är nödvändig, men vi reservanter har velat göra en liten randanmärkning mot ansvariga myndigheters sätt att alltför sent ingripa med åtgärder i elbesparande syfte. Här vilar ett tungt ansvar på både statens vattenfallsverk, statsrådet Wickman och industridepartementet. Reservanterna vill i första hand ha en analys av orsakerna till det sena uppvaknandet och den bristfälliga planeringen samt av beredskapen för torrår helt enkelt för att undvika ett upprepande 1970 och 1971. Jag finner det ganska märkligt att utskottsmajoriteten inte har kunnat tillstyrka denna begäran särskilt som generaldirektören i vattenfallsverket i en artikel i tidningen »Affärsvärlden» om elkraftsituationen den 4 mars i år faktiskt har begärt en sådan utredning. Jag citerar:

»En annan sak är att när vårfloden kommit och vi kan summera upp erfarenheterna från 1969/70, så återstår det att överväga i vilken utsträckning vi bör förstärka beredskapen mot svåra torrår. För Vattenfalls del skall vi återkomma till detta i höstens anslagsskrivelse.» Vattenfallsverket vill alltså ha en sådan här analys av den uppkomna situationen i syfte att hindra ett upprepande av vad som nu hänt. Det kan väl inte anses otillbörligt att man låter några opartiska personer biträda vattenfallsverket i denna analys. Det är egentligen vad vi begär.

I propositionen 33, som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 11, säger departementschefen, att det hade krävts ytterligare några hundra miljoner kronor investerade i reservkapacitet för att man skulle kunna undvika dagens bristsituation, utan att det hade kunnat göras sannolikt att det krisläge, som motiverat investeringen, någonsin skulle uppstå. Detta, herr talman, tycker jag är en underbar formulering. För det första skulle man med en sådan argumentation kunna avstå från en mängd beredskapsåtgärder på många olika områden. För det andra torde det inte på många år ännu vara någon risk för att investeringar i kraftförsörjningen skulle stå outnyttjade. För det tredje är det ju inte detta som frågan i dag gäller; vad vi nu skall behandla är hur vattenfallsverket bedömt situationen med utgångspunkt i sin nuvarande kapacitet.

Ett studium av tillgängligt material i denna fråga övertygar ingalunda om det riktiga i påståendet, att allt skulle vara bra handlagt från myndigheternas sida och att reservanternas kritiska inställning skulle vara obefogad. Det är snarare tvärtom.

Från sommaren 1968 fram till dags dato — alltså under ett och ett halvt års tid — har tillrinningen varit i medeltal 15 procent lägre än det extremt torra året 1947—1948. Vattenflödet har un-

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

der senaste 1 1/2 åren varit så exceptionellt lågt, att det statisiskt sett endast beräknas inträffa en gång på flera hundra år. Underskottet i vattenkraftsproduktionen för denna tid uppgår till inte mindre än 10 000 miljoner kWh eller 17 procent av hela 1969 års kraftproduktion.

Inför denna situation gjorde faktiskt Vattenfall en omdisponering av kraftförsörjningen — det skall ärligt och villigt erkännas. Man tillgrip också en mycket omfattande kraftimport från våra grannländer — Danmark, Norge och Finland. Men trots detta var innehållet i regleringsdammarna våren 1969 lägre än vid något tillfälle under den senaste 20-årsperioden, och regleringsmagasinen var vid vårflodens slut bara fyllda till litet mer än hälften. Och efter detta kom som bekant den enormt torra sommaren.

På ett diagram som jag har här kan man se hur vattentillflödet från årsskiftet 1968—1969 beskriver en nästan lodrät nedåtgående kurva ända fram till oktober månad 1969, då det föll litet höstregn, så att tillrinningen »tillfälligt låg på normal nivå» — det heter så i en rapport från riksdrifthyran, som är verkställande organ åt centrala driftledningen och kraftproducenterna.

På diagrammet ser detta höstregn ut som en liten obetydlig knorr på denna brant nedåtgående kurva ändå från årsskiftet 1968—1969 till i dag. I första kammaren sade man skämtsamt, att det var den lilla krok som Vattenfall och statsrådet Wickman hade hängt upp sin optimism på.

Den här tillfälliga normaliseringen av vattenflödet i oktober 1969 beskrivs av generaldirektören för vattenfallsverket på följande sätt i den tidigare nämnda artikeln i Affärsvärlden: »Höstregnen i oktober 1969 gav dock betydande krafttillskott. Kraftbalanskalkylerna för vinterperioden visade att produktionsresurserna skulle vara tillräckliga, även om tillrinningen åter skulle minska till

tidigare observerade extrema torrårsvärden.» Den bedömningen höll nu inte. Vad vi i dag med fullt fog kan fråga är varför man inte tidigare varnade för situationen och i varje fall började propagera för en frivillig ransonering eller genomförde en ransonering av framför allt onödiga gatubelysning, reklamskyltning, fasadbelysningar och liknande i stället för att, som vattenfallsverket faktiskt gjorde, propagera för ökad elförbrukning ända fram till januari 1970. Detta är obegripligt, och det är främst det vi kritiserar. Man har från vattenfallsverkets sida sagt att det före jul inte fanns tillräcklig motivation för en intensiv sparkampanj. Jag frågar mig då om motiven för en sådan kampanj finns först när ransoneringsen står för dörren.

Vad som inträffat är lärorikt även ur en annan synpunkt. Statens vattenfallsverk är vår största kraftproducent och svarar för nästan 45 procent av kraftproduktionen. Verket har ambitionen att bli ännu mycket större, antar jag — eller hur, statsrådet Wickman? Av hela bristen på 1 000 miljoner kWh ligger 90 procent på Vattenfall, medan de privata kraftverken tydligen lyckats hålla sin reservkapacitet på en tillräckligt hög nivå. Om de privata kraftverken inte hade gjort detta, hade bristen i dag varit dubbelt så stor och alltså katastrofal.

Om det vill sig illa kan många industrier nu råka i produktionssvårigheter trots att de själva gjort stora investeringar för sin kraftförsörjning, såsom vi hörde av den föregående talar, och trots att de med egen elkraft skulle kunna klara situationen. Orsakerna till att dessa enskilda kraftproducenter lyckats bättre i sin prognosverksamhet än Vattenfall är väl helt enkelt den, att de enskilda producenterna haft mindre försörjningsområden att tillgoda med elkraft. Därmed har de också haft större möjligheter att överblicka områdena och att göra riktiga kalkyler.

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

En felbedömning på en stor statskontrollerad sektor får alltså vittomfattande konsekvenser, vilket kanske för framtiden borde bli ett observandum för alla dem som ivrar för statlig produktion i stor skala.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag skall bara med några få ord motivera att jag såsom huvudmotionär avgivit en motion i detta ärende. Det har jag gjort närmast av den anledningen att en ransoneringslag är en mycket allvarlig åtgärd. Den är alldeles speciellt allvarlig när det är fråga om något för vårt moderna samhälle så angeläget som elkraften, av vilken vi alla är så beroende. Detta gäller i alldeles särskilt hög grad industrin. En begränsning av elkraften till näringslivet kan inte undgå att åstadkomma en produktionsminskning, som kan komma att leda till permitteringar. Om en maskin fordrar en viss effekt så finns det — om man skall kunna klara en ransoneringslag — ingen annan möjlighet än att helt enkelt stänga av den.

Jag vill understryka att det är allvarligt om man nu, som det verkar av propositionen, i första hand låter ransoneringslagen drabba industrin. I motionen har vi velat påpeka detta förhållande. Om ransoneringslagen blir av längre varaktighet, menar vi att det är nödvändigt att redan från början undersöka, under vilka förhållanden man kan bredda ransoneringslagen så att den inte på detta hårda sätt drabbar just industrin.

Som också den föregående talaren framhöll har Vattenfall tydligen blivit taget på sängen när man först under senare delen av januari månad kom underfund med hur allvarligt läget var. Med hänsyn till den torra sommaren under fjolåret borde man väl ändå ha kunnat räkna med att det skulle uppstå vissa svårigheter. Allt tyder också på

att det tar lång tid innan detta stora byråkratiska företag observerar vad det är fråga om. Som herr Ringaby sade har de mindre enheterna tydligen större möjligheter att överblicka sin situation. Med hänsyn alldeles särskilt till den fulla sysselsättningen är det därför av stor betydelse att vi inte genom ökad centralisering ytterligare byråkratiserar vår elkraftförsörjning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Propositionen och utskottsutlåtandet gäller en beredskapslagstiftning, som tydligen kan komma att vara i kraft under begränsad tid. Inom utskottet har vi varit eniga om att samhället måste ha möjligheter att i vissa situationer ingripa i kraftförsörjningen.

Jag har läst reservationen och hört herr Jönssons i Ingemarsgården och herr Ringabys inlägg. Herr Ringaby sade att höstregnen liksom var en knorr. Man kan väl säga att reservationen som sådan inte är någonting annat än en knorr — jag vet inte om det är en knorr på svansen eller på något annat — eftersom reservanterna inte har föreslagit några positiva åtgärder.

Väder och vind är besvärliga faktorer, och vi skulle önska att vi kunde rå på dem. Jag och många av oss har sagt en del vänliga ord om jordbruket när det blev missväxt i en situation där landet behövde full skörd, men vi skulle knappast skylla på jordbrukarna om Vår Herre — om det nu är han som bestämmer — inte följde deras och andras önskemål. Tyvärr är väder och vind viktiga faktorer också för kraftförsörjningen.

Jag förstår inte att man har känt ett behov av att utöver vad utskottsmajoriteten har sagt tala om att planeringen hos de ansvariga organen inte motsvarat de krav man har rätt att ställa och att detta har medfört att be-

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

sparingsåtgärder satts in för sent. Jag vågar säga att dessa besparingsåtgärder sattes in när det fanns anledning att vidta beredskapsåtgärder.

Om vi hade fått en normal vinter med litet mer blidväder skulle kanske reservanterna ha sagt att det är rysligt att överskottskraften inte kan försäljas och att samhället inte tar in inkomster som man skulle kunna få. Nu inträffar motsatt situation, som vi alla har sett med beklagande. Vi har emellertid näpeligén några möjligheter att lägga det till rätta, såvida det fortfarande är Vår Herre som bestämmer.

Det är ganska märkligt att hävda att det borde finnas speciella organ för prognoser. Ingen kräver att jordbrukarna skall ställa prognoser om hur mycket regn som kommer att falla den ena eller andra månaden. Jag har stor respekt för jordbrukarna, men jag tror inte de har speciella möjligheter att göra upp prognoser över regnmängder.

Även reservanterna vet att det är fel att ge sken av att de ansvariga myndigheterna icke skulle ha vidtagit åtgärder. När den ogynnsamma utvecklingen fortsatte vidtog man vissa besparingsåtgärder för att komma till rätta med bristen. Jag fick en känsla av att speciellt herr Ringaby ville lägga ansvaret för den nuvarande situationen på staten. Man menar tydligen att regeringen har handlat felaktigt — hade den sagt ifrån att det skulle komma mer nederbörd och att vi skulle få blidare väder, skulle naturligtvis utvecklingen ha gått annorlunda. Regeringen har emellertid inte en sådan makt, och därför har vi kommit i en situation där vi tvingas begränsa kraftförbrukningen inom en viss sektor, vilket vi alla beklagar. Jag hävdar emellertid att man inte kunnat förutse framtiden eller råda bot på svårigheterna, utan det är olyckliga omständigheter som har lett till de nuvarande besvärigheterna. Vi vet att vattenkraften ändå är den säkraste kraftkällan. Det är länge sedan exempelvis

Älvkarleby kraftverk tillkom, men jag kan inte minnas att det har varit något större avbrott där. Nu har vi också satsat på värmekraftverk, men de har behagat att inte fungera. Man kan naturligtvis hävda att vattenkraften i första hand bör byggas ut så mycket som möjligt, när vi nu har den i landet, men här kommer andra intressen in. Jag har en känsla av att man har prövat alla andra möjligheter att komma till rätta med problemet.

Vad beträffar atomkraftverk skall jag villigt erkänna att jag ställer mig frågande. Även de för kraftförsörjningen ansvariga måste ta olika hänsyn. De måste göra ekonomiska beräkningar m. m., och det har de gjort på olika sätt.

Jag vill säga att man vill ha detta redovisat för att skapa oro, och det kan väl inte vara rim och reson i det. Om man skulle ha börjat tala om elransonering i hemmen skulle det ha skapat en mycket stor oro.

Vad beträffar den beredskapslagstiftning som troligen kommer att träda i kraft i begränsad utsträckning, är det angeläget, att man, innan man inriktar diskussionen på ett visst sätt, vidtar åtgärder för att bemästra svårigheterna.

Herr talman! Den beredskapslagstiftning, som man har föreslagit och som naturligtvis i en viss situation kan träda i kraft, är nödvändig. Jag vill säga att det finns ingen anledning att här göra anmärkningar mot ansvariga bara för att anmärka. Det är självklart att, om man hade möjlighet att styra det hela på ett bättre sätt — men det vill man ju inte heller — kanske man kunde eliminera vissa olägenheter. Men den samkörning som förekommer mellan olika kraftverk i landet har ändå gjort det möjligt för oss att göra en del besparingar och åstadkomma ett rationellt utnyttjande.

Jag kan inte förstå att denna reservation skulle innebära någonting negativt. Den är ju i allra högsta grad negativ. Det är möjligt att man skulle vilja

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

ha en knorr på svansen, som herr Ringaby talade om, men inte behövs det någon beredskapsåtgärd för det. Därför tror jag, herr talman, att det kan räcka med att yrka bifall till utskottets förslag och därmed också till propositionen.

Jag är förvissad om att ansvariga myndigheter med uppmärksamhet följer utvecklingen och tar hänsyn till den. Jag skulle bara vilja rent personligt säga en sak. Det har talats om att man skulle göra inskränkningar i trafiken på våra järnvägar. Jag anser att det måste föreligga synnerligen starka skäl, innan man gör sådana inskränkningar. Det skulle nämligen inverka på hela samhällslivet över huvud taget. Jag hoppas därför att järnvägsstyrelsens folk beaktar att ingrepp på det området får större verkningar än man har anledning att förutsätta att de nu aktuella restriktionerna skall behöva få.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha lyssnat på herr Lundbergs anförande tycker jag det är ganska ointressant, om vi har knorrrar eller inte. Det tillhör herr Lundbergs största intresse i detta sammanhang efter vad jag kan förstå. Men för mig är det ointressant.

Jag vill med anledning av att herr Lundberg säger att vi reservanter inte har kommit med något positivt säga, att jag tycker, att han är ganska orättvis. Vi har sagt att vi tycker att en del i detta sammanhang ser underligt ut och att vi anser att det finns anledning för riksdagen att uppmärksamma detta. Vi vill därför att man skall se tillbaka och utreda vad som skett för att möjligen kunna dra lärdom och förbättra prognoserna. Man kan ju inte som utskottet framhållit bara förvänta att allting skall ordna sig. Herr Lundberg har också förklarat att man litat på att det skulle bli

blidväder, och att döma av hans inlägg kan man ta för givet att vi i framtiden helt skall vara beroende av väderlekens nycker, men det kan ju inte vara riktigt.

Vidare sade han att samhället måste kunna ingripa, och vi reservanter kräver att riksdagen skall säga vad den tycker i detta sammanhang. Därför har vi fordrat att man skall dra lärdom av det inträffade. Det bör verkställas en utredning så att man vid kommande tillfällen kan vidta lämpliga åtgärder. Vi kan ju inte lita på väderleken och måste därför försöka förbättra prognoserna och planeringen samt vidta åtgärder i rätt tid beträffande besparing och förbrukning av varor på detta område, så att vi slipper oväntade ingripanden.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg sade att reservationen inte är positiv utan negativ, men den är sannerligen inte så negativ som herr Lundberg, ty jag kunde inte märka något positivt i hans anförande då det gällde oss reservanter. Det verkade som om det skulle vara närmast otillständigt att över huvud taget lämna en reservation till ett utskottsutlåtande.

Herr Lundberg litar tydligen inte på Vår Herres förmåga att bestämma vädret, men han litar tydligen hundra procentigt på Kungl. Maj:ts möjligheter att ordna allt till det bästa. Av naturliga skäl gör inte vi detta alla gånger. Gör nu inte frågan mer komplicerad, herr Lundberg, än den är och lägg inte in andra värderingar i vårt ställningstagande än vi själva gjort. Det finns anledning att observera vad som skett, det är inte tu tal om det, herr Lundberg. Studerar man vattentillrinningen under ett och ett halvt år måste man fråga sig varför förslaget om sparsamhet med elström inte väckts tidigare.

Nu finns det vattenmagasin i våra norrländska flottleder, och enligt vad jag hört ryktas överväger man att töm-

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

ma även dessa gamla flottledsmagasin. Det är en desperat åtgärd eftersom det är mycket litet vatten i dessa magasin, men det innebär givetvis en liten möjlighet att förbättra situationen. Detta visar väl ändå hur allvarligt läget är.

Ett annat sätt är att underskrida den nedre regleringsgränsen. Underskrids denna med 10 cm får man enorma vattenmängder, men när vårfloden kommer måste magasinen fyllas på nytt och har man underskridit nedre regleringsgränsen tar det längre tid och därför vill man inte välja den utvägen. Så nog har det funnits anledning, herr Lundberg, att observera den här frågan tidigare.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Visst kan man hysa övertro på en utredning om en prognos. Med alla dessa frågetecken är svårigheten just att göra en sådan prognosutredning, vilket man ju önskar.

Vidare är det givet att man bör dra lärdom, men i ett föränderligt samhälle kan man inte resonera statiskt och prognosera på så lösa boliner som man tycks vilja i detta sammanhang. Naturligtvis kan man tala om att utbyggnaden bör ske på ett visst sätt. Det är självklart att när vi exempelvis säger, att vi skall taga hänsyn till naturvårdsvärden, så kan det ge anledning till en uppbromsning i den delen. Men vad kommer sedan? Är vi beredda att ta konsekvenserna och gå vidare?

Vidare är det givet att vi kan bygga större vattenmagasin och därigenom få möjligheter att nedbringa verkningarna av onormala torrperioder, men det är inte lätt att göra det. I det fallet har jag heller ingen respekt för någon. Jag nämnde tidigare Vår Herre, eftersom jag förutsatte att reservanternas räknade också med honom, när de gör sådana prognoser som de vill göra, men jag har heller ingen större respekt för konungen eller någon annan. Jag konstaterar bara att det finns anledning för reservanter-

na att sikta framåt, när de gör sina utredningar och prognoser. Och med den kontakt jag har med kraftverksföretagen vågar jag säga att de verkligen arbetar med dessa frågor. Däremot tror jag inte att den utredning som reservanternas talar om kan lösa de problem som här föreligger.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till herr Lundberg måste jag få ställa en fråga. Herr Lundberg sade att vi har en övertro på prognoser och att vi drar slutsatser på alltför lösa grunder. Då vill jag fråga herr Lundberg: Vilka erfarenheter och utredningar vill herr Lundberg dra lärdom av? Han har ju avvisat alla utredningar hittills. Det måste väl ändå finnas några utredningar som herr Lundberg anser vara påkallade!

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! När herr Lundberg säger att vi vill göra upp prognoser på framtida väderleksutsikter, så visar det bara att herr Lundberg inte har begripit någonting av denna fråga, och då är ju hela denna debatt meningslös.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror visst att herr Ringaby vill förstå dessa saker, men om man gör sig besvär med att skriva en reservation, så måste det ju ändå finnas någon kärna i det som skrives. Men vad reservanternas här har åstadkommit verkar inte vara något annat än »sly-säd», och då är ju hela reservationen meningslös.

Vad sedan prognoserna angår har myndigheterna mer än nog av de serier som redan gjorts upp. Naturligtvis skulle det vara finare om det rört sig om en riksdagens prognos eller om en jordbruksinventering eller liknande, men denna fråga är så allvarlig från olika synpunkter att man bör ägna den

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

sin uppmärksamhet med litet mera ansvar och allvar än att skriva en reservation som bara är ett tomt skal.

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Efter herr Lundbergs senaste anförande kunde denna debatt egentligen sluta, och jag skall ha ambitionen att inte förlänga den i onödan. Men några saker som här sagts finner jag anledning kommentera, bl. a. därför att det som anförts också ofta säges i den allmänna debatten.

Den punkt som jag först vill ta upp är anklagelsen för dålig planering, d. v. s. att Vattenfall alltför sent skulle ha reagerat i en situation, som beskrevs under hänvisning till ett diagram. I första kammaren återgavs detta på TV-skärmarna medan det i denna kammare beskrevs verbalt. Man menar att den helt självklara slutsatsen att starta en besparingskampanj skulle ha dragits vid årsskiftet. Hela ansvaret för den som man säger uppenbart inkompetenta bedömningen läggs på Vattenfall och naturligtvis också på det av Vattenfall lättlurade industridepartementet och industriministern. Detta innebär nog ändå en underskattning och en felbedömning av hur frågor som dessa handläggs.

Det är centrala driftledningen som är den ansvariga instansen. Självfallet har Vattenfalls företrädare en mycket stor roll i centrala driftledningen, men där finns även andra kraftproducenter företrädade och det vore faktiskt att något underkänna deras kompetens att tro att en lättsinnig bedömning inom Vattenfall utan vidare skulle accepteras av dessa. Såvitt jag vet har det inte inom centrala driftledningen, som ju är den organisatoriska symbolen för det samarbete som förekommer inom svensk kraftindustri, förekommit någon skiljaktighet i bedömningen, i varje fall inte någon som varit beroende av respektive producents tillhörighet till den privata,

den kommunala eller den statliga kraftindustrin.

Egentligen är det inte heller så underligt att den bedömning som gjorts varit så enhällig som varit fallet. Det är sant att det hade varit ett svårt torrår 1968 och en mycket torr sommar 1969. Enligt reservanternas mening borde man ha ingripit ungefär vid årsskiftet 1969—1970. Man hade emellertid då att ta ställning till den prognos som då kunde göras. Enligt den bedömning som gjordes hade man inte alls behövt anta att tillrinningen skulle ha varit normal, ännu mindre lättsinnigt ha behövt satsa på en övernormal tillrinning för att undvika ransonering. Nej, man hade så till den grad garderat sig att kraftproduktionen, även om tillrinningen hade varit den lägsta som någonsin förekommit under den tillgängliga 40-åriga observationsperioden, skulle ha kunnat försiggå utan störningar. Nu blev emellertid tillrinningen lägre än den varit någon gång under de undersökta 40 åren. T. o. m. i efterhand kan man göra gällande att den bedömning som gjordes var rimlig. Man tog en definitivt acceptabel risk. Dessutom har det, vilket inte ofta nämns i debatten, inträffat att ett antal ganska stora värmekraftaggregat fått tekniska haverier och därmed ytterligare försvärat situationen.

Jag menar därför att reservanternas krav på en kommission för undersökning av de »felbedömningar», som skulle ha ägt rum, i verkligheten redan är tillgodosett med det material som centrala driftledningen redovisat. Var och en får sedan efter sitt samvete avgöra om den gjorda bedömningen var försvarlig eller icke. Jag anser alltså att det var en fullt försvarbar bedömning som då gjordes och att den ytterligare utredning som reservanterna begär inte skulle ge något resultat utöver vad som redan nu är redovisat.

Den intressanta frågan är naturligtvis vilken slutsats vi för framtiden kan

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

dra av det inträffade. Man klagar och säger att industrin drabbas hårt av en kommande ransonerings och att det för framtiden bör planeras så att industrin inte drabbas av en eventuell ransonerings — det kan självfallet icke uteslutas att en sådan kan behöva tillgripas under nästa år.

Om vi kommer i ett läge där förbrukningen av elektrisk energi måste nedbringas kommer detta alltid att drabba även industrin av den mycket enkla anledningen att industrin är den stora konsumenten av elektrisk energi. 60 procent av elenergin konsumeras av industrin. De 1 500 företag som förbrukar mer än 1 miljon kilowattimmar per år svarar för icke mindre än 95 procent av denna förbrukning. Det är alltså ofrånkomligt att ett antal stora konsumenter måste drabbas när en bristsituation uppstår.

Självfallet är det ett önskemål — det behöver man icke vara reservant för att understryka och det har också understrukits starkt i propositionen och av utskottsmajoriteten — att den begränsning som nu blir nödvändig och som kan komma att bli nödvändig nästa år så långt möjligt skall ta hänsyn till den industriella produktionens och sysselsättningens behov. Det är också så den nu aktuella elförbrukningsbegränsningen är upplagd genom att den kombineras med förbud för vissa förbrukningstyper — fasadbelysningar, skyltbelysningar, uppvärmning av icke permanenta bostäder o. s. v. — och en mycket kraftig och dess bättre framgångsrik frivillig sparkampanj hos alla småförbrukare, de privata hushållen, som icke nås med en ransonerings under en kort period.

I den kungörelse som kommer att utfärdas i anslutning till att lagen träder i kraft kommer också ransoneringsnämnden att åläggas att ta särskild hänsyn till de elkonsumerande företagens betydelse för »vårt lands betalningsförhållande med utlandet». Det betyder

i klartext att särskild hänsyn kommer att tas till den valutaintjänande exportindustrin och naturligtvis även till den importkonkurrerande hemmamarknadsindustrin. Tekniskt kommer detta att ske genom det dispensförfarande som ransoneringskungörelsen förutsätter.

Man förbereder även att för en kommande ransoneringsperiod efter den nu närmast aktuella kunna bredda ransoneringsperioden utöver de kategorier som jag här nämnt. Just med tanke på att vi i dag inte kan utesluta att vi kan hamna i en liknande bristsituation nästa år förbereds åtgärder för att en sådan begränsning skall kunna göras för ett så stort antal konsumenter som möjligt. Arbetet går alltså ut på att vid en ransoneringsperiod under en längre tid än den som nu är aktuell få en bredare tillämpning än som är möjligt i dag. Resultatet av detta arbete kommer senare att redovisas.

Reservanterna begär att man på lång sikt skall uppmärksamma de problem som uppstår i samband med bristsituationer. Jag delar deras mening därvidlag men samtidigt delar jag herr Lundbergs uppfattning om att ett påpekande av detta behov är rätt överflödigt, eftersom det redan är klart uttalat i propositionen.

Bedömningen gäller vilken reservkapacitet vi mot bakgrunden av erfarenheterna från de senaste torråren skall planera för i framtiden. Det är en komplicerad fråga att ta ställning till, och inom Vattenfall liksom hos övriga kraftproducenter pågår arbetet med att utreda dessa problem. De slutsatser som Vattenfall kommer fram till får regeringen tillfälle att pröva i höst. Självfallet kommer resultaten av denna prövning att redovisas för riksdagen i anslutning till statsverkspropositionen 1971.

Detta är de konstruktiva slutsatser man kan dra av det inträffade. I och för sig menar reservanterna också att man skall dra dessa slutsatser, men de

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

är för mig liksom även för utskotts-majoriteten så uppenbara och självklara, att jag har svårt att inse att det går att uppnå någonting genom att i en polemiskt utformad reservation ge skenet av att dessa självklara upptäckter skulle vara förbehållna enbart reservanterna inom utskottet. I verkligheten är det fråga om självklar politik för både regeringen och de ansvariga inom verken.

Jag förstår att det är svårt att inte falla för frestelsen när den kommer, men man bör kanske ändå vara en aning försiktig när man använder det inträffade som ett led i diskussionen om statliga företag kontra privata sådana. Det är en diskussion som vi på många punkter har skäl att föra, men i detta fall tror jag inte att en sådan diskussion har någon relevans. Den har ingen relevans av flera skäl. Bl. a. är hela vårt nät sammankört, och därför spelar det ingen roll vilken producent som för tillfället har brist i sin produktion och vilka som har överskott. Även produktionsutbyggnaden är de facto samordnad och samplanerad.

Nu säger man att det är Vattenfall som drabbats av produktionsstörning. Detta är riktigt. Sedan drar man slutsatsen att detta beror på att Vattenfall är statligt, medan däremot de duktiga privata och kommunala kraftverken inte har drabbats. Här drar man dock en enligt min mening litet enfaldig slutsats av det inträffade. Att just Vattenfall drabbats hårdare än de kommunala och privata kraftverken i år beror på flera orsaker. En av dem är att Vattenfall i mycket högre grad än andra kraftproducenter är beroende av vattenkraften, och eftersom det är vattenkraften som just i detta fall vållat problem, är det självklart att Vattenfall som producent blir relativt sett mera lidande än andra kraftproducenter.

Dessutom har Vattenfall råkat ut för tekniska haverier. Jag vet inte om herr Ringaby vill lägga ansvaret för det tek-

niska haveriet i Stenungsund på Vattenfall i egenskap av statligt företag. Det var där en av ett privat svenskt företag producerad turbin som havererade, medan däremot — i varje fall för tillfället — turbiner som levererats till oljekraftverket i Karlshamn har fungerat. Där är det fråga om importerade turbiner. Om herr Ringaby vill föra en diskussion på denna punkt, kan vi gärna diskutera svensktillverkad kontra importerad utrustning. Däremot lär det vara rätt svårt att lägga ansvaret på Vattenfall för sådana tekniska missöden som inträffar i och med tillämpningen av en delvis ny teknik som det här varit fråga om, eftersom dessa turbiners dimension är mycket större än den man tidigare arbetat med. Men det slår olika för olika producenter under olika år. Torråret 1968 var Vattenfall nettopleverantör till andra svenska kraftproducenter. I år är det tvärtom. Vattenfalls nettopleveranser till övriga producenter år 1968 var lika stora som de återleveranser som nu görs från privata och kommunala kraftverk till Vattenfall.

Herr talman! Vi har i vårt land ett kraftpris som internationellt sett är lågt. Svensk industri har sedan lång tid haft en mycket gynnsam konkurrensvillkor else just i tillgången på billig elektrisk energi. Jag hoppas att det inträffade inte kommer att ändra den bilden. De problem som vi möter i dag är allvarliga, men vi skall inte uppförstora dem. Jag tror att vi även i framtiden kommer att kunna säga att den svenska kraftförsörjningen fungerar till både industrins och hela samhällets fromma.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Wickman har nu framlagt sina synpunkter på denna fråga, och såvitt jag kunnat finna har han inte anfört några starkare skäl mot vår reservation. Han försöker kanske försvara sig med att centrala driftledningen, som har även privata kraftproducenter inom sig, har varit enig om

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

kraftpolitiken. Det är riktigt att den har varit det, men det kanske kan tilläggas, att CDL:s chef också är generaldirektör för vattenfallsverket, att dess vice chef utses av vattenfallsverket och att CDL:s förvaltande organ, riksdriftbyrån, också har en chef som utses av Vattenfall. CDL är alltså mycket hårt styrd från Vattenfall, och det slutliga ansvaret faller ändå på statens vattenfallsverk.

Vidare hänvisar statsrådet Wickman till orsakerna till ransoneringsshotet: vattenbristen, den ringa tillrinningen — den sämsta på 40 år —, den stigande elförbrukningen — större än vad man har prognostiserat — och den starka kylan i vinter. Det är alldeles riktigt, men vi skall komma ihåg att förbrukningsprognoserna efter hand har skrivits upp och att det kan konstateras att detta har gjorts på ett tidigare stadium hos de enskilda kraftproducenterna, därför att de snabbare får kännedom om utvecklingen inom sina respektive områden. Vad jag sade om enskilda kraftproducenter och mindre områden har nog ändå sin relevans, herr statsråd.

Det som inträffade år 1968, herr statsråd, när situationen var den omvända och staten fick förse de enskilda kraftproducenterna med kraft, berodde ju på att Vattenfall, som har monopol på import, då importerade vattenkraft så billigt att man inte själv kunde framställa den till det priset. På det sättet var det alltså en helt normal affärstransaktion, kan man säga.

Jag har inte mera att tillägga. Det anförande som statsrådet Wickman har hållit har styrkt oss reservanter i uppfattningen att man behöver dra lärdom av vad som nu har inträffat för att kunna göra bättre bedömningar för framtiden. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp)
kort genmäle:

Herr talman! I radionyheterna i mor-

se hörde jag att Krängedegruppen hade problem med överskott av elenergi som inte kunde överföras till Vattenfall. Jag har inte kunnat forska häri, men det måste väl röra sig om temporära problem som skall kunna lösas. För allmänheten ter sig emellertid läget säkerligen ganska förvirrat när den får höra att det finns kraft som inte kan förbrukas.

Statsrådet Wickman säger att bedömningen inom centrala driftledningen var samstämmig i vintras; man hade då gått ut från prognoser som hade gjorts och ansett att kraften skulle räcka. Det fanns emellertid en differens i bedömningen av läget mellan Vattenfall och andra kraftproducenter. Detta framgår också av vad statsrådet själv säger, att 1965 hade enskilda producenter bedömt läget fel medan det 1969 var Vattenfall som bedömde läget fel. Vattenfall bedrev också under förvintern en mycket aktiv försäljningskampanj.

Allt detta visar att det måste vara något fel i bedömningen — den är inte samstämmig inom och mellan alla producentgrupper. Bristen på elkraft är dessutom nu olika stor inom olika grupper. Frågan om elkraftförsörjningen behöver därför utredas. Att statsrådet Wickman inte är av den åsikten är ganska naturligt — han har alla trådar i sin hand och är delvis ansvarig för hur prognosverksamheten bedrivs. Men vi som är ledamöter av riksdagen och inte har samma möjligheter att bedöma och påverka frågan måste påfordra att prognosverksamheten förbättras. Vad som har inträffat är skäl nog att se över frågan och försöka dra lärdom av erfarenheterna. Det är alltså inte fråga om att försöka sätta fast en syndabock.

Jag anser att kravet i vår reservation är mycket mer befogat sedan jag hört vad utskottets talesman herr Lundberg och statsrådet Wickman har anfört i denna fråga.

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över att höra att statsrådet Wickman är på det klara med att om den kommande ransoneringen förlängs eller om vi får en liknande ransonering ett annat år skall man försöka sprida verkningarna av den. Detta visar att det är befogat med någon form av planläggning. Det hade därför varit av värde om en signal beträffande situationen hade givits på ett något tidigare stadium. Jag förstår att det är krångligt att ransonera den privata konsumtionen, och det kanske man inte kan ge sig på. Det har emellertid under den senaste tiden visat sig att det är möjligt att spara elström genom propagandaåtgärder.

Statsrådet Wickman säger att han i kungörelsen om ransoneringen skall säga ifrån att de stora exportföretagen och även de importkonkurrerande företagen skall behandlas mildt. Jag förmodar att statsrådet inte menar att ransoneringen skall bli utan verkan för dessa grupper, men om de fritas blir det inte så värst stor del av industrin som ransoneringsbestämmelserna kan gälla. Det är väsentligt att vi försöker komma fram till ett system som i så liten utsträckning som möjligt skadar vår produktion; detta har särskild betydelse för vår för närvarande något svaga valutasituation.

Därför är det att hoppas och tro att denna ransonering inte skall bli alltför allvarlig. Men om Vattenfall i ett tidigare skede hade signalerat, tror jag att det hade varit möjligt att undvika en del av de mycket allvarliga verkningar som vi nu kommer att få under de närmaste veckorna framöver.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Den situation vi hamnat i är naturligtvis inte nöjsam. Åtgärder

som medför en begränsning av den industriella produktionen måste så långt det är möjligt undvikas. Men man kan inte heller komma ifrån att det är omöjligt att förutse allt som kan inträffa på elproduktionens område. Jag tror att orsaken till att vi hamnat i detta läge till mycket stor del ligger i övergången från vattenkraftverk till ångkraftverk, vilkas driftsäkerhet vi ännu inte har tillräckliga erfarenheter av. De har visat sig vara mycket mer äventyrliga än man tidigare var medveten om. Detta beror framför allt på att det är mycket stora aggregat som numera kommer till användning.

Man skulle emellertid ändå vilja uttrycka den önskan, att centrala driftledningen hade bestått av något mer optimistiska personer. Mycket ofta har centrala driftledningen hållit sig i underkant av utvecklingen, och vi har mer än en gång konstaterat, att man måst lyfta de tidigare prognoserna. Därmed vill jag inte säga att det skulle vara möjligt att från något annat område tillföra centrala driftledningen mer kunniga personer. Jag vet inte var vi skulle hämta dem. I centrala driftledningen finns all den expertis inom kraftverksgrupperna som går att uppdriva. Men man har kanske varit något försiktig i sina bedömningar. Framför allt måste vi, herr talman, med hänsyn till de nya produktionsmetoder som nu används ha en bättre och starkare reservtillgång än den nuvarande. Jag är emellertid övertygad om att man är fullständigt medveten härom inom centrala driftledningen. Det har sagts att centrala driftledningen borde lära något av vad som inträffat. Jag är övertygad om att den gjort det. Man kan emellertid aldrig förutse vad som kan inträffa på grund av materialfel och annat, när vi är så starkt beroende av värmekraften för vår elförsörjning.

Herr Ringaby ansåg att de enskilda kraftproducenterna lyckats bättre. Jag skulle vilja säga till herr Ringaby, att

Lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft

om vi skall vara riktigt ärliga så är det nog de kommunala elproducenterna som haft mest tur. Men jag vill, som det heter, ta i trä; vilken minut som helst kan det bli fel på något av de stora aggregaten som gör att det blir ett stopp. Då skulle svårigheterna, på grund av de stora enheter som i dag används, bli ännu större.

När frågan om den fortsatta utbyggnaden av elkraftsproduktionen blir aktuell, är det min önskan att också riksdagen skall vara medveten om vad som krävs i fråga om reservkraft för att vi skall kunna säkerställa vår elkraftsförsörjning. Jag tycker inte att vi skall orda så mycket om hur vi skall organisera nästa ransoneringsperiod. Det vore mycket nyttigare om vi koncentrerade oss på att skapa en sådan säkerhet, att vi vad som än inträffar har möjligheter att hålla vår industriella produktion i gång. Vi måste skapa en så stark reserv — även om kostnaderna härför blir betydande — att produktionen kan hållas i gång. Jag tycker att vi bör ägna oss åt denna fråga hellre än att diskutera vilka grupper som skall beröras av en kommande ransonering.

Jag kan vid detta tillfälle inte underlåta att göra också några andra reflexioner. De som har att svara för elproduktionen måste i mycket god tid vara färdiga med sina prognoser, de måste i mycket god tid förbereda sina anläggningar, av vad slag de än är, och de måste ha mycket god ordning på sin produktion för år framöver. Det måste stå klart för envar att det kan uppstå fluktuationer i sysselsättningsprogrammet i vårt land. Vi hade en klar dämpning under mitten av 1960-talet, och den inverkade otvivelaktigt på prognoseringen, som i sin tur påverkade planeringen. När planeringen ligger så långt före det färdiga resultatet är det inte så egendomligt att det uppstår fel.

Till sist måste jag säga att det inte är någon nöjsam uppgift att vara elproducent i dag. Vill man ta vara på mer

av den gamla slitstarka och driftsäkra vattenkraften är det strax någon förståsigpåare som reagerar och säger: Nu fördärvar man vår natur. Då säger man: Då får vi bygga i ånga i stället. Då är det ett annat sällskap som säger: Usch, nu öser man över oss sot och svavel och all slags elände. Då säger man: Då får vi gå över till atomkraft. Då kommer en ny förståsigpåare och protesterar mot atomkraft, strålningsrisker, utsläpp av varmvatten, fördärvande av våra insjöar och våra älvar. T. o. m. Östersjön är det ju risk att man fördärvar. Jag måste be riksdagen beakta att det inte är nöjsamt att försöka förse det svenska samhället med den absolut nödvändiga elproduktionen, som vi ju ändå alla är medvetna om skall till. Vi får nog anlägga en något mer positiv attityd till de företag som har att svara för vår kraftförsörjning. Även om man i dag har lust att kritisera är det betydligt mer angeläget att försöka binda ihop det hela med framtiden så att vi slipper ransoneringsavbrott av den typ som vi faktiskt befarar i dag.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! När andra världskriget bröt ut var vår beredskap dels god, dels mindre god. I fråga om kraftförsörjningen var den god. Och det berodde på — har det berättats mig — att centrala driftledningen tillkom under en period av torrår under 1930-talet och att statliga, enskilda och kommunala kraftproducenter därför var samkörda. Nu har centrala driftledningen haft sämre möjligheter att bedöma läget, och vi har kommit i en nödsituation. Vi har nu — departement och riksdag — i ilfart måst behandla denna fråga. Två propositioner har framlagts, dels proposition 33, som behandlas i dag, dels proposition 48. Utlåtandet om den senare har i dag slutjusterats av tredje lagutskottet och kommer nästa vecka på riksdagens bord. Jag vill säga några ord i anslutning till den senare

Traktorskatten

propositionen. Jag tycker att den hör ihop med denna fråga, eftersom båda propositionerna avser åtgärder för att bemästra det extraordinära läget vi har kommit i.

Eftersom industriministern är närvarande i kammaren skulle jag vilja vädja till honom att man bekantgör de företag som kan tänkas beröras av proposition 48. Däri föreslås en sänkning av dämningshöjden för regleringsmagasin vid företag där det finns domar på hur lågt man får gå. Man bör också underrätta allmänheten om vilka företag som berörs, först och främst för att man i orten skall hinna reagera.

Man tänker sig att i varje fall naturvårdsverket skall tillfrågas och även kammarkollegiet och vattenrättsdomare. Det finns också en befolkning, bl. a. samer, som är intresserade av de här frågorna och som vill ha reda på vilka företag det gäller. Enligt vad som har för sports och vad som har framgått av en TV-intervju finns det en förteckning över tilltänkta regleringar. Allmänheten och särskilt de direkt berörda bör få ta del av den, så att de hinner sätta sig in i förändringen. Också behandlingen här i riksdagen skulle bli lugnare, om vi visste vilka företag det gäller.

Lagen är skriven helt allmänt och kan gälla vilka företag som helst, t. o. m. sådana där svårartade skador skulle kunna uppstå. Det är därför angeläget att få reda på vilka företag det är fråga om. Ett sådant kungörande skulle stilla onödig oro.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jönsson i Ingemarsgården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för japropositionen. Herr Jönsson i Ingemarsgården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 63 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 86, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, jämte motioner i ämnet.

§ 19**Traktorskatten**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 6, med anledning av motioner beträffande traktorskatten.

Traktorskatten

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Riksdagen behandlade vid två tillfällen under 1969 införandet av traktorskatt. Trots att riksdagen sålunda till synes grundligt behandlade frågan fick traktorskatten ändå inte en tillfredsställande utformning.

De motioner som ligger till grund för bevillningsutskottets betänkande som vi nu behandlar har tagit upp den största orättvisa som förekommer i fråga om den traktorskatt som beslutades under höstriksdagen, nämligen att man för vissa traktorer som över huvud taget inte begagnas på allmän väg ändå måste bidra till vägkostnaderna via traktorskatten. Det förhållandet är ingalunda tillfredsställande, och jag har för min del stor förståelse för de motioner som har avgivits i ärendet.

När ärendet har behandlats i bevillningsutskottet har vi på den borgerliga sidan inte drivit frågan fram till en reservation, men vi har fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. Varför stannar vi vid ett särskilt yttrande? Jo, höstens beslut innebar, förutom att traktorerna skulle beskattas, en möjlighet till dispens från skatten för vissa kategorier av traktorer, som inte förs fram på de allmänna vägarna. Vi har tagit fasta på denna dispensmöjlighet och menar, även om det är ett fullt berättigat krav som motionärerna framställer, att det är skäl att dröja något år innan man river upp höstens beslut. Man bör vänta så länge att man får se om dispensförfarandet kommer att utnyttjas på ett sätt som man kan vara tillfredsställd med.

Även om det finns en stark anledning att bifalla motionerna, har vi alltså nöjt oss med att foga ett särskilt yttrande till utlåtandet. Jag har därför, herr talman, inget särskilt yrkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Ledamöter av modera-

ta samlingspartiet har väckt en motion som går ut på att jordbrukstraktorer som används i den egentliga jordbruksdriften skall helt befrias från skatt. Partiets representanter i bevillningsutskottet har emellertid förenat sig med de två övriga borgerliga partiernas ledamöter om ett särskilt yttrande.

Det kan naturligtvis ligga något i att man avvaktar och ser hur beskattningen kommer att verka. Men rent principiellt skulle jag vilja göra det uttalandet att det är ytterligt egendomligt, att man på detta sätt beskattar en arbetsmaskin som endast är avsedd för användning inom själva arbetsområdet såsom produktionsmedel. Det strider helt enkelt mot principen att någon särskild skatt inte skall uttas i sådana sammanhang. Därför finns icke något som helst motiv för en skatt på de traktorer som uteslutande används inne på gårdarna och i jordbruksdriften.

Jag förmodar att utvecklingen på detta område kommer att resultera i att det inom en snar framtid framläggs en proposition med förslag att eliminera den utomordentligt stora orättvisa det här gäller.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Utskottets majoritet skriver i denna fråga följande: »Departementschefen uttalade i propositionen om ändrad traktorskatt att han vid kontakter med företrädare för lantbrukets huvudorganisationer fått tillfredsställande försäkringar om att de ansåg traktorskatten acceptabel efter den föreslagna justeringen, som godkändes av riksdagen.» Förhållandet var ju det att den traktorskatt som beslöts vid vårriksdagen förra året var betydligt hårdare och att man sedan mjukade upp den genom beslut vid höstriksdagen.

Jag skulle, herr talman, vilja säga några ord om den typ av uppgörelse som omnämnts av utskottet. Det är ju riksdagen som skall besluta om beskattning. Jag tycker därför att det är högst

Traktorskatten

otillfredsställande, att finansministern så att säga under hand gör upp med de organisationer som är berörda i sådant sammanhang — det blir en form av kohandel — och att de politiska partierna sedan skall anse sig mer eller mindre bundna.

Vi inom folkpartiet anser fortfarande att denna skatt inte är tillfredsställande. Vi säger i det särskilda yttrandet att principen att vägtrafikbeskattningen skall bygga på fordonens kostnadsansvarighet för de allmänna vägarna skall vara den bärande. Vår uppfattning om det orättvisa i traktorskatten kvarstår därför. Det är samma uppfattning som vi från folkpartiet framförde, när frågan behandlades förra våren. Vi är inte tillfredsställda med denna typ av uppgörelser. Skulle uppgörelsen vara förenlig med vår uppfattning, måste jordbrukstraktorer som inte nyttjas på de allmänna vägarna befrias från beskattning.

Därför har vi, herr talman, med det särskilda yttrandet velat markera, att vår ståndpunkt är oförändrad i sakfrågan.

Herr ELIASSON i Moholm (m):

Herr talman! Det råder ingen tvekan om att den principen är riktig att där-est traktorer används för vägtransporter skall det också betalas skatt för dem. Vi visade för vår del förra året att det finns möjligheter att särskilja de olika formerna av traktorer, alltså de som används enbart inom jordbruket och de som används också för vägtransporter. Regeringen valde emellertid en betydligt enklare metod, nämligen en schablon-taxering, trots att man i remissvaren på utredningens betänkande i mycket stor utsträckning förklarade sig negativ till en sådan.

Den förändring som skedde i höstas kan sägas innebära, att finansministern gjorde en ändring, därför att han blivit övertygad om att skatten var felaktig, i varje fall sådan den tidigare

utformats, och att han inte haft det underlag som skulle ha varit erforderligt.

Jag skall inte diskutera det sätt på vilket man införde skatten under en tid, när förhandlingar pågick och den ena parten uppenbarligen måste vara medveten om att jordbruket genom denna skatt skulle få en belastning. Detta var sannerligen inte tilltalande. Det är kostnadsansvarighetsprincipen som här är avgörande, och detta måste anses vara principiellt helt riktigt. Om någonting annat skall läggas till grund för beskattningen måste förslaget vara ordentligt underbyggt, och det har inte varit fallet. För traktorer som används enbart inom jordbruksfastigheten måste framläggas förslag om skattefrihet.

Till utskottsutlåtandet har emellertid endast fogats ett särskilt yttrande, och jag har därför ingen möjlighet att nu framställa något yrkande i den riktning jag här antytt.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Två talare har här försökt framställa det som om traktorskatten i sitt nuvarande skick skulle ha utformats enligt en uppgörelse mellan finansministern och RLF. Jag vill från denna talarstol understryka, att det inte föreligger någon sådan uppgörelse.

Finansministern hade vid en överläggning med RLF räknat fram att skatten på traktorer borde vara en annan än den vårriksdagen 1969 beslutat. Därför framlades en proposition för höstrikdagen, varefter utskottet tillstyrkte och riksdagen beslutade om den nya traktorskatten.

Det rör sig alltså inte om någon uppgörelse med RLF. Men jag kan förstå att bevillningsutskottets borgerliga ledamöter och herr Eliasson i Moholm är litet oroliga, ty det är ju valår och de vill förmodligen sätta i gång nya demonstrationer. Och det kan de få göra; de har ju ett dåligt utgångsläge, eftersom de ändå själva varit med om beslutet.

Beträffande redskap i jordbruket gäller sådana bestämmelser att om man tar bort gummihjulen på traktorn blir den skattefri, något som också klart och koncist framhållits i utskottets utlåtande.

Herr talman! Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, utan med hänvisning till utskottets motivering i övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Traktorskatten är ett belägg på att finansministern borde akta sig för att lättvindigt gå ifrån vad utredningar efter ett mycket grundligt arbete kommit fram till. Inom bilskatteutredningen hade vi gjort en ordentlig undersökning och var eniga om att jordbrukstraktorer som inte används på allmän väg borde undantas från beskattning. Detta innebar helt enkelt att vi följde kostnadsansvarighetsprincipen som är en av de grundläggande riktlinjerna för bilskatteutredningen även då det gäller beskattning av bilar.

Jordbrukstraktorerna skulle alltså undantas, men tyvärr frångick herr Sträng denna linje och införde beskattning av dessa. Senare prutade han 40 procent — »hälften prutades genast», skulle man kunna säga även om det nu inte gällde riktigt halva skatten. Efter många uppvaktningar och protester beträffande traktorskatten fann sig tydligen herr Sträng i detta fall föranlåten att backa — det förefaller också som om han i fråga om den kommande skattepropositionen backat en hel del, jämfört med de första uppgifterna i årets finansplan. Nu finns det ju ingen omfattande utredning till grund för det kommande skattepaketet, vilket sannerligen väl behövs. Finansministern hade kanske varit mer bunden om det blivit en total översyn.

I fråga om traktorskatten frångick emellertid finansministern, som sagt,

1970 års fastighetstaxering m. m.

bilskatteutredningens förslag, vilket jag tycker var felaktigt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 7, med anledning av motioner angående restitution av arvsskatt för dödsbo med skogskontotillgång.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

1970 års fastighetstaxering m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, med anledning av motioner om 1970 års fastighetstaxering m. m.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 150 av herr *Thorsten Larsson* samt II: 172 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Josefson* i Arrie, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning och förslag till ändrade bestämmelser beträffande taxering av fastighet så att egentliga jordbruksfastigheter kunde åsättas taxeringsvärde med hänsyn enbart till fastighetens värde från jordbrukssynpunkt i enlighet med vad som anförts i motionerna;

2) de likalydande motionerna I: 310 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* och II: 335 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställts

dels att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle om utredning och förslag till ändrade bestämmelser i kommunalskatte lagen beträffande taxeringen av jordbruksfastighet av innebörd att sådana fastigheter åsattes taxeringsvärde hänförligt till fastighetens avkastningsvärde som jordbruksfastighet,

dels att riksdagen beslutade att för 1970 års taxering en supplementärre-

1970 års fastighetstaxering m. m.

gel infördes av innebörd, att i det fall det åsatta taxeringsvärdet stode i uppenbart missförhållande till avkastningsvärdet ägaren måtte kunna påkalla därav betingad justering av taxeringsvärdet,

dels ock att sistnämnda yrkande med hänsyn till 1970 års allmänna fastighetstaxering av riksdagen behandlades skyndsamt;

3) de likalydande motionerna I: 769 av herrar *Inguar Andersson* och *Svennungsson* samt II: 923 av herrar *Oskarson* och *Nilsson* i Bästekille;

4) de likalydande motionerna I: 780 av herr *Gösta Jacobsson m.fl.* och II: 916 av herr *Magnusson* i Borås m.fl., vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställde

dels om översyn av schablonreglerna för inkomstberäkningen vid taxering av villafastigheter,

dels ock om utredning av frågan om ändrade bestämmelser för den allmänna fastighetstaxeringen i fråga om dylika fastigheter; samt

5) motionen I: 783 av herr *Axel Kristiansson*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde ändring av principerna för värdering av jordbruksfastighet, när fråga vore om beskattning, i enlighet med i motionen angivna riktlinjer.

Motionerna I: 780 och II: 916 behandlades i detta betänkande endast såvitt avsåge ändrade bestämmelser för fastighetstaxeringen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 150 och II: 172,

2) motionerna I: 310 och II: 335,

3) motionerna I: 769 och II: 923,

4) motionerna I: 780 och II: 916, i vad de behandlades i detta betänkande, samt

5) motionen I: 783.

Reservationer hade avgivits

A) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Gös-*

ta Jacobsson (m), *Magnusson* i Borås (m), *Vigelsbo* (cp), *Ahlmark* (fp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet

I) under 1, 2 och 5 bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 150 och II: 172, I: 310 och II: 335 samt motionen I: 783 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående de bestämmelser som reglerade fastighetstaxering av jordbruksfastigheter;

II) under 2 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 310 och II: 335, i vad de innefattade yrkande om en särskild supplementärregel att gälla vid 1970 års allmänna fastighetstaxering, anta i reservationen framlagt förslag till lag med särskilda bestämmelser om nedsättning av värdet på jordbruksfastighet vid 1970 års allmänna fastighetstaxering;

B) av herrar *Tistad* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Levin* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Magnusson* i Borås (m), *Vigelsbo* (cp), *Ahlmark* (fp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 780 och II: 916, i vad de behandlades i detta betänkande, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av de fastighetstaxeringsregler som gällde för en- och tvåfamiljsfastigheter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **VIGELSBO** (cp):

Herr talman! Den fråga som behandlas i förevarande utskottsutlåtande rör de taxeringsvärdeökningar som nu föreslås fastställda. I de taxeringsdirektiv man har haft att rätta sig efter har föreskrivits att fastigheterna skall åsättas ett värde motsvarande 75 procent av deras försäljningsvärde; det skulle således återstå en marginal på 25 procent. När det då gällt att räkna fram detta värde har det sagts att för van-

1970 års fastighetstaxering m. m.

liga fastigheter får inte de värden och priser som städer och kommuner har betalt för tomtmark läggas till grund. De priserna har med andra ord skalats bort ur jämförelsematerialet, ett förfaringssätt som synes mig helt riktigt. Huruvida bestämmelsen i alla avseenden följts förefaller dock vara synnerligen tveksamt.

Om man studerar den genomsnittliga taxeringsvärdeökningen i olika län skall man finna att värdestegringen är högst i de län där stora kommunala förvärv har ägt rum, nämligen 57 procent i Malmöhus och Västmanlands län samt inte mindre än 75 procent i Uppsala län. Det är också i dessa län som de största kommunala markförvärven gjorts, i Skåne av städerna Malmö, Lund och Hälsingborg, i Uppsala län av Uppsala stad samt i Västmanlands län av Västerås stad.

Trots den avskärmning som sålunda skulle ske kan man inte komma ifrån att dessa städers markförvärv och de priser städerna betalat har påverkat taxeringsvärdesättningen i kringliggande bygder. Enligt reservanternas förmenande har tillräckliga hänsyn inte tagits till avkastningsvärdet på ett jordbruk, jämfört med vad man får ut för ett tomtmarksområde. En kommun eller en stad som t. ex. för bostadsändamål köper ett markområde till högt pris kan räkna in detta pris i produktionskostnaderna för husen och sedan ta ut kostnaderna genom en härefter anpassad hyra. Detta innebär att hyresgästerna får betala det höga markpriset och på det sättet göra förvärvet räntebärande.

Så kan emellertid inte en jordbrukare räkna. Han blir för förräntningen alltid beroende av de priser som jordbrukets produkter betingar, och de bestäms ingalunda av de framräknade markvärdena. Det är andra faktorer som där inverkar, inte minst statsmakternas ingripanden för att hålla livsmedelspriserna nere.

Nu skall det villigt medges att det inte är enkelt att i detta fall skipa rättvisa — lika litet som det är lätt att göra det när det gäller alla andra taxeringsfrågor. Men nog borde man väl mer än som nu sker kunna göra åtskillnad på förräntningsvärde och saluvärde, så mycket mer som man i det senare fallet med kommunala förvärv inte behöver räkna med några svårigheter, så länge det finns betalningskraftiga hyresgäster.

Tidigare riktmärke för fastställande av taxeringsvärde på jordbruksfastighet har varit att värdet skulle fastställas med hänsyn till vad en förständig köpare skulle anse sig kunna betala. Att ersätta denna tidigare av ålder tillämpade princip med en norm, som åtminstone indirekt kraftigt påverkas av de markpriser storstäderna i sin inbördes kamp om industriella anläggningar med tillhörande bostadsbebyggelse tillämpar, synes oss inte godtagbart. Om dessutom en jordägare med ett normalt taxeringsvärde på sin gård skulle försälja denna och därvid erhålla ett stort överpris, drabbas han av den i följeslutade jordvärdestegringskatten. Den kalkylerade vinsten kommer att väsentligt begränsas av dessa nya beskattningsbestämmelser.

Under sådana förhållanden anser vi att det inte kan vara skäligt att pressa upp jordbrukets taxeringsvärden på det sätt som skett till belopp som rent av kan väntas bli oräntabla. Den jord som odlas av landets jordbrukare skall väl överlämnas till kommande generationer och man måste fråga sig hur dessa skall kunna klara sig med dessa upptrissade taxeringsvärden. Hur denna fråga skall lösas är ett stort problem.

Vi har i den vid förevarande utskottsbetänkande fogade reservationen A uttalat önskemålet att lagstiftningen i aktuellt avseende bör ändras så att avkastningsvärdet i stället för saluvärdet på ett helt annat sätt än hittills får slå igenom vid taxeringen. Ändringar i

1970 års fastighetstaxering m. m.

kommunalskattelagens regler bör där-
för utarbetas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till båda de vid bevillningsutskottets betänkande nr 8 fogade reservationerna.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Vigelsbo har mycket noga redogjort för utfallet av den höjning av fastighetstaxeringsvärdena som genomförts, speciellt beträffande jordbruket. Det är onekligen exceptionellt höga fastighetsvärden som kommit att fastställas. Det egendomliga är att den princip som man haft vid höjningen av taxeringsvärdena varit att följa de priser som förekommit i handeln med ett visst antal gårdar. Det är ändå inte särskilt många gårdar som har avyttrats, även om det, såsom herr Vigelsbo framhöll, på grund av exceptionella förhållanden har ägt rum en hel del försäljningar under de senaste åren.

Det är mot denna bakgrund ganska egendomligt att man vid fastställandet av de nya taxeringsvärdena inte tagit hänsyn till avkastningsvärdet, och det är närmast detta som vi reagerar mot. Jag förstår innerligt väl att många människor ute i landet finner det orimligt att de skall — trots att avkastningen från jordbruket inte ökat under senare år utan i stället snarare minskat — tvingas betala en betydligt högre skatt, t. ex. i form av förmögenhetsskatt. Detta framstår såsom ännu mera orimligt med tanke på att det kan gälla gamla gårdar som varit i samma släkts ägo sedan flera generationer.

Det kan inte finnas något motiv för en högre beskattning när gårdens avkastning stagnerar eller kanske minskar, och därför tror jag att det sällan har framförts en mera befogad reservation än den som har fogats vid detta bevillningsutskottets betänkande. Det kommer också att bli efterverkningar — som redan tidigare sagts — när gårdarna skall övergå till kommande ge-

nerationer och man då får betala en mycket hög arvsskatt.

I viss mån är förhållandet likartat när det gäller villafastigheter. Det är också exceptionella förhållanden som gjort att villor betalats med ganska höga priser. Även härvidlag har man använt sig av försäljningspriserna som utgångspunkt för att taxera upp hela villabeståndet, trots att bostadsbristen på många orter har gjort att en hel del villor har betalats med alldeles för höga priser. Men för alla dem som kanske under ett stort antal år har ägt en villa eller eget hem som varit boplatser för vederbörande och hans familj, verkar det egendomligt att plötsligt behöva betala en betydligt högre skatt och få en dyrare boendekostnad bara på grund av att ett taxeringsvärde höjs. Det är helt naturligt att de reagerar, och därför tror jag att det finns anledning att titta närmare på förhållandena när det gäller egnahem och villor och inte slaviskt följa de höga salupriser som av olika anledningar har betalats.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som har fogats vid bevillningsutskottets betänkande.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 8 behandlas ett flertal motioner som berör frågan om ändring av gällande regler vid fastighetstaxeringen och då särskilt reglerna för taxering av jordbruksfastighet. Här har redan redogjorts för de regler som gäller vid fastighetstaxering, och jag skall inte gå in på detta. Jag vill bara understryka vad som sagts, nämligen att man vid den pågående fastighetstaxeringen synes ha tagit alltför liten hänsyn till avkastningsvärdet. I huvudsak har försäljningsvärdet kommit att vara avgörande när det gäller att fastställa den nivå som har legat till grund för värdena.

Vad beträffar förspelet till årets fas-

1970 års fastighetstaxering m. m.

tighetstaxering vill jag erinra om att vi under en följd av år haft en mycket onaturlig situation på jordbruksfastighetsmarknaden, alldeles speciellt inom de expansiva områdena. Jag har från mitt eget län och min egen bygd den erfarenheten att det var 1967 som utvecklingen började avvika från det normala. Inför den markvinstbeskattning som infördes den 1 januari 1968 inköpte kommunerna mycket stora markområden. Enligt uppgifter som jag erhållit köpte exempelvis Malmö och Trelleborg under 1967 mark för ett värde som översteg 50 miljoner kronor och till priser som låg nära 100 procent över dem som tidigare hade betalats för vanlig jordbruksmark. Genom dessa stora markförvärv kom man utanför tätortsbebyggelsen och köpte mark som i vanliga fall betraktas som jordbruksmark.

Det är riktigt som här har sagts att tomtmarksförsäljningarna inte inräknas i den statistik som ligger till grund för fastställande av riktlinjerna för fastighetstaxering. Men det säger sig självt att när det sker en så stor försäljning av jordbruksfastigheter som då var fallet innebär detta en mycket kraftig prisstegring på hela jordbruksfastighetsmarknaden. Många av de jordbrukare som sålt sina fastigheter till kommunerna blev spekulanter på andra jordbruksfastigheter för att få möjlighet att fortsätta verksamheten inom sitt yrke. Det är givet att denna situation spelade stor roll. Vid köpet av nya fastigheter gjorde det inte så mycket om priset översteg avkastningsvärdet, eftersom man vid försäljningen av tidigare egendom fick ett pris som låg mycket över avkastningsvärdet. Dessa s. k. andrahandsköp har i stor utsträckning satt sin prägel på 1968 års priser på jordbruksfastigheter, och det är dessa som utgör utgångspunkten för de nya värden som inom kort kommer att fastställas.

I motioner och i reservationen A har kravet ställts att betydligt större hänsyn

skall tas till avkastningsvärdet, särskilt på de jordbruksfastigheter som brukats av ägarna. Jag beklagar att vi inte längre har kvar jordförvärvslagen i en sådan utformning att man med dess hjälp kan bevara jordbruket i jordbrukarnas ägo och därmed förhindra att jordbruket blir kapitalplaceringsobjekt. För att förhindra en utveckling i sistnämnda riktning föreslås som jag nyss nämnde såväl i motionerna från centerpartiet som i reservationen 1 att särskild hänsyn skall tas till de jordbruksfastigheter som brukas av ägarna.

I den debatt om kapitalskatterna som nu pågår spelar fastighetstaxeringen en betydelsefull roll. Genom höjda taxeringsvärden ålägges innehavarna av fastigheterna ökade kapitalskatter. När taxeringsvärdeshöjningen får den omfattning som den har erhållit i Malmöhus län i år, med i många fall höjningar på 60—70 procent, uppstår orimliga förhållanden. Jag vet fall där höjningar på jordbruksfastigheter på 35—40 hektar inneburit ökade taxeringsvärden med 200 000 kronor. För dubbelt så stora jordbruksfastigheter på 60—80 hektar, är man uppe i mellan 350 000 och 400 000 kronor i höjningar av taxeringsvärdet. Denna höjning av taxeringsvärdet innebär inte någon som helst ökning av avkastningsvärdet men väl av kapitalskatterna. Den värdestegring som sker blir tillgänglig för innehavaren först när han avflyttar från sin fastighet. Genom realisationsvinstbeskattningen blir denna vinst beskattad vid detta tillfälle när skattekraften finns. Genom realisationsvinstbeskattningen och markvärdeökningen har förhållandena förändrats väsentligt när det gäller behovet av att taxeringsvärdena skall ha det inflytande som de nu har på kapitalbeskattningen. Enligt vår uppfattning är det därför angeläget att frågan blir föremål för utredning.

En ytterligare anledning till detta är att vid varje taxeringstillfälle görs för vissa grupper ändringar så att en tax-

1970 års fastighetstaxering m. m.

ringsvärdeshöjning inte skall inverka ofördelaktigt från skattesynpunkt. Redan i finansplanen framhöll finansministern att en justering av den s. k. villaschablonen skulle ske för att undvika icke önskvärda skatteeffekter av fastighetstaxeringen. En justering kommer sannolikt också att göras när det gäller förmögenhetsbeloppets inverkan på möjligheterna att erhålla vissa sociala förmåner, bostadstillägg, studiebidrag etc., och jag anser detta vara fullt riktigt. Jag har svårt att förstå varför jordbrukare och andra familjeföretagare skall bära de icke önskvärda effekterna av taxeringsvärdeshöjningarna, alldeles speciellt när dessa höjningar vida överstiger avkastningsvärdet på fastigheter-na.

Det är därför som jag, herr talman, anser det vara nödvändigt att frågan blir föremål för utredning, och jag yrkar bifall till de vid utskottets betänkande fogade reservationerna.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! De motioner som vi nu behandlar gäller metoderna och reglerna vid den allmänna fastighetstaxeringen. Till bevillningsutskottets betänkande har fogats två reservationer, för vilka talesmän för reservanternas redan har redogjort. Jag skall nu redovisa utskottsmajoritetens ställningstagande. Först några ord om taxeringen av jordbruksfastigheter och reservationen A, som behandlar denna fråga!

I utskottsbetänkandet har gällande regler och bestämmelser mycket utförligt redovisats; också herr Vigelsbo har åberopat detta. Utskottet hävdar att dessa bestämmelser, rätt tillämpade, är väl ägnade att leda fram till en riktig och rättvis taxering. Huvudregeln enligt 9 § kommunalskattelagen innebär att taxeringsvärdet i allmänhet skall åsättas till det belopp som utgör fastighetens värde efter ortens pris, alltså det allmänna saluvärdet. I anvisningarna lämnas också en rätt utförlig beskrivning av hur

denna bestämmelse skall tolkas och tillämpas. Som herr Vigelsbo också anförde är det allmänna saluvärdet det belopp som en förständig köpare kan antas vilja betala för en fastighet när den säljs inom den kundkrets som finns för fastigheter av detta slag och för ett med hänsyn till fastighetens beskaffenhet lämpligt utnyttjande. Det är den allmänna regeln. Det anföras vidare att priset vid enstaka försäljningar ej får ligga till grund för bedömningen av saluvärdet. Det heter således att först om ett något så när tillräckligt antal olika försäljningar föreligger och det inte finns anledning att anta att ovidkommande omständigheter påverkat prisbildningen kan man dra en tillförlitlig slutsats om det riktiga värdet. Av detta framgår att det allmänna saluvärdet är att förstå som ett normalt värde i handeln och inte såsom ett belopp som i ett visst fall betalats för en viss fastighet.

I detta sammanhang vill jag också framhålla vad utskottet anför, nämligen att man vid värdesättningen av jordbruksfastighet som brukas av ägaren inte uteslutande skall ta hänsyn till avkastningsvärdet. I den mån en fastighet har ett exploateringsvärde eller annat övervärde måste detta givetvis påverka det totala taxeringsvärdet. Detta har väl också skett — det har påpekats här — men det kan inte anföras såsom ett bevis för att reglerna i och för sig är felaktiga. Finns det ett exploateringsvärde — och det gör det utan tvivel i vissa områden — bör det naturligtvis också komma fram vid bedömningen.

Ytterligare en sak förtjänar att framhållas, nämligen den rekommendation för 1970 års fastighetstaxering som antogs vid det av riksskattenämnden i maj 1969 anordnade s. k. Stockholmsmötet. Därvid uttalades att den genomsnittliga taxeringsnivån för fastigheter och villor bör ligga vid 75 procent av de saluvärden som noterades för år 1968. Det förefaller att vara en någorlunda rim-

1970 års fastighetstaxering m. m.

lig bedömning. Utskottet erinrar också om att man vid upprättandet av köpeskillingsstatistiken för jordbruksfastigheter har bortsett från bl. a. exploateringsköp.

Vad gäller reservationen B, som berör villafastigheternas taxering, kan jag liksom utskottet fatta mig mycket kort. Jag har i den första delen av mitt anförande sökt ange några av huvudreglerna för fastighetstaxeringen. De gäller även för villafastigheter och är enligt utskottets mening så utformade att någon översyn av dem nu inte kan anses behövlig.

I detta sammanhang erinrar utskottet om den ändring av bestämmelserna för schablontaxeringen av fastigheter som finansministern förebådat. Förslag där- om ligger nu på riksdagens bord och kommer efter utskottsbehandling att föreläggas kamrarna för avgörande.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Herr Engkvist sade att det är rimligt att ta hänsyn inte bara till avkastningsvärdet utan även till exploateringsvärdet, och det föreföll som om han menade att detta har gjorts vid fastighetstaxeringen. Jag vet emellertid med säkerhet att taxeringsvärdet har höjts med över 90 procent för fastigheter som inom överskådlig tid inte kan exploateras vare sig för villa- eller industribebyggelse. Utskottet kan därför inte gömma sig bakom den motive- ringen.

Sedan kan man fråga sig: Vad är ett rättvist och riktigt taxeringsvärde? Vi förnekar ingalunda att en gård kan ha det värde som åsatts den vid taxeringen. Å andra sidan måste hänsyn tas till för- räntningsvärdet under förutsättning att ägarna skall kunna fortsätta att bruka gården; de flesta jordbrukare har ett jordbruk därför att de vill sköta det och få sin utkomst av det. Principen att

man skall ha avkastning av sin rörelse bör ju gälla även jordbrukare.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Det exempel som herr Vigelsbo anförde ger inte belägg för att reglerna är felaktiga utan endast att de möjligen har tillämpats felaktigt. Om uppenbara felaktigheter förekommit i ett visst bestämt fall bör man överklaga.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Om det finns ett exploateringsvärde skall det givetvis beaktas. Detta är så klart angivet i de riktlinjer och normer som har utfärdats av taxeringsnämnderna att det inte bör råda något tvivel därom. Vad vi har tagit upp i motionerna och i reservationen gäller de direkta jordbruksfastigheterna, de som under överskådlig tid beräknas komma att ligga utanför tät- bebyggelse.

Den omfattning som försäljningen till kommuner fick 1967 måste givetvis inverka på prissättningen inom hela fastighetsmarknaden, detta alldeles speciellt när det är ett så litet antal fastigheter som årligen byter ägare. För att bedöma avkastningsvärdet kan man jämföra dagens arrendepriiser med för- räntningen av de nya taxeringsvärdena — det råder en väsentlig skillnad mellan dem. Inom andra områden — det gäller skogen och vissa andra fastigheter — utgår man från avkastningsvär- det. Det är därför en rimlig begäran som reservanterna framställer att frå- gan bör bli föremål för utredning. Detta krav borde riksdagen kunna tillmötes- gå; det är dock ett allmänt intresse att fastighetstaxeringen skall ge så rättvist utslag som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1, punkten 2, såvitt avser utredning angående de bestämmelser som reglerar fastighetstaxering av jordbruks- fastigheter, och punkten 5

1970 års fastighetstaxering m. m.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under I i reservationen A; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1, punkten 2, såvitt avser viss utredning, och punkten 5 i utskottets betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under I i reservationen A av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 92 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten 2, såvitt avser en särskild supplementärregel att gälla vid 1970 års allmänna fastighetstaxering

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under II i reservationen A; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i an-

ledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 2 i utskottets betänkande nr 8, såvitt avser viss supplementärregel, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under II i reservationen A av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 90 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 4 i utskottets betänkande nr 8, röstar

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen B av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 85 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 9, med anledning av motioner om rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 57 av herr *Nyman m. fl.* och II: 65 av herr *Ericsson* i Åtvidaberg, vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde sådana ändringar i skatteförfattningarna att företag erhöles rätt att skattefritt avsätta medel till särskilda omskolnings- och utbildningsfonder;

2) de likalydande motionerna I: 151 av herr *Lidgard* och II: 171 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.; samt

3) de likalydande motionerna I: 307 av herr *Bohman m. fl.* och II: 336 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställts

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att Kungl. Maj:t snarast förelade riksdagen förslag om skattefri avsättning till utbildnings- och omställningsfond.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 57 och II: 65,
- 2) motionerna I: 151 och II: 171 samt
- 3) motionerna I: 307 och II: 336.

Reservation hade avgivits av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m), *Österdahl* (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett att utskottet under 1 och 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 57 och II: 65 samt I: 307 och II: 336 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag snarast om rätt för företag att skattefritt avsätta medel till omskolnings- och utbildningsfonder.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Detta utskottsbetänkande behandlar frågan om skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder. Vi som tillhör oppositionen har reserverat oss för bifall till motioner härom.

Vi kan räkna med en mycket stor omställning i de svenska företagen i framtiden. Denna omställningsprocedur måste förberedas i god tid. Så långt är väl alla överens.

Vad gäller framtida omställningar är företagen själva bäst rustade att bedöma den situation som kan uppstå i olika branscher. Detta har betydelse inte enbart för företagen, utan det betyder mycket även för tryggheten för de människor som är sysselsatta i företagen. Vi vet att konjunkturerna växlar — ibland har vi goda år, ibland har vi sämre år. Under de goda åren gör

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

företagen som regel vinster, som man behöver spara till situationer då lönsamheten är sämre. Under de goda åren skapar man de ekonomiska förutsättningarna för de omställningar som är erforderliga för att företagen skall kunna konkurrera, vilket gäller inte bara den svenska marknaden, utan numera måste vi alltid hålla blickarna fästade på den internationella marknaden. Vi vet alla och inte minst företagarna att det blir svackor i konjunkturen. Har företagen under en period av goda år fonderat medel för omskolning och utbildning, har de större möjligheter att bemästra den situation som uppstår när konjunkturerna blir sämre.

Alla företag måste genomgå en ständig utveckling. Det fordras nya tekniska hjälpmedel, och man måste gå in på helt nya områden, men man har inte personal som är tillräckligt utbildad eller kunnig beträffande det nya som kommer. Å andra sidan är man angelägen om att behålla den personal som man har. Då är den rätta vägen att omskola personalen för att göra den beredd för den nya situation som uppstår.

Det sägs i utskottsbetänkandet att kostnaderna för utbildning och omskolning enligt gällande skattelagstiftning är avdragsgill när utgifterna görs. Det gäller emellertid för företagen att se till att medel finns tillgängliga när det uppstår en svacka i konjunkturen. När man under en högkonjunktur har fullt upp att göra har man varken möjlighet eller råd att avstå personal för omskolning och framtäktad verksamhet, utan sådan verksamhet får man uppskjuta till de dåliga åren. Det är då som företagen skulle ha nytta av att ha förbättr sig genom att bygga upp fonder som ger dem resurser och utrymme att ta itu med nya uppgifter.

Med hänsyn till den statliga skatten är det tämligen egalt om ett företag det ena året får skattefritt avsätta medel för detta ändamål för att kanske nästa

år använda medlen och då betala skatten. Från statskassans synpunkt är det bara fråga om en clearing mellan olika år, men för företagen och deras anställda är det livsviktigt att den svenska företagsamheten på detta sätt ges möjlighet att konkurrera. Har vi inte starka företag, som är beredda på omställningar och kan möta framtidens behov, då är det illa ställt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Strukturrationaliseringen inom näringslivet samt forskningens och teknikens snabba frammarsch tvingar till omskolning och vidareutbildning av arbetskraft på ett helt annat sätt nu än vad tidigare varit fallet. Denna omskolningsverksamhet kan bedrivas på olika sätt. Den kan bedrivas av samhället, men den kan också bedrivas av företagen själva.

I utskottets betänkande sägs att 505 miljoner kronor satsas på det arbetsmarknadspolitiska området under budgetåret 1970/71. Det är nödvändigt att vi så gör. Jag är också medveten om att samhället bör bära och även kommer att bära den största kostnaden för omskolningen och vidareutbildningen i framtiden. Jag anser det emellertid tacknämligt om också industrin vill bedriva viss omskolningsverksamhet, och därför tycker jag att de motioner som här föreligger och vilka föreslår bättre möjligheter för företagen att bedriva en sådan verksamhet är mycket välmotiverade. I motionerna och i reservationen till utskottets betänkande krävs möjligheter till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder. Vad avses då med dessa fonder, och vad menas med den skattefria avsättningen?

Detta är en parallell till de nuvarande investeringsfonderna och skall därför behandlas på precis samma sätt

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

som de. De investeringsfonder som finns är öppna så till vida, att företagen kan sätta in hur mycket pengar som helst till dem — det är bara företagens ekonomi som avgör hur mycket pengar man sätter in i investeringsfonderna under ett gott år. Om det ges möjlighet att avsätta pengar till omskolnings- och utbildningsfonder, betyder detta alltså inte att företagen får möjlighet att avsätta mera pengar; de får bara möjlighet att sprida avsättningen till framtida investeringsändamål eller till framtida omskolning. Det innebär alltså inte någon form av skatteflykt, och jag är angelägen om att stryka under att denna möjlighet inte kan ge några samhällsekonomiska effekter av negativ art. Jag menar att det i stället måste innebära samhällsekonomiska fördelar som företagen får möjligheter att under de goda åren lägga upp fonder som de sedan under en lågkonjunktur kan använda för omskolning av arbetskraft inför nästa högkonjunktur. — Vi vet ju att konjunkturerna går i vågor.

Jag tycker att detta skulle vara direkt samhällsekonomiskt fördelaktigt, och därför vill jag yrka bifall till reservationen till utskottets betänkande.

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Det ärende som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 9 har ju redan belysts av de två föregående talarna, men jag skall i alla fall be att få göra några korta kommentarer till utskottsbetänkandet.

Reservationens hemställan går ju ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag om rätt för företag att skattefritt avsätta medel till omskolnings- och utbildningsfonder.

Denna fråga har tidigare varit föremål för riksdagens prövning vid ett flertal tillfällen. Vi reservanter anser dock att frågan har minst lika stor aktualitet i dag som tidigare.

Omställningen inom näringslivet fort-

går i oförminskad takt. Fusioner och nedläggningar syftande till större enheter och höjd effektivitet pådrivs av kostnadshöjningar och skärpt konkurrens på världsmarknaden. Dessa omställningar inom näringsliv och arbetsmarknad kommer i regel snabbt, och många gånger drabbas människor ganska oförberett av de svårigheter som ett bortfall av sysselsättningsmöjligheterna nästan regelbundet medför.

Utskottsmajoriteten hänvisar till samhällets insatser på det arbetsmarknadspolitiska området och säger bl. a. följande: »Kostnaderna för arbetsmarknadsutbildning beräknas för budgetåret 1970/71 uppgå till 505 milj. kr.» Utskottsmajoriteten fortsätter med att säga att det knappast kan anses motiverat att jämsides med detta införa rätt till skattefri avsättning för omskolnings- och utbildningsverksamhet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har dock under ett flertal år förordat utbildning inom företagen. I förra årets anslagsframställning framhöll styrelsen att behovet av utbildning är av sådan storleksordning att det av flera skäl är nödvändigt att en del kan tillgodoses på annat sätt än genom utbyggnad av den särskilda kursverksamheten. Även i år framhåller styrelsen behovet av ökad utbildning och att sådan utbildning inom företagen bör begränsas till att omfatta personer som behöver nyrekryteras och fördenskull är i behov av omskolning eller komplettering även som personer som på grund av ändringar i produktionen löper risk att bli arbetslösa och därför behöver omskolning.

Vi reservanter är fullt införstådda med att insatser på detta område är nödvändiga både av samhället och av företagen för att lösa de stora problem som kommer att föreligga. Men vi vill pröva den utvägen att arbetsmarknadsutbildningen i större utsträckning än för närvarande bedrivs direkt inom företagen. Vi tror att arbetstagaren där-

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

igenom snabbare skulle erhålla en ny produktiv arbetsuppgift och att utbildningen smidigare skulle kunna anpassas till produktionen och en ny tekniks krav och ge den utbildade mera aktuella yrkeskunskaper.

Men utbildningen kostar pengar vare sig den bedrivs av samhället eller inom företagen. För att stimulera företagen att ta på sig kostnader för större insatser inom utbildningen anser vi att möjligheter bör öppnas att skattefritt avsätta medel till ifrågavarande fondbildningar.

Denna tanke ligger också rätt väl i linje med det förslag om rätt till skattefri avsättning av medel till särskilda forskningsfonder som för närvarande är under Kungl. Maj:ts prövning och som såvitt man kan förstå troligen kommer att resultera i en proposition senare under året.

Herr talman! Jag ber att med denna korta motivering få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Ursprungligen är detta förslag framlagt i en högermotion 1967. Sedan dess har förslag i frågan återkommit årligen och har i år framlagts i en partimotion från moderata samlingspartiet och av enskilda motionärer från folkpartiet. Bevillningsutskottets betänkande har alltså föranletts av bl. a. motionsparen I: 57 av herr Nyman m. fl. och II: 65 av herr Ericsson i Åtvidaberg samt av I: 307 av herr Bohman m. fl. och II: 336 av herr Holmberg m. fl. Motiveringen till yrkandet i det sistnämnda motionsparet återfinns i motionen II: 319.

I de båda motionsparen önskar man att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att Kungl. Maj:t snarast förelägger riksdagen förslag om skattefri avsättning till utbildnings- och omskolningsfond. Frågan sammanhänger alltså nära med företagsbeskattningen. För närvarande är kostnaden för omskolning och utbildning på en gång av-

dragsgill, om den är att anse som personalkostnad i rörelse eller omkostnad för fullgörande av tjänst. Däremot medges inte avdrag för medel som går till fond för framtida omskolnings- och utbildningsverksamhet. Det är alltså detta senare som motionärerna och reservationerna inriktat sig på.

Förslaget kan låta bestickande, men om man tar hänsyn till de kostnader som samhället tar på sig för all utbildning framstår frågans format som mycket obetydligt. I detta sammanhang är värdet ytterst begränsat. Samhällets insatser beträffande utbildning är betydande även med tanke på det område som avses i motionerna.

Arbetsmarknadsutbildningen har ökat trots konjunkturuppgången. Det anses kanske inte fint att påminna om samhällets engagemang under de år som gått. Den här formen av utbildning började emellertid 1957/58 med ett blygsamt anslag på 11 miljoner kronor. Budgetåret 1959/60 var summan uppe i 52 miljoner kronor, och tio år senare hade beloppet ökat till inte mindre än 485 miljoner kronor. I årets budget har det tagits upp ett förslagsanslag på 505 miljoner kronor.

I de företag som kan redovisa över-skott — och de är de enda som kan komma i fråga — finns stora möjligheter till avsättningar till investeringsfond samt för avskrivningar på maskiner, fastigheter och anläggningar. Det finns också generösa regler för lagervärderingar. Detta gör att de företag som redovisar vinst inte bör ges ytterligare rätt att fondera vinst och därmed slippa beskattning.

Utskottet anser sig liksom tidigare år inte kunna tillstyrka bifall till motionerna. Chefen för finansdepartementet har i årets finansplan uttalat att företagsbeskattningen bör bli föremål för särskild utredning, och jag föreställer mig att frågan kommer att prövas i det sammanhanget.

Det är inte mycket att säga om re-

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

servanternas uttalanden. Herr Enarsson nämnde att man väntar förslag om att medel till forskningsfonder skall bli avdragsgilla. Härtill önskar jag bara säga att om man får lillfingret vill man tydligen ha hela handen. Detta förslag är väl också ett led i många andra yrkanden om rätt till avdrag vid beskattningen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i bevillningsutskottets betänkande nr 9.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Holmqvist sade att företagarna kan sätta in medel skattefritt i investeringsfonder. Hon menade tydligen att dessa skulle kunna ersätta fonderna för utbildning. Jag förmodar att fru Holmqvist känner till att om man avsätter pengar till en investeringsfond får inte medlen användas hur som helst utan enbart till investeringar och detta vid den tidpunkt som från samhällets sida anses önskvärd. Det går alltså inte att klara problemet på det sättet.

Det som fru Holmqvist sade om samhällets insatser är helt riktigt, men märk väl att de insatserna kommer i efterhand. Insatserna för att omskola människor göres först sedan de anställda blivit arbetslösa och inte kan beredas sysselsättning. Vad vi reserverar syftar till är att företagen själva skall ha en beredskap när det gäller omställningar. Då slipper man många besvärigheter med omflyttning av arbetskraft och när helt andra resultat.

Att blanda in investeringsfonderna i det vi syftar till är felaktigt. Det enda som är riktigt är att det finns avsättningsmöjligheter efter en viss begränsad skala.

Herr SUNDKVIST (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Holmqvist sade att

utskottsmajoriteten och hon själv inte ville vara med om att utvidga rätten till skattefri avsättning av medel till fonder. I mitt första anförande poängterade jag och vill nu understryka det, att det här inte gäller att ge företagen möjligheter att sätta av mera pengar.

I dag kan företag sätta undan alla de pengar som kan avvaras i investeringsfonder. Vårt förslag innebär bara att det ges möjligheter att dela upp pengarna på fonder för olika användningsområden. Därför anser jag att det finns stor anledning att acceptera förslaget. Jag tycker det finns så mycket större anledning att göra det med hänsyn till vad fru Holmqvist framhöll om samhällets snabbt ökande kostnader för utbildning. Om företagen vill vara med och dela på de kostnaderna, så skall vi väl hälsa det med tacksamhet.

Fru HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte alls missuppfattat denna sak, herr Larsson i Umeå, utan jag har bara räknat upp vilka möjligheter ett företag har att skattefritt avsätta medel för olika ändamål och göra avskrivningar, som jämfört med andra länders avskrivningsregler är mycket generösa. Herr Larsson sade att samhällets åtgärder sättes in i efterhand och att företagen inte själva kan planera för en omställning. Jo, det kan de visst. Det är bara fråga om när man skall få göra det avdrag det här gäller. Det får göras under det år man bedriver omskolning eller utbildning. Vad det här egentligen är fråga om är en resultatutjämning.

Sedan sade herr Sundkvist att företagen vill vara med och dela samhällets kostnader för utbildning. Men den generösa företagsbeskattning som samhället tillämpar ger bara en mycket ringa del av de kostnader samhället har för utbildningen.

Herr ERICSSON i Atvidaberg (fp):

Herr talman! Det är beklagligt att

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

bevillningsutskottet — och speciellt fru Holmqvist — antingen inte har förstått finessen med omskolningsfonder eller också inte velat förstå den. Det är ju trots allt inte någon följetong som bevilningsutskottet år efter år har fått sig förelagd, utan vad åtminstone motive-ringarna beträffar är det ett nytt grepp.

I den tidigare debatten har det framskymtat att vi här skulle ha att göra med en form av förlängd skattekredit, men som jag ser det förhåller det sig inte så. I stället är det en alternativ möjlighet för avsättning till investeringsfonder, kanske ett »både—och»-resonemang. Man kunde naturligtvis ha motionerat om en vidare användningsmöjlighet för investeringsfonderna. Men nu har motionärerna valt denna väg, och det kan ju vara en smaksak.

Det belopp som företagen tänker avsätta under goda år till fonder kommer till sin storleksordning inte att påverkas av omskolningsfondernas tillkomst. Jag tror därför att funderingarna kring skattekreditfrågan lugnt kan avskrivas.

Herr talman! Jag tror att frågan om omskolningsfonder har en djupare innebörd. Vi möter ständigt växlande konjunkturer. Jag tror inte att vi någonsin kommer att kunna upprätthålla jämna konjunkturer. Det kommer alltid att växla mellan bättre och sämre tider, även om man har möjligheter att med nutidens konjunkturstyrningsinstrument räta ut kurvorna något, d. v. s. kapa topparna och i viss mån fylla ut bottnarna. Under tider med konjunktursvacka och med de försämrade självfinansieringsmöjligheter som står till buds, särskilt när försäljningsinvesteringarna är mycket höga — jag tänker naturligtvis då i mycket stor utsträckning även på våra exportföretag, där man är hänvisad till förtroendekrediter — är det väl naturligt att företagen drar år svängremmen i såväl räntabilitets- som likviditetsavseende. Det betyder i praktiken att de många gånger inte vågar och orkar arbeta på lager

eller under en konjunktursvacka intensifiera utbildningen, hur avdragsgillt detta än är.

Men detta betyder också att man först när konjunktursvackan har upphört och tiderna börjar förbättras vågar öka produktionen, sätta i gång utbildningsverksamhet o. s. v. Då först vågar man expandera, fru Holmqvist. Det innebär att företagens möjligheter att efter en konjunktursvacka snabbt komma upp i ett högre tempo försämrats. Det är här som en del av finessen med omskolningsfonderna ligger.

Jag vet att man genom investeringsfonderna i viss mån försöker tackla dessa problem och få till stånd en konjunkturstimulans, men omskolningsfonderna skulle kunna vara ett utmärkt komplement. Under goda tider kunde medel avsättas till omskolning, vilka kunde tas i bruk när konjunktursvackan är ett faktum. Härigenom skulle man i stället för att få permitteringsbekymmer kunna sätta in en ökad omskolningsaktivitet inom företagens utbildningssektorer och härigenom med mycket kort utlösningstid — och det är det som skiljer dessa fonder från investeringsfonderna — arrangera interna omställningar för den ordinarie personalen. Härigenom har man också skapat ett helt annat beredskapsläge för att hänga med i uppgången efter konjunktursvackan.

Men det är inte bara fråga om detta. Under en konjunkturavmattning står den tekniska utvecklingen givetvis inte stilla och i de tekniskt avancerade företagen — d. v. s. de som i mycket stor utsträckning arbetar på export — måste omskolningen även på grund av den tekniska utvecklingen inte mattas av utan intensifieras. För närvarande pågår det ofta inom företagen en strid mellan detta intensifierade utbildningsbehov och försiktighetsfunderingar förorsakade av att räntabilitet och likviditet sviktar. Jag tror att omskolningsfonderna skulle kunna lösa en sådan

Rätt till skattefri avsättning till omskolnings- och utbildningsfonder m. m.

för företagen schizofren situation.

Jag vill också påpeka en annan sak. Vi ser produkter födas, leva och dö inom loppet av mycket kortare tidsperioder än tidigare. Det betyder att många företag med mycket kortare intervaller tvingas byta sina produktprogram. Omskolningsfonderna skulle verkamt kunna bidra till att en sådan utveckling inte kommer av sig under en konjunktursvacka.

Jag vill också anföra en annan motivering för denna inställning. Jag tror inte att det under 1970- eller 1980-talen — i varje fall inte från slutet av 1970-talet — kommer att bli så, att människorna först utbildar sig för ett yrke för att arbeta i detta ända tills de blir pensionerade och upphör att vara verksamma i yrkeslivet. Jag tror att det i stället kommer att sättas in utbildningsstötar inom företagen under de anställdas hela verksamma tid.

Även där kommer omskolningsfonderna att bidra till att denna rytmiska utbildning som människorna får undergå inte kommer att mattas ned under en konjunktursvacka vilket kan vara mycket frestande.

Jag skulle vilja ta upp ytterligare en punkt. Det finns i landet avfolkningsområden, främst i Norrland. Vi vill att människorna skall stanna och att jobbet skall komma till dem i stället för att de skall flytta till jobbet i andra delar av landet. Omskolningsfonderna för företagen skulle kunna användas även i lokaliseringsarbetet, särskilt när det gäller svenska storföretag som har filialfabriker i dessa sysselsättningssvaga områden.

Till sist måste jag säga att jag inte betraktar denna motion som politisk utan som teknisk. Den går ju i en riktning som alla partier eftersträvar. Det är inte fråga om en förlängd skattekredit utan det är någonting som med mycket snabbare accesstid kan underlätta omställningar vid konjunkturväxlingar. Politisk har den blivit först i

och med att den har filtrerats i bevilningsutskottet. Kan vi inte här i kammaren avpolitisera denna fråga så att vi får ett beslut i positiv riktning? Vi vet att det är så höga varv i konjunkturerna just nu, att vi inte kan få högre, men vi vet att nästa konjunkturförändring blir en förändring till det sämre. Man gissar väl inte alltför fel, herr talman, om man tror att vi får uppleva en konjunkturavmattning nästa år. Det skulle vara väldigt skönt om dessa fonder då kunde vara färdiga att ge sitt lilla strå till stacken för att vända på en svag eller i varje fall svagare konjunktur.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag har all respekt för herr Ericssons i Åtvidaberg sakkunskap på detta område. Tyvärr har de investeringsfonder som redan finns inte givit det resultat vi hoppats beträffande de sysselsättningssvaga delarna av landet.

Herr Ericssons resonemang verkar mycket bestickande. Vi har en vuxenutbildning, på vilken vi satsar 304 miljoner kronor per år. På arbetsmarknadsutbildningssidan har vi också satt in grundskolutbildning.

Jag vill ännu en gång fästa kammarens uppmärksamhet på att det vi diskuterar är huruvida företag utöver de möjligheter som nu finns skall få ytterligare möjligheter att avsätta vinstmedel till särskilda fonder. Trots allt är det bara de företag som går med vinst vilka skulle kunna utnyttja detta. De som varit anställda i företag som inte gått med vinst vet fuller väl vad det innebär och hur litet dessa företag har gjort för att förbereda förändringar på detta område.

Jag har tidigare sagt att företagsbeskattningen är så generös, att åtskilliga företag inte kan utnyttja de möjligheter som redan finns. Jag skulle föreställa mig att möjlighet finns att på-

Beskattningen av företagsvinster

verka Kungl. Maj:t att bevilja tillstånd till att även på detta sätt använda de investeringsfonder som nu finns. Rent principiellt kan sägas att även utbildning är en form av investering. Att försöka duger, herr Ericsson i Åtvidaberg!

Bevillningsutskottet har tidigare motiverat varför det anser att kostnadskrävande insatser på det arbetsmarknadspolitiska området inte bör ge rätt till skattefri fondavsättning till omskolnings- och utbildningsområdet. Det är där själva principfrågan ligger. Vi anser inte att sådant skall få förekomma. Om den förebådade företagsskatteutredningen kommer fram till något annat resultat, får vi väl så småningom ett förslag därom.

Herr ERICSSON i Åtvidaberg (fp):

Herr talman! För det första vill jag säga att det är de företag som gått med vinst som har ett särskilt ansvar under konjunkturavmattningsperioder. För det andra gäller detta i första hand exportföretag och sådana företag som arbetar med avancerad teknik och under järnhård konkurrens.

För det tredje kan sägas att det ingenting kostar. Det är bara fråga om en omfördelning. I stället för att avsätta 5 miljoner kronor till en investeringsfond kanske man avsätter 2 till en omskolningsfond och 3 till en investeringsfond. Företagen har ju ändå beslutat sig för hur mycket de skall avsätta till fonder. Så resonerar man inom företagen, jag vet det.

För det fjärde, fru Holmqvist, kan vi kanske nästa gång skriva oss samman i en fyrpartimotion om en utvidgning av investeringsfondernas användningsområde. Det är detta som är nerven i det hela.

Jag är säker på att fru Holmqvist nu kommit sanningen något på spåren.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkterna 1 och 3

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 1 och 3 i utskottets betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 87 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23**Beskattningen av företagsvinster**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster.

Beskattningen av företagsvinster

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 308 av herr *Brundin m. fl.* och II: 265 av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om avveckling av dubbelbeskattningen av svenska aktiebolags och svenska ekonomiska föreningars vinster enligt de riktlinjer som framförts i motionerna; samt

2) de likalydande motionerna I: 773 av herrar *Brundin* och *Akerlund* samt II: 921 av herr *Nordstrandh*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 308 och II: 265 samt

2) motionerna I: 773 och II: 921.

Reservation hade avgivits av herrar *Gösta Jacobsson*, *Karl Pettersson* och *Enarsson* (samtliga m), vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 308 och II: 265 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om avveckling av dubbelbeskattningen av svenska aktiebolags och svenska ekonomiska föreningars vinster enligt de riktlinjer som framförts i motionerna.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Gösta Jacobsson*, *Karl Pettersson* och *Enarsson* (samtliga m).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande nr 11 har ledamöterna från moderata samlingspartiet avlämnat en reservation, och jag ber att i korthet få något kommentera densamma. Den fråga som här behandlas gäller avveckling av dubbelbeskattningen av svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar. Den har varit föremål för debatt och beslut här i riksdagen ett flertal gånger, senast under föregående år,

och är därför vid det här laget ganska bekant för kammarens ledamöter.

Dubbelbeskattningen av bolag och föreningar innebär enligt gällande regler i princip att företagets vinster beskattas först hos företagen och sedan hos ägarna, när vinstmedlen delas ut till dessa. Detta medför i rätt många fall ganska betydande olägenheter och även en snedbelastning av avkastningen från företaget. En del undantag från dubbelbeskattningen finns dock genom någonting som man i dagligt tal brukar kalla Annell-lagen efter dess upphovsman och som medger avdrag för utdelning på nyemitterade aktier.

Vi finner även nu denna fråga så betydelsefull att vi tycker att den bör bli föremål för en särskild utredning, som undersöker vilka alternativa riktlinjer som kan leda fram till ett förslag om avveckling av dubbelbeskattningen. Vissa förebilder finns redan i olika länder och borde i så fall närmare studeras. Flera av EEC-länderna har redan system med vad man skulle kunna kalla enkelbeskattning, helt eller delvis, och även med tanke på att vårt land, som vi hoppas, inom en inte alltför avlägsen framtid skall kunna komma med i den ekonomiska gemenskapen är en utredning av frågan angelägen.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Dessa frågor är gamla bekanta, åtminstone vad det gäller dubbelbeskattningen, som vi väl har diskuterat ett tiotal år. Från vårt håll har vi alltid avstyrkt motioner om avskaffande av dubbelbeskattningen med hänvisning till de liberala regler för avskrivning och varulagervärdering som tillämpas i vårt land. Nu har vi gjort dessa avskrivningsregler ännu gynnsammare; jag undrar faktiskt om bolagen i framtiden skall behöva betala någon bo-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

lagsskatt alls. De har också så rika möjligheter att göra fonderingar och avskrivningar att det knappast blir nödvändigt för dem att redovisa någon vinst. Därtill har bolagen möjligheter till konsolidering och resultatutjämning på annat sätt. Detta understryker vi inom utskottet även denna gång och framhåller att om dubbelbeskattningen skall slopas bör samtidigt de generösa reglerna beträffande fonderingar och avskrivningar omprövas — på annat sätt kan vi inte acceptera förslaget eftersom vi har den gynnsammaste bolagsbeskattningen i hela världen.

Representanter för moderata samlingspartiet har yrkat att samma skattesats skall tillämpas för ekonomiska föreningar som för aktiebolag — den statliga inkomstskatten utgör nu för aktiebolag 40 procent och för ekonomiska föreningar 32 procent plus givetvis kommunalskatten som är avdragsgill; bolagsskatten blir därför i praktiken 46—50 procent. Utskottet medger att de skäl som 1947 föranledde denna differentiering inte med samma styrka kan anföras i dag. Vi anser emellertid att det erfordras ytterligare överväganden innan utskottet kan tillstyrka någon ändring. Då företagsbeskattningen nu enligt departementschefen skall utredas i sin helhet finner utskottet ingen anledning att tillstyrka några motioner utan avstyrker dem.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1 i utskottets betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 25 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 12, med anledning av motioner om beskattning av vissa naturaförmåner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25**Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 13, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 155 av herr *Svenungsson* och II: 170 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor som den skattskyldige skänkt till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål; samt

2) de likalydande motionerna I: 227 av herr *Wikström* m. fl. och II: 267 av herr *Nelander* m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid den statliga taxeringen för gåvor — med visst maximibelopp — till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 155 och II: 170,

2) motionerna I: 227 och II: 267.

Reservation hade avgivits av herrar *Tistad* (fp), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m), *Österdahl* (fp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 155 och II: 170 samt I: 227 och II: 267 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor till u-hjälp och till kulturella, humanitära, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOSEFSON** i Arrie (cp):

Herr talman! Till bevillningsutskottet 3* — Andra kammarens protokoll 1970. Nr 10

tets betänkande nr 13 har fogats en reservation, vari det yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning om införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor till u-hjälp och till kulturella, humanitära, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Denna fråga har tidigare behandlats av riksdagen vid flera tillfällen, och argumenten för och emot är därför väl kända. Jag skall därför inte alltför mycket uppta kammarens tid, utan vill bara understryka vad som framhållits i motionen om att det verkligen finns skäl att stimulera enskilda att lämna bidrag till ändamål som från allmänna synpunkter anses värdefulla. Man har ett sådant system i en del andra länder — Danmark, Finland, Holland, Belgien, Frankrike och Tyskland, för att nämna några europeiska länder som exempel.

Jag anser att det finns anledning att utreda frågan, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till den till utskottets betänkande fogade reservationen av herr *Tistad* m. fl.

Herr **LARSSON** i Umeå (fp):

Herr talman! Reservationen är kortfattad, och jag skall fatta mig lika kort här i talarstolen.

I betänkandet redogörs för att detta system prövats i andra länder. Man nämner Danmark, Finland, USA, Tyskland, Frankrike, Belgien, Holland, Italien och Grekland. Systemet fungerar bra i dessa länder. Det är alltså bara fråga om en vilja att medge denna avdragsrätt för att stödja de ideella organisationerna. Enligt förslaget skall avdragsrätten begränsas till ett visst belopp, och reservanterna begär endast en utredning.

Detta förslag har tidigare ventilerats i kammaren. Men vi återkommer, eftersom vi anser förslaget vara lika berättigat som tidigare.

I övrigt, herr talman, begränsar jag

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

mig till att yrka bifall till den reservation som fogats till utskottets betänkande.

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Som de föregående talarna sagt är detta ärende välkänt för riksdagens ledamöter. Jag vill instämma i vad de anför. Någon kanske anser att det, eftersom det gjorts så många framstötar i detta ärende och det varje gång har blivit avslag, knappast kan vara någon mening med att återkomma så här regelbundet. Men dessa upprepade framstötar visar ändå att det föreligger ett starkt intresse hos många människor att komma fram till ett positivt resultat. Värdet av allt ideellt arbete som utförs på frivillig väg är allmänt omvittnat och bestrids väl inte heller av någon. För att man skall kunna utföra ideellt arbete av detta slag fordras det tillgång till medel. Nästan omätliga behov finns också på olika områden. Nu pågående hjälpaktioner i bl. a. massmedia visar detta med stor tydlighet.

Utskottets majoritet anför nu som tidigare att en avdragsrätt för gåvor skulle innebära en avvikelse från grundläggande principer och medföra svårigheter i det praktiska taxeringsarbetet. Det kanske är förhållandet i viss utsträckning, men när frågan nu har ett sådant intresse både inom och utom riksdagen, så låt oss då utreda den och få konstaterat om det ändå inte finns framkomliga vägar för att åstadkomma en lösning av detta problem! Lika svåra frågor, från skatteteknisk synpunkt, har tidigare kunnat lösas lagstiftningsvägen på ett för olika parter godtagbart sätt.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Det yrkande som framställs bl. a. i motion II: 267 är en gammal bekant som varit med i riksdagen i en del år. Det gäller en utredning rö-

rande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor upp till ett visst maximibelopp till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål. Bevillningsutskottet har i sitt betänkande nr 13 anfört liknande skäl för avslag som tidigare år, bl. a. i fjol. Det skulle t. ex. bli svårt för det praktiska taxeringsarbetet att göra en lämplig avgränsning av de ändamål som skulle kunna motivera avdragsrätt. Allmännyttiga ändamål borde i stället tillgodoses genom direkta bidrag av allmänna medel o. s. v.

Först skall det sägas att förslaget inte borde vara alldeles omöjligt att genomföra, eftersom systemet redan prövats i en del länder, bl. a. i Danmark, Finland, USA, Tyskland, Frankrike, Belgien och Holland. Skattelagssakkunniga avgav 1956 ett betänkande, i vilket man inte ansåg sig kunna förorda en självständig avdragsrätt för dylika gåvor men där man antydde en annan väg för tillgodoseende av detta ändamål, nämligen att ge rum härför i anslutning till nuvarande avdragsrätt för försäkringspremier, på vilka också en social synpunkt kan läggas.

Säkert kan det finnas olika vägar att gå. Det skulle givetvis bli en kommande utrednings uppgift att försöka finna de bästa vägarna. Också i den svenska skattelagstiftningen har det funnits prov på särskilda avdrag — utskottet nämner självt luftvärnet och sjövärnsskåren fram till 1943 och internationellt hjälparbete åren 1944 och 1945.

Motionärerna har särskilt understrukt det växande behovet av hjälp till uländerna. Den statliga bistandsverksamheten har där inte ökats i erforderlig omfattning. Självt har jag vid åtskilliga tillfällen talat för den hjälpverksamhet som med stor framgång bedrivs av enskilda organisationer. En del av den statliga u-hjälpen slussas nu genom des-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

sa organisationer, inte minst genom svensk mission, men ytterligare hjälp skulle kunna förmedlas på denna väg.

Under det senaste seklet — missionens århundrade — har stora belopp offrats av missionsvännerna här hemma. Ofta är det enkla människor utan några större ekonomiska tillgångar. Deras offer — många gånger tiondegivande — skulle genom en avdragsrätt sådan som den skisserade kunde höjas väsentligt.

Vid de upprepade riksdagsdebatterna i frågan brukar framhållas, att det inte bör vara så krassa motiv som möjligheten till skatteavdrag, vilka skall mobilisera den enskildes ideella intresse. Men det är inte fråga om sådana motiv i dessa sammanhang. Avdragsrätt skulle möjliggöra och ytterligare stärka den fria biståndsverksamheten under ett allt hårdare skattetryck.

Enligt min mening behöver inte ett bidragssystem utesluta avdragsrätt. Avdragsrätten bör kunna utgöra ett värdefullt komplement till bidrag över budgeten. För många är det också ett tvingande ansvar att offra pengar för att hjälpa andra människor, t. ex. i u-länderna genom den kristna missionens beprövade insatser. Det är verkligen inte för att dessa medborgare ur skattsynpunkt skall komma lindrigare undan som vi år efter år begär denna utredning — det är för att ge dem möjlighet att satsa ännu mer.

Det är också ett faktum att ett allt hårdare skattetryck försvårat enskilda bidragsgivares möjligheter att främja organisationernas intressen.

Den fria verksamhet som här åsyftas är ett värdefullt komplement till samhällets egna institutioner. Det kan heller inte vara ett egenintresse om medborgarna i stället för att använda hela sin inkomst för egen räkning stöder de ideella organisationerna. I ett läge där staten av finansiella skäl inte har möjlighet att själv ge önskvärt stöd — så gynnsamt blir aldrig statens finansiell

läge — borde en stimulans via avdragsrätt för gåvor allvarligt övervägas.

Nu bestrider naturligtvis ingen att avdragsrätten kan komma att verka olika för olika bidragsgivare på grund av olika skattekraft, men vi hoppas att en utredning kan finna en godtagbar lösning på den punkten. Det har också ofta varit med mycket knapp majoritet, åtminstone i andra kammaren, som detta utredningskrav år efter år har avisats av riksdagen.

Vi som anser att man i varje fall borde försöka pröva denna väg dömer inte dem som vägrar att vara med eller som anvisar andra vägar, men liksom så många gånger annars gäller det att vi ser endels, och vi har olika åsikter om vad som är det bästa.

Det har sagts att var och en får rösta efter sitt samvete och sin åsikt, och detta är givetvis alla med om. Framför allt bör vi inte säga att det ena förslaget är mer kristet än det andra. Vi har rätt att vädja till varandra — och det har gjorts här — om stöd för den av oss anvisade vägen. Jag tror att man borde ge exempelvis den svenska missionen ökade möjligheter att delta i materiellt och humanitärt hjälparbete. De flesta torde vara eniga om att missionen har större möjligheter än andra att på ett relativt billigt och effektivt sätt göra en insats.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **SELLGREN** (fp):

Herr talman! De frivilliga organisationerna i vårt land seglar i ekonomisk motvind i dag, en motvind som samhället tycks blåsa ytterligare liv i. Bidrag utgår visserligen till ungdomsarbete som kan redovisas genom bildningsorganisationerna och på annat sätt, men vissa huvudorganisationer — särskilt de frikyrkliga — får inget stöd. Då borde de heller inte beskattas vare sig

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

direkt eller indirekt. Det borde snarare vara angeläget för samhället att underlätta deras verksamhet, men på sistone tycks de snarare ha blivit ett attraktivt skatteobjekt — det visar kapital-skatteberedningens förslag. Skulle detta ha gått igenom, skulle det ha inneburit ett mycket besvärande intrång i organisationernas möjligheter att finansiera sin verksamhet. Det skulle också ha inneburit svåra personliga inre konflikter för gåvogivarna.

När man ser sådana drag i den ekonomiska motvinden frågar man sig ängsligt, hur långt de makthavande tänker gå när det gäller att kringskära de ekonomiska förutsättningarna för dessa organisationer.

Nu visade det sig när det gällde kapital-skatteberedningens förslag att en massiv opposition lönar sig. Det förslag som framlagts uttrycker dock en uppfattning, och man frågar sig, hur länge det förslaget kommer att vila. Återkommer det nästa år?

De folkrörelser som här berörs — jag tänker närmast på de frikyrkliga — har varit mönstergivare åt samhället i många avseenden på det sociala området och i fråga om u-hjälpen; det visar flera exempel. De får vara med och klara problem där samhället står maktlöst. Vad tjänar samhället exempelvis på att en enda alkoholist eller en enda narkoman som följd av en religiös omvändelse blir tillrättaförd och i stället för att belasta socialvården, sjukhusen och andra samhällets hjälpinstitutioner blir en produktiv och i övrigt samhällsnyttig medborgare? Vad tjänar samhället på en tillrättaförd person som kommer från Strandgården eller Järbo? Vi har flera utredningar som visar den verksamhetens stora betydelse. Vad tjänar samhället på alla som engagerar sig i de här organisationerna? De är lojala skattebetalare och belastar praktiskt taget inte samhället på något sätt. Vad skulle det kosta samhället, om all denna verksamhet skulle läggas ned?

Det är fråga om omätbara värden både ekonomiskt och etiskt.

Nu är det ju otänkbart att någonting sådant skulle kunna ske, men man borde kunna förvänta sig en positiv inställning hos samhället till att öka stimulansen i arbetet och öka insatserna. Det räcker inte med bara positiva uttalanden; vi borde kunna få se att samhället även vidtar positiva åtgärder.

Vad är det nu motionen avser? I den begärs en utredning om möjligheterna att få avdragsrätt för gåvor i sådana sammanhang. Inte ens det vinner förståelse. Då frågar jag: Betyder det att det vilande förslaget om gåvoskatt i stället kommer, så snart aptiten på föreningspengar gör sig gällande på nytt? En utredning kan mycket väl tänkas leda till andra stimulansåtgärder. Utskottet har pekat på en väg.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat understryka vårt krav på att den reservation som är fogad till utskottets betänkande blir bifallen här i kammaren.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Under den senaste tiden har vi fått uppleva att effektiv opposition lönar sig. Regeringen har i det sedan lång tid aviserade, nu genom Dagens Nyheter offentliggjorda skatteförslaget för att tillmötesgå oppositionen bevisligen backat ut från vissa positioner och gjort justeringar i förslaget.

I den fråga som vi nu behandlar — nämligen att utreda möjligheterna om avdragsrätt för gåvor som ges till ideella och religiösa organisationer — har dock den socialdemokratiska majoriteten inte gått att påverka. Är ut och är in har man envist vägrat att gå med på en utredning om avdragsrätt.

Jag har läst igenom bevillningsutskottets betänkanden som under årens lopp avgivits i denna fråga. Socialdemokratiska representanter i utskottet har alltid berömt de kristna och ideella orga-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

nisationerna. Man har strukit dem medhårs. Man berömmar deras initiativ, deras arbete och upppoffringar, men ändå vägrar man envist att utreda möjligheterna att givarna skulle i sina deklARATIONER få göra avdrag för gåvor som skänkts till samhällsnyttigt arbete.

Utskottsmajoriteten vidhåller sin tidigare uttalade uppfattning, att främjande av allmännyttiga och liknande ändamål bör ske genom direkta bidrag av allmänna medel, och avstyrker följaktligen bifall till motionerna.

Här har man ett slående bevis på statens förmyndarmentalitet. De hjälpbehövande organisationernas representanter skall avlägga besök i kanslihuset och där i underdånighet be om en allmosa till sin rörelse, och staten kommer att framstå som den generöse bidragsgivaren.

Jag har vid flera tillfällen när vi diskuterat ärendet frågat vad staten har för förutsättningar att bättre än exempelvis frikyrkoorganisationerna själva bedöma angelägenhetsgraden av verksamhetsgrenarna. Jag vill naturligtvis inte förringa den ekonomiska hjälp som olika organisationer får från staten för sitt arbete, men vi bör nog betänka att det är skattevägen dessa bidrag finansieras — det är skattebetalarna som stöttar upp organisationerna. Enligt mitt förmenande vore det ett bra komplement till statsbidragen att via avdragsrätt för gåvor stimulera enskilda personers bidragsgivande.

Regeringen har verkligen inte under senare år underlättat de religiösa och ideella organisationernas arbete. Alla minns vi straffskatten på kyrkbyggen häromåret. Arbetsgivaravgiften är ett annat exempel. Där lades en ny orättfärdig skatt på den kristna verksamheten, en skatt på redan beskattade pengar.

Detta är ingen liten fråga. Det är ett angeläget spörsmål, och det intresserar massor av människor utanför detta hus. Jag har, herr talman, erfarit att detta

ärende är en het potatis för vissa riksdagsmän. Tidigare år, när vi behandlat denna fråga, har jag nämligen vädjat om stöd från personer i denna kammare, vilka jag på grund av den folk rörelseförankring de haft har ansett böra ha speciellt intresse av frågans lösning. Men vädja om stöd för en sak som hundratusentals människor är intresserade av skall man tydligen inte göra i Sveriges riksdag.

Jag har fortfarande den uppfattningen att där man fattar de politiska besluten, där skall man också söka stöd för sina ståndpunkter. Andra tycks mena att det skall ske på Sergels torg. Riksdagens plenisar borde — enligt mitt sätt att se — vara rätt forum för just denna vädjan. Eftersom jag inte vill skapa några svårigheter för någon ledamot här i kammaren, låt mig säga så här: alla som är intresserade av att kristna och ideella organisationer skall få sitt arbete underlättat, stöd utredningsyrkandet. I och med detta har jag inte utpekat någon speciell ledamot.

Herr talman! Jag vill alltså på ett förtydligt sätt yrka bifall till reservationen.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 13 behandlas, jag höll på att säga, gamla skivbekanta som ett populärt radioprogram heter. Argumenten för utskottets avstyrkande och reservanternas yrkanden är inte nya. Mest rationellt hade det varit om talarna kort och gott hänvisat till tidigare års debatter i denna fråga, men så rationella är de inte. Reservanterna har varit föredömligt kortfattade, och jag skall nöja mig med att i korthet framföra några synpunkter.

Reservanterna, d. v. s. samtliga de borgerliga ledamöterna i utskottet, har samma yrkande som det som återfinns i motionerna I: 155 och II: 170 bakom vilka motioner står ledamöter i moderata samlingspartiet. Reservationen skiljer sig från motionerna med folkpartis-

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

ter som undertecknare genom att yrkandet vidgas. I folkpartimotionen vill man inskränka utredningen till att gälla rätt till avdrag för fysiska personer vid den statliga beskattningen för gåvor, upp till en viss maximigräns, till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål, och reservanterna åberopar innehållet i motionerna.

I motionen II: 170 nämns inte u-hjälpen, men i motion II: 267 motiveras avdraget med att eftersom staten av olika skäl inte ökar biståndsverksamheten i önskvärd utsträckning bör i stället den hjälpverksamhet underlättas som redan länge bedrivits med stor framgång av enskilda organisationer.

Beträffande utvecklingsbiståndet skall jag nöja mig med att nämna att biståndet budgetåret 1966/67 uppgick till 337,4 miljoner kronor. I årets budget föreslås 799,7 miljoner, för att vara exakt. På grundval av den planering för biståndsverksamheten som 1968 års riksdag beslöt räknar man enligt statsverkspropositionen med att det finns anledning utgå från ett anslag på minst 2 900 miljoner kronor under de närmaste tre budgetåren, och reservanterna begär ingen snabbutredning. Jag har svårt att föreställa mig att rätt till skatteavdrag för gåvor till u-hjälp skulle kunna få en sådan omfattning att en nämnvärd ökning av u-hjälpen kan bli följden. I så fall skulle skattebortfallet bli anmärkningsvärt stort. Det kunde innebära risk för att statens stöd måste omprövas, vilket väl skulle motverka motionens syfte.

Jag skall nu inte med många ord bemöta dem som talar för motionerna. Herrar Sellgren och Fridolfsson i Stockholm tog upp kapitalskatteberedningens förslag, och det är märkligt att just den utredningen har blivit ett politiskt sprängstoff. Alla utredningsbetänkanden går ut på remiss, och det gjorde även kapitalskatteberedningens betän-

kande. Därefter har statsrådet att ta ställning till de inkomna remissvaren. Där vill man kanske göra gällande att oppositionen har inverkat, och det är en sak som jag inte kan bedöma, men tänkbart är att resultatet i vilket fall som helst hade blivit detsamma.

Sedan vill jag säga att vad herr Fridolfssons i Stockholm anförande beträffar så inte andades det någon kristlig inställning. Alla som sysslar med praktiskt taxeringsarbete vet att avdrag vid beskattningen komplicerar förfarandet, och detta innebär risk för olikheter vid beskattningen. Vi är emellertid angelägna om att beskattningen skall vara rättvis. Avdragen skapar heller inte rättvisa mellan olika skattebetalare. Om vi någonsin skall komma fram till en definitiv källskatt, så måste rätten till skatteavdrag göras mindre i stället för tvärtom. Därvidlag kan man inte göra jämförelser med andra länder.

Till herr Nelander vill jag sedan säga att de organisationer som nu får gåvor vet med sig att dessa kommer från hjärtat och lämnas utan biavsikter, men om vi inför rätt till avdrag för gåvor vid beskattningen kan de som företräder organisationerna förledas till att bevisa, hur litet givarna i realiteten har betalat av egna medel och att det mesta har bekostats av andra skattebetalare. Många organisationsmedlemmar har inga ekonomiska möjligheter att skänka gåvor, men om de hade råd skulle de förmodligen ge till sådana ändamål som de ansåg vara angelägna. Avgifterna till organisationer är inom parentes sagt inte avdragsgilla, och det är framför allt det stödet medlemmarna har möjlighet att ge den organisation de tillhör.

Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning ändra på sin tidigare uppfattning, att införande av avdragsrätt för gåvor skulle innebära en avvikelse från de grundläggande principerna i skattelagstiftningen och att det skulle

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till utvecklingshjälp m. m.

vara förenat med betydande svårigheter att åstadkomma en för det praktiska taxeringsarbetet lämplig avgränsning av ändamål som motiverar rätt till avdrag vid taxeringen. Utskottet vidhåller sin tidigare uttalade uppfattning att allmännyttiga och liknande ändamål främjas bäst genom direkta bidrag av allmänna medel. Utskottet har därför avstyrkt motionerna. Här är det fråga om principer.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 13.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Det finns en klar och direkt koppling mellan det motionskrav som här framställs och förslaget i kapitalkatteberedningens betänkande. När en utredning lägger fram sina förslag är de inte utopiska, och inte heller lägger en utredning fram förslag för att så att säga undersöka hurdan stämningen för förslaget är och sedan snabbt tar tillbaka det om man möter opposition. Så går det inte till. Och det förslag som det här gäller var allvarligt menat. Finansministern har själv i finansplanen framhållit att han i allt väsentligt skulle komma att följa beredningens förslag. Gåvoskatten var en icke oväsentlig del i utredningsförslaget.

Det är också uppenbart att detta förslag skapat en mycket allvarlig oro hos de människor som berörs av det. De är oroliga över att de önskemål som vi har kämpat för i många år om åtgärder i liberaliserande riktning för att underlätta frivilligverksamheten skulle gå helt i kvav. Frågan om avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål står i diametral motsats till kravet på gåvoskatt. En klar indikation på att detta förslag var allvarligt menat är att Aftonbladet när det kommenterade frågan beklagade att herr Sträng hade dragit sig tillbaka.

Tidningen menade att detta hade gjorts av politiskt-taktiska skäl.

Man kunde göra den reflexionen att denna utrednings förslag framlades vid fel tidpunkt, nämligen ett valår. Vad skulle ha skett om förslaget i stället skulle ha förts fram föregående år eller nästa år?

Herr talman! Man kan, såsom jag framhöll i mitt tidigare anförande, undra hur länge detta förslag kommer att få vila. Jag tror inte att förslaget är begravt för all framtid, även om jag varmt hade hoppats att så skulle bli fallet.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Fru Holmqvist säger att mitt första anförande inte andades en kristlig inställning. Det är väl ingen sakdebatt att avfärda frågan med att påstå att jag inte framför mina synpunkter med det rätta tonfallet. Jag har talat i sak, det är frågan som är det viktiga i debatten.

Ärendet gäller inte bara de kristna organisationerna. Man behöver inte vara intresserad av dessa organisationers arbete och ändå engagera sig i frågan. Frågan om avdragsrätten gäller också bl. a. handikapporganisationerna. Tänk, fru Holmqvist, på de aktuella MS-sjuka, som man gör stora insatser för bl. a. via Sveriges Radio.

Fru Holmqvist tyckte att vi blåste upp skattefrågan alltför mycket och att den inte innehöll så mycket sprängstoff att den behövde omnämnas på det sätt som vi hade gjort. Jo, det innehöll den visst! Det fanns så mycket sprängstoff i denna fråga att finansminister Sträng måste backa när det gällde förslaget om beskattning av gåvor som insamlas till de aktuella organisationerna. Regeringen var inne på tanken att bemöta vår begäran om avdragsrätt för gåvor med ett förslag om beskattning av gåvorna. Det var minsann sprängstoff så det sprakade om det.

Medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.

Fru **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Herr Fridolfsson talar om saklighet i debatten. Är det sakligt att göra gällande att kapitalsskattbe-
redningens förslag är regeringens för-
slag? Vad vet herr Fridolfsson om hur
långt herr Sträng hade tänkt backa från
detta förslag sedan alla remissyttran-
den hade kommit in? Jag tycker fak-
tiskt att herr Fridolfssons anförande är
bemängt med insinuationer både mot
regeringen och mot dem som jag vet
att han egentligen är ute efter, nämligen
Broderskapsrörelsen i denna kammare.

Herr **FRIDOLFSSON** i Stockholm
(m):

Herr talman! Jag vill upprepa att jag
avstod från att nämna någon ledamot
i denna kammare. Fru Holmqvists ut-
talade mening om vem jag skulle ha ut-
pekats i denna debatt får stå för hennes
egen räkning.

Fru **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Herr Fridolfsson i
Stockholm har inte nämnt någon. Men
hans tonfall var sådant att det faktiskt
varit snyggare om han verkligen nämnt
dem han avsåg.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav pro-
positioner dels på bifall till utskottets
hemställan, dels ock på bifall till re-
servationen; och fann herr förste vice
talmannen den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Herr
Enarsson begärde emellertid votering,
i anledning varav efter given varsel föl-
jande voteringsproposition upplästes
och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
bevillningsutskottets hemställan i ut-
skottets betänkande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit re-
servationen av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter
intagit sina platser och voteringspropo-
sitionen blivit ännu en gång uppläst,
verkställdes omröstning genom uppres-
ning. Herr förste vice talmannen till-
kännagav, att han funne flertalet av
kammarens ledamöter ha röstat för ja-
propositionen. Herr Enarsson begärde
emellertid rösträkning, varför votering
medelst omröstningsapparat verkställ-
des. Därvid avgavs 110 ja och 88 nej,
varjämte 2 av kammarens ledamöter
förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-
tets hemställan.

§ 26**Medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.**

Föredrogs första lagutskottets utlå-
tande nr 9, i anledning av motioner
om medborgarvittnen vid polisförhör,
m. m.

I de likalydande motionerna I: 846
av herr *Wikström* och II: 990 av herr
Romanus hemställdes »att riksdagen
hos Kungl. Maj:t begär förslag om med-
borgarvittnen samt förslag om åtgär-
der för ökad offentlig insyn i verksam-
heten på polisstationerna i enlighet med
vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde,

A) att motionerna I: 846 och II: 990,
såvitt avsåge frågan om medborgarvitt-
nen, icke måtte föranleda någon riksdag-
ens åtgärd; samt

B) att riksdagen i skrivelse till Kungl.
Maj:t måtte anhålla att motionerna I:
846 och II: 990, såvitt avsåge frågan
om ökad offentlig insyn i verksamhe-
ten på polisstationerna, överlämnades
till 1967 års polisutredning.

Reservation hade avgivits av herrar
Alexanderson och *Sörenson* samt fru

Anér (samtliga fp), vilka ansett att utskottet under A) bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 846 och II: 990, såvitt avsåge frågan om medborgarvittnen, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanterna anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru ANÉR (fp):

Herr talman! I motion I: 846 som här behandlas, och där vi tre reservanter från folkpartiet har gått mot utskottets majoritet, yrkas att riksdagen skall begära förslag från Kungl. Maj:t *dels* om medborgarvittnen vid polisförhör, *dels* om motsvarande åtgärder för att öka den offentliga insynen i verksamheten på polisstationerna, till förmån både för dem som förhörs och omhändertags av polisen och för polisen själv, när den utsätts för eventuella oberättigade anklagelser för övergrepp.

Bakgrunden är som bekant, att denna typ av medborgarvittnen sedan mer än tio år används i Göteborg, där de väljs och avlönas av kommunen. 1967 motiverade vi om att staten och inte kommunen skulle avlöna sådana medborgarvittnen, eftersom polisen numera är statlig, och vidare att man skulle göra försök med sådan verksamhet på flera ställen. Det torde väl ligga i sakens natur, att sådana medborgarvittnen under alla omständigheter blir en angelägenhet för större tätorter och kanske inte för de mindre.

Första lagutskottet avstyrkte visserligen motionen den gången, men inte värre än att man ansåg att Kungl. Maj:t i lämpligt sammanhang borde ta upp frågan till prövning. Utskottet har nu åter formellt avstyrkt motionen men säger att man vidhåller sitt förra ställningstagande, alltså att man fortfarande anser att Kungl. Maj:t borde ta upp frågan till prövning fastän man inte uttryckligen säger det.

Beträffande frågan om att medborgar-

Medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.

vittnen skulle kunna bidra till en ökad offentlig insyn i verksamheten på polisstationerna vill utskottet däremot denna gång överlämna motionen till 1967 års polisutredning som just håller på med sådana frågor.

Vi reservanter är glada för den sistnämnda punkten, eftersom det väsentliga med motionärernas yrkande just är att förebygga och motverka det missstroende, som i ökande grad på senare tid alltmer har visats mot polisernas arbetssätt. Sedan 1967 har situationen faktiskt förändrats härvidlag. Allt som kan göras för att allmänhetens berättigade förtroende till polisernas sätt att uppträda blir starkt måste verkligen göras. Tanken med förslaget är bl. a. att medborgarvittnena skulle ha tillträde till alla arrestlokaler och övriga lokaler vid vilken tid man än önskade, så att de alltid skulle kunna försäkra sig om att behandlingen av arrestanterna var korrekt och lagenlig. Det är klart att det bara är fråga om en stickprovs-kontroll, men också en sådan kan ha stor betydelse. Att medborgarvittnena sköter sin uppgift på ett vettigt sätt får man utgå ifrån. Detta kontrolleras av att det är kommunen som väljer ut dem och tar hänsyn till deras kvalifikationer.

De flesta remissinstanser har visserligen gått emot förslaget, men då skall man inte glömma att den enda instans som har någon verklig erfarenhet av hur sådana vittnen fungerar, polismästaren i Göteborg, varmt förordar det.

Vad det är fråga om är, att man till flera områden försöksvis skall överföra ett system som sedan mer än tio år visat sig fungera utmärkt i landets näst största stad samt att man skall låta staten i stället för kommunen betala, eftersom polisväsendet är förstatligat.

Reservanterna utgår alltså från att 1967 års polisutredning, i enlighet med vad utskottet skriver under punkten B, kommer att beakta dessa synpunkter i sitt fortsatta arbete. Jag yrkar därför,

Medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.

herr talman, bifall till hemställan under punkten B, men under punkten A ber jag att få yrka bifall till reservationen, som uttryckligen och inte bara underförstått går ut på att vad utskottet yttrade för tre år sedan nu verkligen bör beaktas av Kungl. Maj:t.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet och som fru Anér nyss nämnt finns det medborgarvittnen i Göteborg sedan stadsfullmäktige år 1956 beslutade om detta. Vi har alltså erfarenhet av denna institution. För vår del ser vi positivt på verksamheten, och vi kommer därför att rösta för reservationen till utskottsutlåtandet.

Jag har emellertid tagit till orda för att helt kort peka på en del detaljer i denna medborgarvittnesinstitution som tyvärr inte är oreserverat bra i den nuvarande utformningen. Det är t. ex. inte obligatoriskt att kalla medborgarvittne vid förhör. Polisen kan alltså underlåta att göra det, och detta har till följd att medborgarvittne kan få sitta sysslölös på polisstationen flera timmar trots att förhör pågår. Givetvis kan det också finnas fall där den förhörde inte vill ha medborgarvittne, men de är inte så många.

Då medborgarvittne finns med vid förhöret har han inte någon som helst möjlighet eller befogenhet att ingripa eller påverka. Han måste helt passivt och tyst endast lyssna. Att reagera syn- eller hörbart under ett förhör, som kanske äger rum under diskutabla förhållanden, är absolut inte tillåtet enligt gällande stadgar och paragrafer, men givetvis kan det inte undvikas att den mänskliga faktorn ibland spelar in.

I Göteborg har det också införts bevakning på polisarresterna vid intagning. Medborgarvittne finns där från kl. 16 till kl. 24 varje dag. Det är i och

för sig en god ordning, men också i dessa fall är det mycket ovisst vad medborgarvittnet får lov att göra och icke göra. Han får t. ex. gå runt och titta i arrestlokalerna — det går bra — men han får absolut inte reagera själv.

Hur skall man då kunna förbättra denna institution, som till sin karaktär är bra men som givetvis kan göras bättre? Det finns många olika framgångslinjer som kan provas, och jag vill peka på några.

En god ändring vore att medborgarvittnet fick sina uppgifter komplettera med att anteckna iakttagelser under förhöret och lämna någon form av rapport till polisenämnden efter varje pass. Helt säkert skulle det vara till stor nytta i många fall, ty det kan uppstå konflikt-situationer och det kan förekomma icke önskvärda metoder vid förhören; jag vill tillägga att det naturligtvis kan gälla båda parter.

Dessutom borde en prövning göras beträffande eventuell närvaro av medborgarvittne i polispiketerna. Där kan mycket hända. Slutligen — och det är inte minst viktigt — måste givetvis, vilket tidigare påpekats, hela medborgarvittnesinstitutionen, som i Göteborg nu helt betalas av kommunala medel, liksom polisväsendet bestridas av statliga medel.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter därför att jag anser att de är värda att beakta när man nu skall pröva frågan om ökad offentlig insyn i verksamheten på våra polisstationer.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! Två aspekter på frågan om den enskildes rättsskydd har tagits upp i det motionspar som behandlas i första lagutskottets utlåtande nr 9. Den ena avser behovet av något slags medborgarvittnen vid polisförhör, den andra rör en bättre insyn i vad som sker i polisarresterna och när männi-skor anhålls eller häktas.

Inom utskottet är vi eniga om att allt som kan göras för att öka rättsskyddet för den enskilde skall göras. Beträffande frågan om medborgarvittnen vid förhör råder kanske någon nyansskillnad i uppfattningen. Utskottsmajoriteten anser att den apparat som har byggts upp kring förhörsmetoderna ganska väl tillgodoser rättssäkerheten. Där finns kravet på att det om möjligt skall tillkallas ett vittne och den som skall förhöras har möjlighet att anlita biträde. Dessutom blir ett förhørsprotokoll aldrig avgörande för utgången i ett mål — den förhörde har möjlighet att inför domstolen göra gällande att vad han har sagt inte är med sanningen överensstämmande, han kan ta tillbaka vad han har sagt och även anföra klagomål mot det sätt varpå förhöret har letts.

Då motioner om införande av ett system med medborgarvittnen förra gången behandlades tog flertalet remissinstanser som yttrade sig avstånd från tanken. Utskottet menade emellertid då att man kanske ändå borde ta hänsyn till det faktum att polismästaren i Göteborg, där systemet tillämpas, ansåg sig ha goda erfarenheter av detsamma. Detta borde, ansåg vi, utgöra ett skäl för att frågan i lämpligt sammanhang utreds. Vi ansåg den dock inte så angelägen att en särskild utredning behövde begäras. Vi är av samma mening i år. Reservanterna däremot är litet mer angelägna och yrkar att frågan snarast skall utredas.

Beträffande frågan om insyn i verksamheten på polisstationerna håller jag med motionärerna då de säger att man kanske får ta alla berättelser om polisövergrepp med en nypa salt men att det lika fullt är angeläget i en rättsstat — både för den enskildes säkerhet och för poliskårens anseende — att det inte råder ens skymten av ett tvivel om att allt inte går rätt till. Därför anser jag att det finns visst fog för yrkandet i motionerna.

1967 års polisutredning arbetar för

Medborgarvittnen vid polisförhör, m. m.

närvarande med en översyn av polisväsendets organisation. Enligt direktiven skall den visserligen inte syssla med just detta problem, men till densamma har överlämnats en skrivelse med begäran om översyn av polisens kompetens, arbetsformer och ekonomiska resurser i syfte att förbättra förhållandet mellan polis och allmänhet. Eftersom denna utredning tydligen kommer att syssla med sådana frågor tycker vi det är lämpligt att överlämna motionen i denna del till utredningen.

Utskottet har alltså yrkat att motionen i sin första del inte skall föranleda någon åtgärd men i sin andra del överlämnas till 1967 års polisutredning. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Anér begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller första lagutskottets hemställan i mom. A i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteeringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-

Meddelande ang. dagens plenum — Ökad förläggning av semester till sommaren

propositionen. Fru Anér begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 38 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27**Meddelande ang. dagens plenum**

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela att avsikten är att slutföra behandlingen av samtliga på föredragningslistan upptagna ärenden utan middagsuppehåll.

§ 28

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av motioner om lagstadgad rätt för svensk medborgare till utresa ur riket,

nr 11, i anledning av motioner om upphovsmannaskydd för audiovisuella verk,

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för utländsk konsul från skyldighet att avlägga vittnesmål m. m., och

nr 13, i anledning av motioner angående försäkringsskyddet för förare av statligt motorfordon; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motioner om ökat ekonomiskt stöd vid havandeskap,

nr 8, i anledning av motioner om ersättning från den allmänna försäkring-
en åt fränskild kvinna i vissa fall,

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga om

enskilda vårdhem m. m., jämte motioner i ämnet, och

nr 10, i anledning av motion angående grupplivförsäkring för hemmafruar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 29**Ökad förläggning av semester till sommaren**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner om ökad förläggning av semester till sommaren.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 237 av herr *Herbert Larsson* och II: 276 av herr *Andersson* i Billingsfors m. fl.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning om en förändring av 10 § semesterlagen i överensstämmelse med här framfört önskemål». Av motionsmotiveringen framginge, att den av motionärerna åsyftade lagändringen borde medföra, att arbetsgivarens rätt att bestämma tidpunkten för semesterns förläggning begränsades till tiden den 1 maj—den 30 september.

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 237 och II: 276 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Billingsfors (s):

Herr talman! I detta utlåtande behandlas 10 § i semesterlagen, vari det stadgas hur semestern skall förläggas. Arbetsgivaren har möjlighet att själv bestämma hur semestern skall utgå. Visserligen innehåller 10 § en rekommendation, enligt vilken semestern, om ar-

Ökad förläggning av semester till sommaren

betstagaren så önskar, såvitt möjligt bör förläggas till sommaren. Arbetsgivaren har emellertid oinskränkt makt att förlägga semestern efter eget behag. Att sedan arbetsgivarna inte i någon nämnvärd utsträckning utnyttjat denna sin rättighet är en sak för sig.

När arbetstagaren tar upp en diskussion med arbetsgivaren om semesterns förläggning, befinner han sig mot denna bakgrund redan från början i ett underläge. Han vet, att om han inte kan komma överens med arbetsgivaren, så har denne möjlighet att förlägga semestern efter eget skön. Som gammal fackföreningsman har jag själv flera gånger varit med om att diskutera frågan om semesterns förläggning. Man har då från arbetsgivarsidan påpekat att, om vi inte kan komma överens, har vi ju möjligheten att själv bestämma om semesterns förläggning. Man har således här framställt ett förtäckt hot. Vi motionärer anser inte att detta är riktigt.

Vi är väl alla överens om att det inte är en fördel för arbetstagaren att få börja sin semester t. ex. den 1 februari, mitt i vintern. Möjligheterna till rekreation är naturligtvis mycket små vid en sådan tidpunkt. Barnen går i skolan, så någon familjesemester kan man inte räkna med. När sommaren sedan kommer med sol och värme och barnen är lediga får vederbörande jobba hela sommaren utan uppehåll. Man kanske arbetar treskift i kontinuerlig drift och i dåligt luftkonditionerade lokaler. Man får inte förundra sig över att sådana förhållanden kan skapa misstämning och irritation.

Vår strävan skall väl vara, när vi nu åstadkommer en lagstiftning som reglerar förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagare på detta område, att se till att parterna är jämställda då de går in i förhandlingar. Men här är arbetarparten redan från början i underläge. På alla andra områden strävar vi ju numera efter att skapa jämlikhet. Skall vi inte försöka att även på detta

lilla avsnitt skapa jämlikhet?

När man tidigare behandlat denna fråga i riksdagen har man alltid motiverat ett avslag med att det finns så många områden där man inte kan tillämpa en bestämd semesterperiod. Det måste finnas så många undantag, har man sagt.

Numera har man kommit till en stabil ordning när det gäller semesterns förläggning. De som arbetar i serviceyrken vet att det inte finns möjlighet för dem att få semestern förlagd till de korta sommarmånaderna och att man måste sprida semestern över en längre tid för att kunna ge service åt de övriga medborgarna, men inom den egentliga industrin, som inte har karaktär av servicenäring, bör man kunna få en kortare period av semestern under sommaren. Det står i lagen att semestern bör förläggas till tiden maj—september, men »bör» är ett ord som arbetsgivarna inte behöver ta hänsyn till, och det finns faktiskt fall där arbetsgivaren har utnyttjat möjligheten att förlägga semestern mellan den 1 januari och den 31 december för samtliga arbetstagare.

Som en röd tråd genom andra lagutskottets utlåtande går uppfattningen att det måste vara arbetsgivaren som bestämmer om det hela skall flyta riktigt. Det verkar som om arbetstagarna inte skulle ha kompetens att vara med om att diskutera en lösning, och det verkar som om man skulle omyndigförklara arbetstagarna när det gäller en diskussion om semesterns förläggning. Jag tycker emellertid det är ett cyniskt resonemang att påstå att arbetsgivaren måste ha rätt att bestämma semesterns förläggning och därmed som sagt undervärdera arbetstagarens möjligheter. Herr talman! Vi motionärer anser att det bör bli en ändring så att arbetsgivaren och arbetstagarna på lika villkor får diskutera en fördelning av semestern.

Det tycks emellertid inte vara möjligt att lösa denna fråga. Den har dis-

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

kuterats flera gånger i riksdagen, men varje gång har man fallit tillbaka på argumentationen att arbetsgivaren själv måste få bestämma om semesterns förläggning. Någon gång måste vi dock även här kunna skapa jämlikhet. Vi har strävat efter att vidga demokratin inom näringslivet. Även härvidlag borde man kunna tillämpa en vidgad demokrati och göra båda parter likaberättigade.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna.

Herr OLSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Det som motionärerna här för fram var uppe till debatt i samband med tillkomsten av såväl 1938 års som 1945 års semesterlagstiftning. Då diskuterades just införande av en viss obligatorisk semestertid, men riksdagen avvisade detta förslag med den motive- ring som anges i utskottets utlåtande.

Skälen för en ändring har icke förstärkts, utan snarare har väl de argument som vid dessa tillfällen anfördes mot förslaget fått ökad vikt. Vi märker en allt större spridning av semestrarna. Skulle vi lagstifta i den här frågan, skulle det såsom utskottet säger resultera i att vi i åtskilliga hänseenden fick göra undantag, som skulle medföra gränsdragningsproblem.

Befogenheten för arbetsgivaren att fastställa semesterns förläggning sammanhänger med förutsättningarna för produktionen. Ju mer tekniskt samhället blir, desto svårare blir det att bryta ut den detaljen ur arbetsgivarens beslutsfunktion.

Nu har närmare 90 procent sin semester förlagd till den tid som motionärerna föreslår. Jag kan här återöppna vad LO-chefen Arne Geijer har sagt i denna fråga. Han säger att det stora flertalet anställda vill utnyttja juliklimatet, alltså den svenska sommaren, och att också företagen önskar en koncentration av semestern för att kunna slå igen helt men att det finns mycket som talar för en spridning och att den

kommer mer och mer. Vi har redan en större spridning av semestern än man i allmänhet föreställer sig. Arne Geijer talade om en ordning med semestern fördelad på tre sommarveckor i ett sammanhang och en vintervecka i samband med skolornas februarilov. Det sista önskemålet som LO-chefen tog upp har redan börjat tillgodoses genom den utveckling som är på gång.

Med hänsyn till vad jag här sagt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Billingsfors (s):

Herr talman! Om semestern fördelas med tre veckor under sommaren och en vecka vid något annat tillfälle, finns det väl ingenting att invända, men om man förlägger hela semestern på fyra veckor till tiden januari—februari—mars, såsom ibland har skett, tycker jag att man går för långt. Det är sådant vi vill undvika. Genom en lagstiftning som innebär att semestern skall förläggas till viss del av sommaren men att parterna har möjlighet att komma överens om en annan förläggning, har man inte slagit undan förutsättningarna att åstadkomma en spridning.

Herr Olsson i Mölndal har inte kunnat motbevisa att arbetsgivaren nu har makt att förlägga semestern till den period han själv vill. Det är denna ensidighet i förhållandet mellan parterna som vi inte kan acceptera.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 237 och II: 276; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 30**Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

i statsverkspropositionen framlagda förslag angående riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet jämte motioner i ämnet.

Genom propositionen nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1970/71 (bil. 4 punkt D 5) hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 2 januari 1970 föreslagit riksdagen bl. a. att

c) godkänna de riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet som förordades i propositionen.

Propositionen hade i denna del hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås att ADB införs på inskrivningsväsendets område och att inskrivningsregistret förlägges till en central dataanläggning. Innan en omläggning till ADB kan påbörjas måste dock det tänkta systemet testas i detalj under realistiska förhållanden. För att det fortsatta utredningsarbetet skall kunna drivas rationellt föreslås att beslut nu fattas också om de viktigaste principerna för inskrivningsväsendets organisation efter systemomläggningen.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 883 av herrar *Alexanderson* och *Ernulf* samt II: 1042 av herr *Eriksson* i Arvika, i vilka motioner hemställdes

»att riksdagen för närvarande avslår förslaget om övergång till automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet»;

B. de likalydande motionerna I: 886 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 1050 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka motioner hemställdes

»att riksdagen vid behandlingen av

Kungl. Maj:ts förslag till införande av ADB inom inskrivningsväsendet beslutar,

1. att samtliga allmänna underrätter skall utgöra lokala inskrivningsmyndigheter,

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till regler, som ger staten ett strikt skadeståndsansvar vid felaktigheter vid databehandlingen, i enlighet med vad som anförts i motionerna»;

C. motionen I: 514 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Sveningsson*, vari bl. a. hemställdes

att riksdagen beträffande de av departementschefen uppdragna riktlinjerna för en reform av inskrivningsväsendet måtte uttala som villkor för reformens genomförande att staten ålades strikt skadeståndsansvar för felaktigheter vid databehandlingen av registreringsuppgifterna och för oriktig information om registrets innehåll; samt

D. motionen II: 1047 av herrar *Fälldin* och *Åsling*.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 883 och II: 1042 bifalla propositionen nr 1 (bil. 4 punkt D 5 c) i vad däri förordats att ADB infördes inom inskrivningsväsendet;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 886 och II: 1050, såvitt avsåge yrkandet att samtliga underrätter skulle utgöra inskrivningsmyndigheter, godkänna de i propositionen i denna del framlagda riktlinjerna;

C. att riksdagen måtte, såvitt avsåge frågan om intervallet mellan inskrivningsdagarna, godkänna de i propositionen i denna del framlagda riktlinjerna;

D. att riksdagen måtte godkänna de övriga riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet som förordades i propositionen;

E. att motionerna I: 886 och II: 1050 samt I: 514, såvitt avsåge strikt skadeståndsansvar för staten, icke måtte för-

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

anleda någon riksdagens åtgärd; samt

F. att motionerna I: 514 och II: 1047 i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid A i utskottets hemställan

I. beträffande frågan om lämpligheten av att genomföra den förordade reformen av inskrivningsväsendet av herr *Ernulf* (fp), vilken ansett att utskottet bort hemställa,

dels att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 883 och II: 1042 besluta att den i propositionen nr 1 (bil. 4, punkt D 5 c) förordade reformen av inskrivningsväsendet tills vidare icke skulle genomföras; samt

dels att motionerna I: 886 och II: 1050, I: 514 samt II: 1047 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Vid B i utskottets hemställan

II. beträffande frågan om lokal inskrivningsmyndighet av herrar *Grebäck* (cp), *Lidgard* (m), *Nils Nilsson* (cp), *Hedin* (m) och *Elmstedt* (cp) samt — i andra hand — av herr *Ernulf* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

dels att riksdagen måtte — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad bifallas — i anledning av motionerna I: 886 och II: 1050 för sin del besluta att — med de undantag som kunde föranledas av särskilt ringa arbetsmängd eller andra speciella förhållanden — samtliga allmänna underrätter skulle vara lokala inskrivningsmyndigheter;

dels att motionerna i övrigt, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Vid C i utskottets hemställan

III. beträffande frågan om intervallet mellan inskrivningsdagarna av herrar *Ernulf* (fp) — i andra hand — samt *Lidgard* (m) och *Hedin* (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte — med förklaring att de i propositionen angivna riktlinjerna för intervallet mellan inskrivningsdagarna icke kunnat godtagas — som sin mening i frågan ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

Vid E i utskottets hemställan

IV. beträffande frågan om strikt skadeståndsansvar för staten av herrar *Grebäck* (cp), *Lidgard* (m), *Nils Nilsson* (cp), *Hedin* (m) och *Elmstedt* (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 886 och II: 1050 i denna del samt i anledning av motionen I: 514 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att riksdagen förelades förslag till regler, som ålade staten strikt skadeståndsansvar vid skada till följd av felaktigheter vid databehandlingen av registreringsuppgifterna eller oriktig information om registrets innehåll.

Ett särskilt yttrande hade i anledning av frågan om intervallet mellan inskrivningsdagarna avgivits av herrar *Tobé* (fp) och *Nils Nilsson* (cp).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det utlåtande vi har att behandla under denna punkt är föranlett av ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag angående riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet jämte motioner i ämnet. I propositionen föreslås att automatisk databehandling — ADB — införs på inskrivningsområdet. För att det fortsatta utredningsarbetet skall kunna bedrivas rationellt föreslås att beslut nu fattas också om de viktigaste principerna för inskrivningsväsendets organisation efter en omläggning av förfarandet.

De riktlinjer för reformen som uppdras i propositionen innebär i sak att

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

inskrivningsväsendet förläggs till en central dataanläggning, som genom tele-
nätanslutna terminaler betjänar lokala
inskrivningsmyndigheter. För underhåll
och utveckling av system och program
och för administration av driften skall
finnas en central registreringsmyndig-
het. Själva handläggningen av inskriv-
ningsärendena sker hos de lokala in-
skrivningsmyndigheterna. Antalet myn-
digheter begränsas enligt förslaget till
i princip en i varje län. Varje arbets-
dag utgör inskrivningsdag.

Bevisutskrifter och registerutdrag,
som ersätter gravations- och ägande-
rättsbevis, framställs genom den cen-
trala datamaskinen och expedieras di-
rekt till beställarna. Möjlighet öppnas
för t. ex. kreditinrättningar och kom-
muner att ansluta egna presentations-
terminaler till dataanläggningen för att
på så sätt snabbt och omedelbart få
tillgång till uppgifter från hela landet.

I propositionen fastslås att det inte
nu är möjligt att fastställa någon tids-
plan för systemomläggningen. Det är
allmänt känt att sedan lång tid tillbaka
en betydande eftersläpning i handlägg-
ningen av dessa ärenden vid åtskilliga
domstolar uppstått. Arbetsbalansen är,
trots att en rad olika åtgärder vidtagits
för att motverka denna eftersläpning,
alltjämt otillfredsställande.

Enligt utskottets mening måste hand-
läggningen av inskrivningsärenden
underkastas en genomgripande rationa-
lisering för att förhållandena skall kun-
na bemästras. En övergång till ADB ger
möjligheter till en snabb uppgiftsläm-
ning med ökad informationsvolym och
förkortade expeditionstider, men även
betydande vinster på andra områden
bör kunna uppnås. Dessutom möjliggörs
genom ADB en integrering med andra
informationssystem, främst då fastig-
hetsregistrering och folkbokföring med
fastighetslängden.

De ökade kostnader som det nya sy-
stemet kan tänkas föra med sig, torde
väl uppvägas genom de fördelar i skilda

hänsenden som en övergång härtill in-
nebär. Enligt utskottets mening talar
dessa fördelar starkt för att ADB in-
förs inom inskrivningsväsendet. En för-
utsättning är givetvis att det föreslagna
ADB-systemet tillgodoser de krav på
tillförlitlighet och säkerhet som måste
ställas på inskrivningsväsendet. Depar-
tementschefen har förklarat sig godta
inskrivningskommitténs uppgift att sä-
kerhetsfrågorna kan ges en tillfreds-
ställande lösning. Utskottet saknar an-
ledning att betvivla att så blir fallet.

Utskottet tillstyrker därför att riks-
dagen nu fattar principbeslut om infö-
rande av ADB inom inskrivningsväsen-
det.

Jag går därefter över till att säga nå-
gra ord om de till utlåtandet fogade re-
servationerna. Vid A i utskottets hem-
ställan har herr Ernulf yrkat att den i
propositionen 1 förordade reformen av
inskrivningsväsendet tills vidare inte
skall genomföras. Reservanten anser att
innan beslut om övergång till ADB fat-
tas, borde resultaten av den påbörjade
försöksverksamheten först avvakts.
Denna bör kunna ge underlag för en be-
tydligt säkrare bedömning av föreva-
rande problem än vad som nu är fal-
let. Utskottet delar av skäl, som jag nyss
angav, inte denna uppfattning, utan an-
ser att reservationen jämte de under
denna punkt återopade motionerna bör
avslås.

Jag ber därför, herr talman, att få
yrka bifall till tredje lagutskottets hem-
ställan under moment A i utskottets ut-
låtande nr 8.

Vad beträffar det avsnitt som avses
med moment B i utskottets hemställan
har jag och ett antal medreservanter an-
sett, att övergången till ADB-behandling
bör kunna skapa tekniska förutsättning-
ar för en både ökad och bättre service
till allmänheten och till de organ, som
har behov av att få uppgifter ur in-
skrivningsregistret. Men så som organi-
sationen utformats i förslaget innebär
emellertid ömläggningen i andra avse-

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

enden en avgjort försämrad service för allmänheten. Framför allt är detta en följd av att inskrivningsärendena avses bli koncentrerade till en eller i vissa fall ett par domstolar i varje län. Redan fjolårets riksdagsbeslut beträffande domkretsindelningen kommer att medföra en avsevärt försämrad service i stora områden av vårt land vad gäller handläggningen av inskrivningsärendena.

Den personliga kontakten med inskrivningspersonalen för att få hjälp med att ta del av fastighetsböcker och akter eller erhålla råd och upplysning i olika inskrivningsfrågor har hittills visat sig vara av stor betydelse för allmänheten. Genom en långt driven centralisering försämrats i hög grad denna servicemöjlighet för allmänheten. De nackdelar i form av försämrad service, som således skulle uppkomma genom en så stark centralisering som föreslagits, uppvägs enligt reservanternas mening inte av kostnadsbesparingar eller andra fördelar. De besparingar statsverket möjligen kan göra blir sannolikt betydligt mindre än allmänhetens ökade utgifter.

De i propositionen i övrigt ifrågasatta vinsterna från administrativ och personell synpunkt finner vi reservanter betydligt överdrivna. Erfarenheterna hittills visar att det inte är i första hand de små inskrivningsavdelningarna som redovisar den största eftersläpningen utan att det tvärtom är de stora inskrivningsavdelningarna som har betydande arbetsbalanser.

Vi reservanter anser därför, att samtliga allmänna underrätter även i fortsättningen i regel skall vara lokala inskrivningsmyndigheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen II av mig m. fl. som är fogad till moment B i utskottets hemställan.

Vid moment C i utskottets hemställan har fogats en reservation III av herrar Ernulf, Lidgard och Hedin, vilka

framhåller att det skulle möta mycket stora svårigheter att få ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag att fungera tillfredsställande. Reservanterna anser därför att frågan om antalet inskrivningsdagar per vecka bör bedömas förutsättningslöst med ledning av de erfarenheter försöksverksamheten kommer att ge. Ställning till frågan bör inte tas redan nu.

På denna punkt ansluter sig utskottsmajoriteten till departementschefens liksom till flertalet remissinstansers mening att dataanläggningen utnyttjas mer rationellt, om inskrivningsdag hålls varje dag i stället för som nu en gång i veckan. Därtill kommer att allmänheten kan beredas en betydligt bättre service genom en snabb handläggning av inskrivningsärendena.

Utskottet finner det därför riktigt att det fortsatta utredningsarbetet bedrivs med utgångspunkt i ett system med inskrivningsdag varje arbetsdag. Visar det sig att det föreslagna systemet inte är praktiskt genomförbart, måste det självfallet modifieras till att omfatta exempelvis två eller tre inskrivningsdagar i veckan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan under moment C i utskottets utlåtande nr 8.

I reservation IV vid moment E i utskottets hemställan har jag och ett antal medreservanter yrkat att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag till regler, som ålägger staten strikt skadeståndsansvar vid skada till följd av felaktigheter vid databehandlingen av registreringsuppgifterna eller oriktig information av registrets innehåll. Vi menar att den erfarenhet som hittills vunnits av ADB på folkbokföringens område visar att en hel del fel kan uppkomma. Ett sådant fel inom inskrivningsväsendets område kan vålla den enskilde betydande skada.

Vi reservanter anser därför att det föreslagna ADB-systemet måste förenas

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

med strikt skadeståndsansvar för staten i händelse av felaktig inskrivning eller felaktig information av registrets innehåll. Departementschefen säger visserligen att frågan skall övervägas ytterligare under det fortsatta utredningsarbetet, och med denna försäkran låter sig utskottsmajoriteten nöja, men vi reservanter har den uppfattningen att riksdagen redan nu bör hemställa om förslag till regler där staten ålägges det strikta skadeståndsansvaret vid felaktigheter som är en följd av det nya systemets tillämpning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de två reservationer som jag och några andra reservanter har fogat till tredje lagutskottets utlåtande nr 8. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i de punkter som jag inte har berört i mitt anförande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! En utgångspunkt vid ställningstagandet till den föreslagna inskrivningsreformen är att inskrivningsväsendet inte fungerar helt tillfredsställande. En viss eftersläpning i fråga om handläggningen och expedieringen av inskrivningsärenden har tidvis förekommit vid flera domsagor och rådhusrätter. Detta förhållande har föranlett att personalen vid domstolarnas inskrivningsavdelningar förstärkts avsevärt. Samtidigt har en teknisk upprustning skett. Dessutom har särskilda åtgärder vidtagits i syfte att rationalisera inskrivningsförfarandet inom ramen för nuvarande författningsföreskrifter. Genom de ansträngningar som sålunda gjorts för att komma till rätta med svårigheterna har otvivelaktigt vissa förbättringar uppnåtts, men det måste konstateras att situationen inom inskrivningsväsendet ändå inte är tillfredsställande.

Som framhållits i propositionen torde det krävas djupgående organisatoriska förändringar för att varaktigt upp-

nå ett godtagbart läge till rimliga kostnader inom ramen för det nuvarande systemet. Införandet av ADB på inskrivningsväsendets område erbjuder en möjlighet att bemästra problemen även vid större ärendemängd. Härtill kommer de betydelsefulla fördelar som står att vinna genom att inskrivningsväsendet kan inordnas i ett större enhetligt informationssystem på samhällsplaneringens område. Jag noterar därför med tillfredsställelse att enighet i huvudsak kunnat uppnås rörande värdet av att införa ADB på inskrivningsväsendets område.

I fråga om den yttre organisationen innebär förslaget i princip att endast en domstol i varje län skall vara inskrivningsmyndighet men att inte oväsentliga undantag från denna princip skall kunna göras. Denna lösning har valts särskilt med hänsyn till den personalorganisation som ett ADB-system kräver.

I en reservation till utskottets utlåtande har emellertid herr Grebäck m. fl. uttalat sig för att det liksom hittills skall finnas inskrivningsmyndighet vid varje domstol. Detta innebär att arbetsmängden inte blir så stor att inskrivningsdomaren kan ägna sig åt inskrivningsväsendet på heltid. Reservanterna förordar i själva verket ett bibehållande av den ordning som nu gäller, men det är just den ordningen som allmänt anses vara en av de stora svagheterna med det hittillsvarande systemet. Erfarenheten visar att med detta system arbetet vid inskrivningsmyndigheten inte sällan får stå tillbaka för annat domstolsarbete som bedöms vara viktigare. En sådan ordning bör undvikas för framtiden. Det nya systemet ger större möjligheter till och ökar kraven på snabb och tillförlitlig information om fastighets- och inskrivningsdata.

Härtill skall läggas att nya rättsregler kommer att gälla på fastighetsrättens område. Allt detta förstärker behovet av en särskild inskrivningsdoma-

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

re vid varje inskrivningsmyndighet.

I det nya systemet ingår också som ett viktigt inslag delegering av vissa arbetsuppgifter till personal utan juridisk utbildning. Detta medför en betydande minskning av inskrivningsdomarnas arbetsuppgifter. Av detta skäl måste antalet myndigheter begränsas. Även den högre grad av specialisering som efter det nya systemets införande måste krävas av inskrivningspersonalen förutsätter större inskrivningsmyndigheter än de nuvarande.

De sålunda anförda skälen talar mycket starkt mot den av reservanterna förordade organisationen. Reservanterna åberopar som huvudskäl att förslaget inte tillräckligt tillgodoser allmänhetens behov av service. Jag håller med om att servicesynpunkterna måste tillmätas största betydelse. Denna fråga har också ägnats stor uppmärksamhet i propositionen.

De korta expeditionstider som det nya systemet medger — ett par dagar — innebär en väsentlig fördel för allmänheten och torde medföra att behovet av att göra personliga besök hos inskrivningsmyndigheten minskas kraftigt. Möjligheten att ansluta presentationsterminaler till den centrala anläggningen kommer också att få betydelse från servicesynpunkt. Vidare kan de nya fastighetskorterna väntas ge allmänheten en betydligt utförligare och mera lättillgänglig information än de nuvarande gravationsbevisen.

Dessa och andra i propositionen angivna åtgärder medför enligt min mening att frågan om allmänhetens krav på service och behov av kontakt med inskrivningsmyndigheterna kan ges en tillfredsställande lösning med det förslag till organisation som lagts fram genom propositionen. Givetvis får allmänhetens behov av service ägnas uppmärksamhet även under det fortsatta arbetet med inskrivningsreformen.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag uttrycka den uppfattningen att re-

servanternas invändningar inte är hållande.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Bara några få ord som en motivering till de synpunkter som har förts fram i det motionspar som herrar Alexanderson och Ernulf i första kammaren och jag i denna kammare har väckt.

Vi har här slagit fast att den genomgripande omläggningen till ADB-behandling i inskrivningsväsendet inte motiveras av att den skall leda till kostnadsbesparingar. Det har inte heller påståtts av någon tidigare talare.

I det föreslagna systemet ingår, såsom herr Grebäck anförde, att det i regel skall finnas en inskrivningsavdelning endast vid en domstol i varje län. Detta utgör enligt min mening en allvarlig försämring av servicen i jämförelse med nuvarande förhållanden. Jag tycker att det är tillfredsställande att statsrådet så pass starkt understryker att just behovet av service till allmänheten verkligen kommer att beaktas av honom. Jag vill understryka att allmänhetens möjligheter till personlig kontakt med en inskrivningsavdelning är något ytterst värdefullt. Av statistiken framgår visserligen att de flesta ärenden inlämnas per post, men jag vågar av erfarenhet säga att även dessa ärenden i mycket stor utsträckning handläggs efter en personlig kontakt med inskrivningsavdelningen.

Vi har i vår motion — och det har också påpekats av herr Ernulf i reservationen I, som utskottets ordförande redan har bemött i sitt anförande — framhållit att mycket talar för en övergång till ADB-system. Såsom alla vet pågår det emellertid en försöksverksamhet, och enligt vår mening borde man invänta resultaten av denna innan man fattar definitivt beslut. Det är ytterst viktigt att ett nytt system kommer att tillgodose de krav på tillförlitlighet och

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

säkerhet som allmänheten har rätt att ställa på inskrivningsväsendet.

Vid några domstolar förfar man numera så att man försöksvis använder det ena systemet jämsides med det andra. Vi anser att det borde vara skäl att dröja med det definitiva beslutet i avvaktan på resultatet av dessa försök.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen I samt i andra hand till reservationerna II och III.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Till detta utlåtande har jag och herr Nils Nilsson i första kam-maren fogat ett särskilt yttrande.

För närvarande finns det en inskrivningsdag i veckan, onsdagen, och under den dagen får inga förändringar ske i fastighetsindelingen. Det har ordnats på så sätt att fastställelse av lant-mäteriförrättningar sker på andra vec-kodagar. Genom att göra alla arbetsda-gar till inskrivningsdagar bryter man den sammankoppling som finns mellan inskrivningsväsendet och fastighetsre-gisterväsendet.

Jag betvivlar inte att denna sak skall kunna ordnas på något vis, men jag har försökt att i utskottet få gehör för att man i utlåtandet skulle sätta in en passus om detta. Det sägs också där att utskottet »finner det riktigt att det fortsatta utredningsarbetet bedrivs med utgångspunkt från att man skall ha inskrivningsdag varje arbetsdag».

Om man river upp den arbetsordning som nu fungerar måste man ju sätta något annat i stället. I den utredning som ligger till grund för propositionen finns en antydning om att så måste ske, men i propositionen sägs ingenting om saken.

Jag ansåg att detta var en brist och därför ville jag avge ett särskilt yttrande.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Geijer säger att de invändningar vi reserverar har

emot att koncentrera inskrivningsväsen-det till en domstol per län inte är bä-rande. Jag är inte övertygad om att man skall vara så tvärsäker på den sa-ken i dag. Framtiden får utvisa vil-ken bedömning som är riktig. Huvudsak-en är att allmänheten kan få en fullgod service. De erfarenheter som vi ofta gör är att samhällets service över huvud ta-get — inte bara när det gäller detta om-råde utan även vad beträffar kommuni-kationer, post etc. — snarare försämrats än förbättras.

Skälen för att genomföra koncentra-tioner och dylikt i samhället är ju att staten skall göra besparingar, det vill med andra ord säga att kostnaderna i stället ofta vältras över på allmänhe-ten. Nu pågår det ju försöksverksam-het med koncentration av inskrivnings-väsendet. Man får väl känna sig för och efter hand se, hur frågan skall kunna lösas på bästa sätt. Jag tror inga-lunda att ADB-systemet utesluter att varje domstol finns kvar som inskriv-ningsmyndighet. Tvärtom anser jag att med ADB-systemet är det knappast svå-rare att mata små institutioner än stora i det fallet. Den stora vinsten anser jag ligger i att man inför systemet som så-dant.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Under moment B och E föreligger ett par reservationer som jag skall säga några ord om.

Den första reservationen rör lokal inskrivningsmyndighet. Inskrivnings-kommittén föreslog i sitt betänkande att endast en domstol i varje län skulle vara inskrivningsmyndighet. Den i pro-positionen föreslagna ordningen anslu-ter sig i stort till kommittéförslaget. Departementschefen framhåller dock att det bör vara möjligt att göra icke ovä-sentliga undantag från principen om en inskrivningsmyndighet i varje län. Reserverna påtalar att en minskning av antalet inskrivningsmyndigheter in-nebär en klar nackdel för allmänheten.

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

Vid bedömandet av frågan är det framför allt två krav som träder i förgrunden. Å ena sidan måste inskrivningsmyndigheten ha sådan storlek att den motsvarar de fordringar som kan ställas på personalorganisation och ekonomi. Å andra sidan får antalet inskrivningsmyndigheter inte begränsas i sådan utsträckning att servicen till allmänheten i högst påtaglig grad försämras.

Utskottet har enligt min mening starkt motiverat sitt ställningstagande till dessa båda krav. För att systemet skall kunna fungera effektivt behövs dels en hög grad av specialisering hos den personal som sysslar med inskrivningsärendena, dels kommer den nya ordningen att medföra att ett flertal arbetsmoment försvinner.

I fråga om service har påtalats att om inskrivningsmyndigheterna ligger för glest, försvåras möjligheterna för allmänheten att besöka dem. Av en av inskrivningskommittén företagen stickprovsundersökning framgår emellertid att cirka 90 procent av antalet ärenden ingavs genom posten eller av myndighet och kreditinrättning genom bud. Detta visar att sökande sällan har verkligt intresse av att personligen inställa sig. Kontakten kan ske genom telefon eller post.

Mot bakgrunden av detta och vad som i övrigt framhålls i utlåtandet anser utskottet att allmänheten kan ges en tillfredsställande service med den i propositionen föreslagna organisationen. Det bör uppmärksammas att departementschefen framhåller att det i vissa fall torde vara möjligt att göra icke oväsentliga undantag från principen om en inskrivningsmyndighet i varje län.

Utskottet understryker också vikten av att inskrivningsmyndigheterna inte göres större än som är oundgängligen nödvändigt och att en uppdelning på flera inskrivningsmyndigheter sker i största möjliga utsträckning.

När det gäller reservationen under

moment E vid utskottets hemställan om strikt skadeståndsansvar för staten har utskottet uppmärksammat att departementschefen i propositionen uttalat att spörsmålet om rätt till ersättning av allmänna medel med anledning av felaktigheter vid databehandling får övervägas ytterligare under det fortsatta utredningsarbetet. Det är ett gammalt önskemål från riksdagens sida att den som lidit skada till följd av inskrivningsfel bereds möjlighet att erhålla ersättning. Utskottet har dock inget att erinra mot att man vid fortsatt utredning överväger detta spörsmål utan ansluter sig till departementschefens uppfattning på denna punkt. Eftersom utskottet alltså anser det lämpligt att avvakta resultatet av detta utredningsarbete, hemställer utskottet att motionsyrkandena nu icke skall föranleda någon riksdagen åtgärd.

Herr talman! Jag ber få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag har anslutit mig till reservationerna II, III och IV, men när det gäller reservationerna II och IV har utskottets ärade ordförande redan argumenterat för ställningstagandet, varför jag inte behöver upprepa mycket av detta. Jag vill bara säga att jag har den uppfattningen att det kommer att bli minskad service för allmänheten, om man i princip bara skall ha en inskrivningsdomstol per län. Mot bakgrunden av att det kommer att ske en successiv minskning av antalet underrätter föreligger starka skäl för att bibehålla inskrivningsförfarandet vid samtliga underrätter. Om i speciella fall underrätterna ligger mycket nära varandra, kan man tänka sig en viss rationalisering, men i princip bör inskrivningsavdelningar finnas överallt.

Även om många ärenden går per post vill nog allmänheten ofta ha personlig kontakt. Av egen erfarenhet vet jag att

Riktlinjer för en reform av inskrivningsväsendet

man vill kunna resonera med tjänstemännen på inskrivningsavdelningen, och detta blir uppenbarligen i fortsättningen betydligt svårare med den koncentrerings som här föreslås.

Jag har anslutit mig till reservationen III som innebär att man inte skulle ta ställning till antalet inskrivningsdagar nu. Bakgrunden därtill är att många remissmyndigheter, framför allt de som borde vara verkligt sakkunniga på området, d. v. s. domstolarna själva, ställer sig ytterligt tveksamma till om det är praktiskt genomförbart eller lämpligt att ha inskrivning varje dag.

Det föreligger emellertid ingen större skillnad mellan vad reservanterna och utskottsmajoriteten säger. Den senare vill i princip ha inskrivning varje dag men säger samtidigt att om det föreslagna systemet inte visar sig praktiskt genomförbart — man är alltså något tveksam därvidlag — bör självfallet en ändring ske till t. ex. två eller tre inskrivningsdagar i veckan. Reservanterna vill gå den andra vägen och börja underifrån, d. v. s. undersöka hur många inskrivningsdagar man av praktiska skäl kan ha.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna II, III och IV.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I av herr Ernulf; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Grebäck begärde emellertid voting, i anledning varav efter given var-

sel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. B i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II av herr Grebäck m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Grebäck begärde emellertid rösträkning, varför voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 72 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedin begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. C i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III av herr Ernulf m. fl.

Bättre djurskydd

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hedin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 38 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. E

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen IV; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Grebäck begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. E i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen IV av herr Grebäck m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Grebäck begärde emellertid rösträkning, varför votering

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 67 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. F

Utskottets hemställan bifölls.

§ 31

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motion om lagstadgad säkerhetsdeklaration av motorfordon.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 32**Bättre djurskydd**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om bättre djurskydd.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det motionspar som behandlas i tredje lagutskottets utlåtande nr 11 är en gammal bekant, men gamla kloka vänner blir aldrig för gamla, och här är det fråga om en sådan. Det är glädjande att tredje lagutskottet har sakbehandlat dessa motioner trots att likadana har väckts även tidigare år. I det avseendet skiljer utskottet sig fördelaktigt från ett annat utskott, vars utlåtanden brukar ha äran att inleda våra sammanträden. Som vi hört tidigare under dagens debatt tillämpar det utskottet en annan metod.

Mycket av vad tredje lagutskottet här anför kan man oreserverat instämma i. Utskottet anser i huvudsak att vi har ett väl organiserat djurskydd här i landet. Jag tror att jag t. o. m. har påpekat i min motion att vi på papperet har ett bra djurskydd, men olyckan är att det

inte fungerar i alla stycken. Utskottet håller också i en passus med om att det finns vissa brister i den lokala tillämpningen. Kanske förhåller det sig rent av så, att missförhållanden i vårt samhälle kan bli etablerade. Det är väl vad som har skett bl. a. när det gäller djurfabrikerna — svinfabriker och hönsfabriker — där det enligt min och många mening, även sakkunniga veterinärers, försiggår ett ganska kvalificerat djurplågeri.

Nåja, här har skett förbättringar och ytterligare förbättringar är utlovade av utskottet. Vi motionärer får avvakta utvecklingen och se hur det står till nästa år. Om vi då finns kvar i riksdagen ämnar vi återkomma för att det formellt goda djurskydd som finns också i praktiken skall bli ett gott djurskydd.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Herr Sjöholm säger att vi har etablerade missförhållanden på djurskyddets område här i landet. Det skulle väl kunna tydas på det sättet att man liksom har permanentat vanskötelsen av djur. Det förhåller sig ingalunda på det viset, utan det pågår ett oavslutligt reformarbete på detta område i veterinärstyrelsens regi.

Enligt herr Sjöholm och hans medmotionärer skulle en önskad och en ökad effekt kunna uppnås genom en samordning och en enhetlig organisation av all djurskyddsverksamhet. I spetsen för en sådan organisation borde, enligt motionärerna, lämpligen stå en högt kvalificerad ämbetsman med antingen juridisk eller veterinärmedicinsk utbildning.

Det är ju faktiskt på det viset att vi har en enhetlig organisation för djurskyddsverksamheten, nämligen veterinärstyrelsen. Vill herr Sjöholm vid sidan av veterinärstyrelsen tillskapa ett annat ämbetsverk för djurskyddsverksamheten? I spetsen för veterinärstyrelsen står, inte annat än jag kan begripa, en person med hög veterinärme-

Vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet

dicinsk utbildning. Herr Sjöholm måste alltså mena, att vi borde ha en juridiskt högt kvalificerad person för dessa uppgifter. Jag har dock mycket svårt att förstå att juristerna skulle ha några speciella kvalifikationer på detta område.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! När jag använde uttrycket »etablerade missförhållanden» syftade jag på djurfabrikerna, som bedriver sin verksamhet alldeles opåtalat. Verksamheten har blivit godtagen, d. v. s. etablerad, trots att detta enligt min och många andras mening är ett kvalificerat djurplågeri.

Riksdagens justitieombudsman har att se till att lagar och föreskrifter efterlevs, så att människorna inte kommer i kläm. Vad jag åsyftade var en ombudsman för djuren, som skulle se till att djuren inte kommer i kläm, trots att det finns ett formellt sett bra djurskydd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 33

Vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner om vissa åtgärder för att skydda ålbeståndet.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 899 i första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Ingvar Andersson* samt nr 1057 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Oskarson*.

I motionerna, som var likalydande, hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag i syfte att varje kraftverk åläggs att anordna s. k.

Översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri

ålleddare, som möjliggör för ålen att passera kraftverk».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 899 och II: 1057 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Denna fråga är inte ny, men den är så pass viktig att jag och mina medmotionärer ansett att den återigen borde prövas. Som kanske någon kommer ihåg behandlades frågan även av 1968 års riksdag. Den gången var utskottet så generöst, att man till och med remitterade motionen till två remissinstanser, varav fiskeristyrelsen var den ena. Remissinstanserna kunde inte tillstyrka motionerna; fiskeristyrelsen ansåg för sin del att det inte fanns någon tillförlitlig metod att leda ålen förbi turbinerna.

Jag har nu väntat i två år och hoppats att fiskeristyrelsen skulle kunna göra någonting för att lösa frågan. Så har inte blivit fallet. I år har utskottet inte ens ansett det nödvändigt att remittera motionerna. Detta är ett »kraftprov» som är så enastående att man nästan faller i förundran.

Vi borde lära oss att inse att vi måste göra vad vi kan för att åtminstone bevara ålbeståndet. Det är ingen hemlighet för någon som vill följa med, att en oändlig massa ål varje år slås ihjäl i turbinerna. Det kan inte tillfredsställa mig att man konstaterar att det är så svårt att åstadkomma en lösning av denna fråga, att ingenting bör göras.

Fiskeristyrelsen borde verkligen få i uppdrag att undersöka om någonting kan göras. Utskottet säger i år i sitt enhälliga utlåtande, att någon omständighet som skulle ändra utskottets tidigare ståndpunkt inte har tillkommit. Det låter sig sägas. Även om det är bra att ett utskott kan vara så enigt, att man näs-

tan väntar sig att det skall stämma upp psalmen »Se, huru gott och ljuvligt är, att bröder kunna samsas», skulle det vara bra för denna frågas lösning för framtiden om någonting gjordes åt saken.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare utan ber bara att få yrka bifall till motionerna I: 899 och II: 1057.

Vidare yttrades ej.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 899 och II: 1057; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 34

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av motioner om översyn av lagstiftningen om utländsk medborgares rätt till fiske i svenskt vatten, och

nr 14, i anledning av motioner angående straffbarheten vid aga av djur.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 35**Översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om översyn av bestämmelserna om straff för djurplågeri.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Vi motionärer hälsar med tillfredsställelse att utskottet i år ändrat mening beträffande den s. k.

Falsterbokanalen

djurplågeriparagrafen, brottsbalken 16: 13, och nu vill låta undersöka möjligheterna att utvidga lagstiftningen om djurplågeri. Detta är utmärkt. Men man frågar sig varför utskottet inte tillstyrker motionerna utan nöjer sig med att yrka att riksdagen med anledning av motionerna som sin mening skall ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. I sak ger ju utskottet som sin mening till känna just vad motionärerna har yrkat. Detta är en något underlig ordning, tycker jag. Tvivelsutan hade Kungl. Maj:t varit mer bunden av ett bifall till motionerna, men man får hoppas att ärendet går vägen i alla fall, till fromma för många rättslösa och värnlösa liv.

Jag har inte mer att tillägga, herr talman, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall inte bli mångordig. Jag vill instämma i vad herr Werner sade och bara tillägga att det han anmärkte på är en formuleringsfråga. När man säger att riksdagen skall ge Kungl. Maj:t sin mening till känna använder man en litet försiktigare formulering än den som föreslås i motionen. Även om den rent formellt sett inte är tvingande för regeringen hoppas vi naturligtvis att den sakligt sett, genom sin tyngd, ändå blir det. Det vore ett steg i rätt riktning. Det är glädjande att tredje lagutskottet har ändrat sig till det bättre sedan förra året.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Jag skall be att få rätta till ett misstag herr Werner gjorde sig skyldig till. Han sade att tredje lagutskottet har ändrat mening sedan i fjol. Det har vi inte. Vi skrev nämligen i fjol att frågan borde följas med uppmärksamhet, och det är just vad utskottet har gjort. Genom att vi har fått in nya uppgifter från bl. a. veterinärstyrelsen har vi funnit det nödvändigt att

påpeka saken för Kungl. Maj:t. Det är något annat än att ändra mening. Vi var redan förut fullt på det klara med att detta var en allvarlig fråga som borde följas med uppmärksamhet, och det var just vad vi gjorde.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 36

Falsterbokanalen

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner angående kanaldriften i Falsterbokanalen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Jag vill uttrycka min och många glädje över att utskottet har uttalat sig för fortsatt drift av Falsterbokanalen.

Utskottet anför att kanaldriften efter 1972 kommer att kosta statsverket cirka 50 000 kronor varje år, och man hänvisar till naturvårdsverkets beräkning. Kommunikationsdepartementets utredning angav andra siffror, och den Delbyska utredningen, som vi citerar, angav 27 600 kronor per år. Man kan naturligtvis tillämpa olika beräkningsgrunder.

Det kan verka dystert att det skall kosta statsverket så mycket att hålla driften i gång. Därför tycker jag att utskottet också borde ha sagt vad det kostar att lägga ner kanaldriften på de villkor som i så fall är ofrånkomliga och som riksdagen tidigare har godkänt. Det blir avsevärt större kostnader för statsverket av den enkla anledningen att man då inte får några intäkter. Enligt den Delbyska utredningen ökas kostnaderna vid nedläggning av driften med drygt en tredjedel. Detta bör man ha i minnet, och det hade varit

Falsterbokanalen

värdefullt om det kommit med i skrivningen.

För övrigt hälsar jag med tillfredsställelse att vi nu får fortsatt drift av Falsterbokanalen.

I detta anförande instämde herr *Nelander* (fp).

Herr **LÖFGREN** (fp):

Jag skall börja med att säga, att jag blev erbjuden att skriva på motionen i detta ärende i januari månad. När jag fick se att det förelåg vissa utredningar som enbart syftar till att bevisa att det inte skulle kosta så mycket mer att ha kanalen i drift än att lägga ner den och att man över huvud taget inte fäster avseende vid en del av detta problem, nämligen landsvägstrafiken, bad jag att få slippa att skriva under motionen.

När jag nu ser utlåtandet från jordbruksutskottet i en fråga av ytterligt vital betydelse för trafiken i denna del av landet förvånar det mig att jordbruksutskottet inte med ett enda ord berör landsvägstrafiken. Hade jag inte haft en mycket hög uppfattning om jordbruksutskottets lokalkännedom, skulle jag ha trott att ledamöterna inte vet hur det ser ut på vägen mellan Falsterbo och Vellinge exempelvis en sommarsöndag. Det förekommer kilometerlånga köer, och man kan knappast komma ut från en sidoväg vare sig i Höllviksnäs eller i Ljunghusen på grund av det stopp som broöppningar åstadkommer.

Nu hade vi trott att det så småningom skulle bli en lindring. Många som är bosatta på Falsterbonäset har retat sig våldsamt över den stagnation i trafiken som uppstår den ena gången efter den andra. Det byggs hundratals nya villor i Skanör och Falsterbo, och allt fler människor flyttar över till den ö som har bildats genom Falsterbokanalen. År 1972 skall järnvägen upphöra, och då försvinner en del av problemet genom att man slipper bomfällningarna när tågen skall passera.

Här talar herr *Werner* och andra varmt om att vi måste slå vakt om nöjesbåtarnas möjligheter att passera. Man skall alltså tillåta att bron öppnas varigenom trafiken på landsvägen stoppas. Man har talat om att det skulle medföra ytterligt små kostnader att fortsätta driften av Falsterbokanalen, men man har inte med ett ord nämnt att en stängning av kanalen kanske är det billigaste sättet att på något ställe i Sverige lösa upp stockningar i landsvägstrafiken.

Nu säger man att jag inte har förståelse för personalens problem — det finns några män som är sysselsatta vid kanalen. Jo, jag har stor förståelse för dem, men jag tycker inte att omsorgen om dem skall få bestämma hur vi skall handla i detta fall. Dessa personer måste under alla förhållanden tas om hand på ett hyggligt sätt. De är anställda av staten, och staten bör lösa deras problem.

Nå, då har jag kanske inte intresse för småbåtsägarna? Här talas det om att de kommer att betala så stora avgifter att det blir ett väsentligt tillskott för att täcka kostnaderna för att hålla kanalen i gång. Småbåtsorganisationerna själva skriver emellertid i ett yttrande, att det är en orättvisa att småbåtsägarna skall betala en avgift för att få bron uppfälld — de betalar drivmedelsskatt och vill bli behandlade på samma sätt som bilisterna. Vi har alltså att emotse en betydande ökning av småbåtstrafiken, och skall bron öppnas för att dessa båtar skall passera stockar sig landsvägstrafiken i alla fall.

Med dessa ord har jag velat säga att jag finner det besynnerligt att utskottsutlåtandet angående Falsterbokanalen har kunnat skrivas utan att man med ett enda ord tar upp de oerhörda problem som trafikstockningarna på landsvägen innebär. Jag knyter därför den förhoppningen till den vidare prövningen, att naturvårdsverket och Kungl. Maj:t inte skall behandla frågan om sjö-

Falsterbokanalen

trafiken i Falsterbokanalen som en isolerad fråga om huruvida det skall anläggas en småbåtshamn eller om hur stora kostnaderna skall bli, utan att man tar med i bilden också hur landsvägstrafiken påverkas när bron öppnas gång efter annan.

Jag behöver inte peka på hur stor irritation som uppstår därför att man aldrig kan beräkna hur lång tid det tar att förflytta sig från en plats på andra sidan kanalen till exempelvis flygplatsen i Malmö. Man vet inte om det tar en halvtimme eller 50 minuter, eftersom det är ett lotteri huruvida bron kommer att vara uppe under så lång tid att det uppstår stockningar.

Nu vet jag att man kommer att säga att bron aldrig är uppe mer än 5, 6 minuter, men ta reda på vilka trafikstockningar som uppstår när landsvägen proppas igen söder om Falsterbokanalen! Det blir bilköer på 1 à 2 kilometers längd, där bilarna står tätt intill varandra. Bilarna skall tränga sig över bron när den äntligen har öppnats, och så småningom skall köerna upplösas. Trafikstockningarna varar mycket längre tid än de 5 à 6 minuter som bron är uppfälld. Att sedan de som bor där nere och trafikerar den här leden har helt andra erfarenheter än att bron bara är uppe 5 à 6 minuter i taget är en helt annan sak.

Herr talman! Jag har ingen möjlighet att yrka något annat än att ärendet får passera, men jag har velat fästa uppmärksamheten på en sak som jordbruksutskottet inte har ägnat en enda rad och som ändå är av vital betydelse.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Herr Löfgren var tydligtvis så upptagen av sitt eget anförande, att han inte hörde vad jag nyss sade beträffande kostnaderna. Det är inte så att det uppstår en blygsam merkostnad om man skall hålla kanalen i drift, utan det blir avsevärt billigare att hålla den i gång än att lägga ned verksamheten.

Jag kan förstå att herr Löfgren är indignerad, som själv har sin sommarstuga på fel sida om kanalen och därför råkar ut för de besvär som han här skildrade, men det står klart och tydligt i bilagorna att båtsportens företrädare är beredda att samla ihop sig under någon tid på förmiddagen och någon tid på kvällen och undvika rusningstider eller passera i samband med att något större fartyg passerar. En hovrättsjurist i Malmö som har studerat detta noga under högsäsongen har uppgivit att han inte någon gång har behövt vänta vid bron mer än 4 eller 5 minuter.

Huvudparten av väntetiden nu förorsakas av järnvägen. Man måste fälla bommarna, och bilisterna kan då inte komma över bron. Denna huvudorsak till väntetiden försvinner ju 1972 i och med att järnvägen läggs ned.

Enligt herr Löfgrens vittnesbörd skulde villaägarna i Höllviken ha svårt att komma ut på huvudleden, därför att det är en kö av bilar där. Men andra säger motsatsen, nämligen att den enda chans de har att komma ut på huvudleden är när bron är öppen. Då står bilarna stilla, och då kan man krängla sig ut på vägen. Annars är det livsfarligt. Då kör bilarna med fyra à fem meters mellanrum i kö länge och väl.

Detta var väl i stort sett vad jag hade att tillägga, herr talman.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen förhoppning om att kunna övertyga herr Werner, därför att han har tydligen uppgifter från andra människor som inte känner till förhållandena i verkligheten. Den som har vistats där nere vet att det verkligen förhåller sig så som jag säger. Jag vill bara överlämna åt objektiva bedömare att avgöra vad som är riktigt i denna fråga. Jag hoppas att det då också blir en mera allsidig behandling av frågan än vad jordbruksutskottet har bestått den.

Falsterbokanalen

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jordbruksutskottet har behandlat den motion som förelåg. Det tillkommer inte utskottet att ta upp frågor som inte berörs i motionen.

Jag begärde ordet, därför att herr Löfgren med ett visst förakt talade om att man i detta sammanhang endast tänkt på nöjesbåtarna. Herr Löfgren är ju en representant för nöjesbilisterna, i varje fall i stor utsträckning. De köer herr Löfgren talar om förekommer i huvudsak under söndagar. På vardagarna flyter trafiken väsentligt bättre.

Jag har färdats den vägen många gånger. Det har aldrig generat mig att stanna några minuter där i avvaktan på att en båt skall igenom. Den kör ju inte för nöjesbåtar genom kanalen. Kanalen fyller ett ändamål i trafikens tjänst även för båtarna.

Jag tror att när man 1972 har lagt ned järnvägen skall man kunna ordna bilisternas möjligheter att komma över bättre än nu. Man kan tänka sig att de personer som bor i Skanör och Falsterbo men arbetar i Malmö kan få ett par timmar på förmiddagen och ett par timmar på eftermiddagen då de kan köra mera ostört. Men det är en ren ordningsfråga.

Vidare vill jag framhålla att kanalen ligger ju inte där för ro skull. Den tillkom under kriget för att möjliggöra för båtarna att ta sig förbi minfältet vid Falsterbo, och den uppgiften kan kanalen komma att fylla fler gånger. Nu då det ligger is runt Falsterbokanalen, liksom annorstädes, har trafiken i kanalen ökat avsevärt. Man skall också tänka på den tidsvinst fartygen gör vid passage genom kanalen.

Denna fråga är alltså betydligt viktigare för sjöfarten än för de bilister som herr Löfgren ömmar så mycket för. Herr Löfgren sade att han inte kan framställa något yrkande. Jo, det kan han visst: han kan yrka avslag på utskottets hemställan och även begära votering.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade att utskottet har haft att behandla motionen, och att det inte fanns någon anledning att ta upp någonting annat än det som berörs där. Jag har läst motionen, och där har verkligen också skrivits några rader om landsvägstrafiken. Det står bl. a. följande: »Vad slutligen gäller vissa uppgifter i remissyttrandena före riksdagens beslut om kanaltrafikens inverkan på landsvägstrafiken må framhållas, att det allvarligaste hindret för denna utgjorts av järnvägstrafiken. Detta hinder elimineras 1972. Självfallet kan åtminstone i vad gäller småbåtar diskuteras en passagekoncentration till vissa förutbestämda tider på dygnet.»

Utskottet hade mycket väl kunnat ta upp frågan om landsvägstrafiken med anledning av motionen om det hade velat det. Men i motionen har man bara tagit med remissyttrandet från båtorganisationer och avfärdat de reservationer som gjorts av biltrafikintressenterna och har framhållit att det viktigaste hindret är järnvägen.

På ett annat ställe i motionen anför följande: »Beslutet att lägga ned driften synes vara baserat dels på ekonomiska överväganden, dels på uppfattningen att kanalen bortsett från extrema isvintrar saknar betydelse för sjöfarten.» Hade inte riksdagen år 1969 haft uppfattningen att kanalen nu saknar betydelse för sjöfarten hade den väl då inte beslutat att lägga ned kanalen.

Det sägs att det kostar så litet att hålla driften i gång och att det t. o. m. kan bli några kronor i överskott och att man av den anledningen vill fortsätta driften. Jag har ingen anledning att föreslå att vi beslutar att kanalen läggs ned omedelbart, men jag vill att man vid övervägandet av dessa spörsmål även beaktar frågan om landsvägstrafiken.

Sedan bör man inte försöka att göra

Ny översättning av Gamla testamentet och ny översättning av Bibeln

det hela löjligt genom att säga att jag är sommarstugeägare på andra sidan och står och talar enbart för egna intressen. Jag kan meddela att den s. k. stuga som herr Werner talade om är så pass bra att jag hade tänkt bo där hela året, men eftersom jag på nytt blev invald i riksdagen kunde jag inte flytta dit. Men det kan ju hända att jag gör det senare. Då hundratals människor årligen flyttar till denna ö på andra sidan av kanalen tycker jag inte att man bara skall tala om sommarstugeägare. Far dit och se hur det ligger till! Då får ni kanske en annan uppfattning.

Herr Hansson i Skegrie sade att jag kan yrka avslag, men det vill jag inte göra. Jag önskar bara att frågan skall behandlas från fler utgångspunkter än jordbruksutskottet gjort, och gör man det skulle jag tro, att man kommer att dra sig för att släppa igenom koncentrerade hopar av småbåtar, som kan stoppa trafiken under en ännu längre tid. Jag förmodar nämligen att det där genomsläppet väl kommer att ske under de där vackra sommarsöndagarna då trafiken på landsvägen är särskilt stor.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 37**Ny översättning av Gamla testamentet och ny översättning av Bibeln**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner om en ny översättning av Gamla testamentet och om en ny översättning av Bibeln.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag tar mig friheten fresta kammarens tålmod ett par mi-

nuter med att framhålla angelägenheten av att en utredning om förutsättningarna och möjligheterna för en ny översättning av den del av Bibeln som vi kallar Gamla testamentet kommer till stånd.

Vi har haft en utredning, 1963 års bibelkommitté, som funnit det önskvärt att en ny översättning också av Gamla testamentet utarbetas. Under senare år har stora landvinningar gjorts beträffande den gammaltestamentliga forskningen. Nya textfynd har också gjorts. Jag skall dock inte här gå närmare in på den saken. Man har också sagt att den kritik mot stilen i 1917 års Nya testamente, som 1963 års bibelkommitté framförde i sitt betänkande, i viss utsträckning också drabbar Gamla testamentet, om också i varierande grad för olika skrifter i den bibeldelen. En förberedande utredning av frågan om översättning av Gamla testamentet bör därför enligt min mening göras, i likhet med vad som gjorts beträffande Nya testamentet.

Sveriges frikyrkoråd har i sitt remissyttrande över 1963 års bibelkommittés betänkande föreslagit att chefen för utbildningsdepartementet snarast bör utreda förutsättningarna för en ny översättning också av Gamla testamentet. Samma synsätt har Svenska bibelsällskapet gjort sig till tolk för i sitt remissyttrande över betänkandet. Svenska bibelsällskapet har föreslagit att frågan om en ny översättning av Gamla testamentet eller delar därav snarast förberedes. Bibelsällskapet anser att i första hand de texter i Gamla testamentet skall nyöversättas som används vid gudstjänster och i skolans undervisning. Detta tycker jag är ett riktigt resonemang.

Som framgår av utskottets skrivning har 21 av de 65 remissinstanser som uttalat sig berört just frågan om en ny översättning av Gamla testamentet, varvid samtliga har förordat nyöversättning. Omkring hälften har tillstyrkt

Ny översättning av Gamla testamentet och ny översättning av Bibeln

kommitténs förslag om en förberedande utredning, och fem har föreslagit att arbetet med Psaltaren skall prioriteras.

Allmänna beredningsutskottet skriver i det sammanhanget: »Enligt utskottets mening är de motiv som kan åberopas för en nyöversättning jämväl av Gamla testamentet i och för sig beaktansvärda, och utskottet hyser förståelse för de i motionen och remissyttrandena framförda önskemålen om en från språkliga, exegetiska och andra synpunkter enhetlig, hel bibeledition.»

Jag finner denna skrivning tillfredsställande.

Vidare skriver utskottet att »ett inte obetydligt material av sakuppgifter — — — framlagts för Kungl. Maj:t. Utskottet anser det kunna förutsättas att detta material beaktas vid den fortsatta prövningen av översättningsfrågorna inom Kungl. Maj:ts kansli. Denna prövning bör avvaktas innan ytterligare åtgärder från riksdagens sida ifrågasätts.»

Jag vill nu bara framhålla vikten av att detta material verkligen blir beaktat och att prövningen leder till det resultat som jag har framhållit som önskvärt i min motion.

Herr talman! Med det anförda förklarar jag mig tills vidare nöjd med utskottets uttalande.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Också jag skall fatta mig mycket kort.

Man skulle väl kunna tänka sig den utvecklingen, att Kungl. Maj:t tillsatte en kommitté för undersökning av förutsättningarna för nyöversättning av Gamla testamentet, som herr Källstad nyss pläderade för, motsvarande den 1968 avslutade utredningen angående samma problematik avseende Nya testamentet. En sådan utveckling inryms enligt min mening i den sistnämnda kommitténs förslag. Kungl. Maj:t hade då visat klart intresse för dessa frågor, men ingenting hade konkret

hämt i översättningsfrågan förrän den nya översättningskommittén angående Gamla testamentet var färdig efter kanske fyra eller fem års arbete.

Att en sådan utveckling inte hade föresvävat kommittén angående Nya testamentets nyöversättning är sannolikt. Allmänna beredningsutskottet låter förstå att så är förhållandet. Jag skulle för min del tro att kommittén inte närmare övervägt den frågan.

Vad kommittén har för inställning i procedurfrågan och t. o. m. vilken uppfattning utskottet har i en fråga av denna typ, där Kungl. Maj:t ensamt har det slutligt giltiga ordet, är av visst intresse men givetvis dock inte på något sätt avgörande. Det verkligt betydelsefulla är Kungl. Maj:ts inställning. Det finns många exempel på att riksdagen begärt t. o. m. praktiska åtgärder av typen parlamentariska utredningar eller lagstiftning utan att något egentligt hänt, i varje fall inte inom någorlunda rimlig tid.

Vi har emellertid nu, herr talman, på papper fått den upplysningen i form av ett uttalande från allmänna beredningsutskottet, visserligen i försiktiga ordalag men dock fullt tydligt, att förberedelser för översättning av Nya testamentet avsevärt har avancerat och att det uppgivits att goda utsikter finns att översättningsarbetet skall kunna komma i gång vid instundande årsskifte. Det var för att få fram ett besked av detta slag som jag väckte min motion. Jag kunde givetvis, herr talman, ha framfört mitt ärende i en enkel fråga eller en interpellation utan att ha besvarat utskottet. Jag tycker emellertid faktiskt att det var värdefullt att få dessa konstateranden från vederbörande riksdagsutskott.

Det blir alltså nu ett snart påbörjande av ett översättningsarbete avseende Nya testamentet genom åtgärder från regeringen, och vi behöver inte riskera en fördröjning genom att en utredning av förutsättningarna för översättning

Översyn av stavningsreglerna

även av Gamla testamentet först skall slutföras. Jag uttalar min tillfredsställelse över detta förhållande.

Jag har inget yrkande, herr talman!

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har välvilligt behandlat de båda förevarande motionerna om översättning av Gamla testamentet respektive en ny översättning av hela Bibeln. Man kan väl hävda att dessa båda motioner i och för sig är onödiga, eftersom riksdagen tidigare har uttalat sig i den riktning som motionärerna önskar. Kungl. Maj:t har på basis av detta riksdagsuttalande tillsatt 1963 års bibelkommitté, som 1968 avlämnade sitt betänkande, vilket varit ute på remissbehandling. Alla remissyttrandena har nyligen sammanställts.

De båda frågor som tas upp i motionerna ligger nu alltså på Kungl. Maj:ts bord för prövning, och de synpunkter som framförts i de båda motionerna har kommit till uttryck såväl i 1963 års bibelkommittés betänkande som i de remissyttrandena som avgivits med anledning härav.

Herr talman! Jag vill med detta konstaterande yrka bifall till allmänna beredningsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 38**Översyn av stavningsreglerna**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om en översyn av stavningsreglerna.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 973 av herr Erik Olsson m. fl. och II: 1112 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en

översyn av de nuvarande stavningsreglerna enligt i motionerna anförda riktlinjer.

Utskottet hemställde,

att de likalydande motionerna I: 973 och II: 1112 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru Eriksson i Stockholm (s) samt herrar Eric Peterson (fp), Kilsmo (fp), Hansson (s), Larsson i Borrbby (cp) och Rimås (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 973 och II: 1112 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ge till känna vad reservanterna anför.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Förra årets riksdag tillbakavisade en motion om en stavningsreform. De viktigaste argumenten som anfördes mot en sådan reform var av typen: hur skulle man då kunna skilja på »tjära» och »kära»? Jag undrar: Hur kan man skilja på »puss» och »puss»?

Vid förra årets remissbehandling av ärendet var skolöverstyrelsen mycket angelägen om en översyn av stavningsreglerna, och det har varit ett lärarkrav som upprepats många gånger sedan vi fick den partiella stavningsreformen 1906, den Fridtjuv Bergska. Svenska akademien var självklart emot, hade någon trott något annat? Den var rädd för vådorna av översynen och beklagade allvarligt att det över huvud taget hade skett en reform 1906. Den ville vara kvar en bra bit in på 1800-talet.

I utskottet har ärendet inte remissbehandlats i år, men väl har utskottet haft tillgång till en språkman som hade en rad synpunkter i bästa konservativa anda och som menade att de flesta människor läser mera än de skriver, och vad gör det då om de inte kan

Översyn av stavningsreglerna

stava? Nästa punkt som han betonade var att om vi skulle få en nystavning så skulle det uppkomma generationsklyftor. Först var det alltså ganska likgiltigt om man över huvud taget kunde stava och sedan skulle det få sådan betydelse att det blir generationsklyftor. Hur kan då folk ur olika generationer tala med varandra?

Vidare sade han någonting som naturligtvis är sant, nämligen att nystavning också blir gammal. Det är verkligen ett utomordentlig argument mot varje förändring. Allt nytt blir ju också gammalt, varför över huvud taget bry sig om något nytt? På det mera vetenskapliga planet sade han att skriftspråk och talspråk inte behöver vara lika utan är parallella språkformer. Man behöver inte alls stava ett ord så som det uttalas, det är två helt olika ting.

Hans föredragning gjorde naturligtvis ett väldigt intryck på utskottet, dock icke så stort intryck att det har satt några spår i utskottsutlåtandet. Där åberopas alltså inte dessa nedgörande argument mot en stavningsreform. I stället presteras det mest unika utlåtande som tänkas kan för ett avslag. Man anför inte ett enda skäl mot en stavningsreform, men man radar upp det ena skälet efter det andra för en reform, för en översyn. Detta gör att reservationen kan använda precis samma ordval som utlåtandet. Det har inte behövt göras annat än att yrka bifall till motionen i konsekvens med vad som står i utskottsutlåtandet.

Jag vill exemplifiera likheten. I majoritetsutlåtandet sägs att i och för sig önskvärda ändringar av stavningssättet bör komma till stånd genom de organ som svarar för språkvård och pedagogisk utveckling. Man säger vidare att dessa organ för språkvård och utveckling bör samordnas och att samordning av stavningsreformer och forskningsarbete bör ske.

Utlåtandet förutsätter alltså helt enkelt att vi skall ha en stavningsreform.

Man är helt medveten om att det är riktigt med fortlöpande förändringar i stavningsreglerna. Samtidigt är man lika kritisk som reservanterna mot Svenska akademiens sätt att sköta språkvården. Svenska akademien med sin gångvång vankar fram en ny ordlista vart 21:a eller 22:a år. Nästa år eller möjligen nästa kan vi vänta oss en ordlista som skall vara normerande för vårt sätt att stava. Den nuvarande kom till 1950 när vi ännu hade köttkupper. Men den skall bli ett rättesnöre för skolbarn och övriga på 1970-, 1980- och kanske 1990-talet. Det är att vara med sin tid. Tidigast då kan det alltså tänkas att ordlistan skall avlösas av en ny omständlig revidering. Dock innebär en ny ordlista bara att man byter ut något ords stavning mot ny stavning. Det är alltså inte fråga om nya regler eller om genomgående nystavningsregler, utan det är litet putsningar här och var för att man åtminstone inte skall vara mer än ett halvsekel efter det skrivsätt som är aktuellt. Detta har av det tålmodiga utskottet ansetts vara något väl masig takt. Man har inte tyckt att det är en utveckling i takt med tiden, utan det är för långsamt.

Inte förty kommer man liksom i fjol fram till att man vågar förutsätta att skolöverstyrelsen kommer att genomföra en översyn, trots att den i fjol sade ifrån att den inte har någon möjlighet att ta initiativ. Svenska akademien låter sannerligen inte sig påverka av någon skolöverstyrelse eller av Nämnden för svensk språkvård. Deras nämnd är ett relativt litet, fristående och rätt isolerat organ, som säkerligen inte kan ta ledningen i denna fråga.

I en essä av Frans G. Bengtsson hittade jag ett kapitel om Konsten att stava. Denna essä tillkom på 1930-talet, när en del skollärare var så enfaldiga att de trodde att de skulle kunna ta initiativ i stavningsfrågan. De lyckades inte.

Där talar Frans G. Bengtsson om tre

Översyn av stavningsreglerna

sorters människor: lärare, elever och vi övriga. Uppenbarligen hör utskottets medlemmar till »vi övriga». Frans G. Bengtsson säger att »vi övriga» är människor som har vårt på det torra, som hoppas vara fullärda stavare. Han anför att det finns ortografiska rävsaxar såsom julljus, parallelogram, exteritorialjurisdiktion o. s. v. Men »vi övriga» har funnit oss till rätta med de krångligheter som finns, och därför bör nästa generation kunna göra sammanledes. Har vi fått lida fortvarande plågor »på grund av den plumpa och oförlåtliga åverkan språket led genom bortskärande av -dt» — det var 1906 — »önska vi både oss själva och andra förskonade från flera dylika påfund». Det är »vi övriga» som tydligen har varit representerade i utskottet. Frans G. Bengtsson menar då att »vi övriga» först när vi, »insnärjda i trassliga ng- och sje-ljud som vuxit oss över huvudet och berövat oss sju-stjärnan och dess ängder, — — — kan behovet av reformer i skriftspråket möjligen sägas ha blivit överhängande».

Enligt utskottet är vi uppenbarligen ännu icke där, och det är egendomligt när man ändå — för att nu tala litet allvar — finner att utskottet är helt intresserat av att det skall ske reformer. Men man är rädd för att bli förlöjligad — jag är övertygad om att den som nu kommer att bemöta mig även ämnar återge sådana där roliga exempel på hur gräsligt det vore om man genomförde en stavningsreform. Men man vågar inte, trots att man säger att vi fortlöpande måste förändra stavningen, säga ja till det yrkande som vi har framställt i reservationen, nämligen att ge till känna för Kungl. Maj:t att det vore bra om det skedde en samordning mellan skolöverstyrelsen, Nämnanden för svensk språkvård och Svenska akademien i akt och mening att följa upp stavningsreglerna från 1906 så att de bättre går i takt med tiden.

Jag har inget hopp om att kunna få riksdagen med mig i dag. Icke förty är

jag helt övertygad om att när man — kanske 1980 — tar upp frågan igen och citerar alla de argument, som här har anförts som oöverkomliga hinder för en stavningsreform, kommer dessa att verka lika löjliga som de vi kan leta fram från 1920-talets diskussioner. Många tycker att jag är löjlig; jag tror att framtiden kommer att tycka att de, som anser att man i dag inte bör göra någonting verkar minst lika litet i takt med tiden som de som försökte bromsa 1906, de som lyckades bromsa på 1920- och 1930-talen och de som bromsade i föl.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ÅSBRINK (s):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottet har på nytt tagit upp stavningsfrågan till noggrann debatt. Vi hade därvid ett ytterst intressant tillfälle att få höra en verkligt sakkunnig på språkområdet; utskottets ordförande har redan presenterat docent Bertil Molde. I den ingående diskussion som utskottet förde efter hans föredragning kunde vi konstatera att docent Molde — som av det föregående inlägget att döma tydligen delar alla forskares lott att tolkas på vitt skilda sätt — ansåg att det skulle uppstå en stor pedagogisk villervalla, om man genomförde den reform som motionärerna påfordrar. Vidare framhöll docent Molde — det har också framgått av ordförandens inlägg, men kanske tolkade majoriteten i utskottet hans utsaga något annorlunda — att det pågår en successiv förnyelse av vårt språk, bl. a. genom Svenska akademiens ordlista.

Man följer där, men naturligtvis i relativt långsam takt, de förnyelsetendenser och förändringstendenser som gör sig märkbara inom vårt språk. När Svenska akademiens ordlista utkommer 1971 eller 1972 väntas den innehålla en hel rad ändringar.

Utskottets majoritet finner starka skäl

Interpellation ang. universitetslärares möjligheter till forskning

föreligga för ett avslag även detta år. Vi åberopar bl. a. angelägenheten av nordisk språkgemenskap, språkförståelse och önskvärdheten av ett lugnt, långsiktigt ändringsarbete. Utskottets majoritet finner för sin del att detta arbete ligger i goda händer. Nämnden för svensk språkvård förtjänar inte några ringaktande omnämnananden, inte heller Svenska akademien och skolöverstyrelsen. Härtill kommer, vilket påpekades vid förra årets debatt, de enorma kostnaderna, om hela den svenska skönlitteraturen och facklitteraturen måste tryckas om, vilket skulle bli det självklara resultatet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Nils-son* i Bästekille (m).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Det var en nyhet att stavningsarbetet ligger i goda händer hos Nämnden för svensk språkvård. Vi har tvärtom fått den mycket bestämda upplysningen att denna nämnd inte alls kan inverka på stavningen om den inte får i uppdrag att göra det. De enda som i någon mån fortlöpande kan inverka, har det sagts oss, är skolöverstyrelsen för skolornas del — den kan ge efter för något som tränger på när det gäller att ändra stavningen — och Svenska akademien. Nämnden för svensk språkvård skulle kunna kopplas in om en översyn beslutades, men den är icke anmodad nu.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Eriksson i Stockholm m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 33 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 39**Interpellation ang. universitetslärares möjligheter till forskning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr **KÄLLSTAD** (fp), som yttrade:

Herr talman! På uppdrag av universitetslärarförbundet (ULF) har det 1969 vid sociologiska institutionen i Lund gjorts en undersökning som gäller universitetslärares inställning till sina arbetsförhållanden. Undersökningen har ansetts angelägen med hänsyn till universitetens snabba expansion och de organisatoriska förändringar, som är aktuella. Under 1960-talets senare del har

Interpellation ang. universitetslärares möjligheter till forskning

ett allt större intresse riktats mot universiteten och studenterna.

Den fråga jag här vill aktualisera gäller universitetslärares forskningsmöjligheter. Av undersökningen framgår, att möjligheterna till egen forskning, alternativt följande av forskning, vid sidan av övrig verksamhet, i den utsträckning, som anses motsvara tjänstens krav, enligt stora grupper av universitetsläraarna är ytterst begränsade.

Av universitetsläraarna säger sig 15 procent över huvud taget inte hinna med den forskning, som tjänsten kräver av dem, även om de utnyttjar all fritid. 69 procent hinner med sin forskning genom att även använda större eller mindre del av sin fritid, medan endast 16 procent hinner med sin forskning på normal arbetstid. Det är främst forskardocenter och liknande personer med rena forskarbefattningar, som i större utsträckning hinner med sin forskning på normal arbetstid eller med hjälp av en mindre del av fritiden.

För lektorsgrupperna är förhållandena helt annorlunda. Hela 30 procent av lärarhögskolelektorerna hinner inte med sin forskning, och 50 procent hinner med den endast genom att använda en mycket stor del av sin fritid eller all fritid. För universitetslektorer är motsvarande siffror 20 respektive 35 procent och för utländska lektorer 16 respektive 47 procent.

Bland professorerna finns 16 procent, som inte hinner med sin forskning, 43 procent hinner med endast genom att använda en mycket stor del eller all fritid, 30 procent måste använda en ganska stor del av sin fritid, och 11 procent hinner med på normal arbetstid eller med hjälp av mindre del av fritiden. Laboratorer behöver använda något mindre del av sin fritid än professorer för att klara av sin forskning. En angelägen fråga är sålunda hur bättre möjligheter till fortlöpande forskning, längre och tätare forskningsperioder etc. skall kunna erbjudas.

Den här refererade undersökningen bekräftar vad som blev resultatet av en liknande undersökning 1966, utförd genom Svenska akademiska rektorskonferensen, vars resultat redovisas i ULF, organ för Universitetslärarförbundet, nr 1, 1969. Undersökningen gällde professorernas arbetsförhållanden. Professorerna har längre genomsnittliga arbetsveckor än majoriteten av svenska folket. Den svenske genomsnittsprofessorns arbetsvecka uppgick enligt undersökningen då till 55 timmar. Mer än var femte professors arbetsvecka översteg 60 timmar. Under de år som gått sedan undersökningen gjordes, torde arbetsbelastningen ytterligare ha skärpts. Det rör sig här om en kategori, som i varje fall i stor utsträckning utnyttjar kvällar, lördagar och söndagar för olika former av tjänsteutövning. Det finns t. ex. goda skäl att tro, att en betydande del av professorernas vetenskapliga författarskap är förlagt till veckosluten.

Arbetsuppgifterna kan indelas i fem huvudkategorier: undervisning, examination, administration och offentliga uppdrag, klinisk och annan specialistverksamhet i tjänsten samt forskning. Forskningen skulle vara en av professorernas huvuduppgifter, och åt den borde ges preferens. I praktiken tycks det emellertid bli så att de arbeten, som oundgängligen måste göras inom undervisning, examination och administration måste gå före. Detsamma gäller också i stort sett för offentliga uppdrag av olika slag och för många medicinarens del den kliniska verksamheten. Forskningen tvingas därför ofta komma i sista hand. Genomsnittet av för forskning redovisad tid för alla uppgiftslämnare är 18,8 procent av tiden.

Undervisning och examination samt administration och offentliga uppdrag av olika slag är de stora kategorier arbetsuppgifter som professorerna har. De är för flertalet uppgiftslämnare tillsammans 70–80 procent. Forskningen kommer för flertalet upp till högst 20

Utsträckt motionstid

procent. Forskningshandledning och vissa av de offentliga uppdragen kan dock lämna utrymme för insatser på forskningssidan.

Men en huvudpunkt synes, enligt de två undersökningar jag här refererat till, vara att universitetslärarnas, särskilt professorernas, egen forskningsverksamhet tenderar att komma i kläm mellan andra uppgifter. Detta synes mig vara mycket beklagligt, eftersom det kan försvåra utveckling och förnyelse.

Med anledning av vad som anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få framställa följande fråga:

Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder med anledning av att möjligheterna till egen forskning för universitetslärarna i den utsträckning, som motsvarar tjänstens krav, bedöms som mycket begränsade?

Denna anhållan bordlades.

§ 40

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 90, till Konungen i anledning av motioner angående Falsterbo-kanalen.

§ 41

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 18, angående ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet, samt

nr 50, med förslag till lag om ändring i lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 42

Anmälades följande motioner:

nr 1166, av herr *Asling m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

nr 25, angående musik- och dansutbildning m. m., samt

nr 1167, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370).

Dessa motioner bordlades.

§ 43

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 11—13 mars p. g. a. tjänsteresor.

Stockholm den 10 mars 1970

Olof Palme

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles vördsamt att jag måtte få befrielse från riksdagsarbetet fr. o. m. 6/5 t. o. m. 18/5 1970.

Som skäl härför ber jag få anföras dels att det företag som jag leder, Facit AB, har sin ordinarie bolagsstämma 6/5, dels att den internationella Olympiska kommittén — i vilken jag är svensk delegat — har sin årliga konferensperiod i Amsterdam 7/5—15/5.

Stockholm den 11 mars 1970

Gunnar Ericsson

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 44**Utsträckt motionstid**

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONSSON i Mora (fp), som ytttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till ändring i regeringsformen, m. m., måtte med hänsyn till

ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter lördagen den 21 innevarande mars.

Denna hemställan bifölles.

§ 45

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sju enkla frågor, nämligen av:

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående produktionsinriktningen vid Norrbottens järnverk,

fru *Kristensson* (m), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående lika folkpension oavsett civilstånd,

herr *Rosqvist* (s), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepar-

tementet angående behörighetsbevis för förare av större fritidsbåtar,

fru *Bergman* (s), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående semesterersättningen för deltidсанställda med månadslön,

herr *Björk* i Påarp (s), till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående principerna för återkallande av körkort,

fru *Jonäng* (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående persontrafiken på järnvägslinjen Kilafors—Söderhamn, och

fröken *Sandell* (s), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående placeringen i sjukpenningklass av friställd arbetskraft.

§ 46

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.33.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 12 mars

Kl. 15.30

§ 1

Justerades protokollet för den 4 innevarande mars.

§ 2

Svar på fråga ang. lokaliseringen av militära förband till avfolkningsshotade områden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs har frågat statsministern om inte förberedande undersökningar med bl. a. samråd med sakkunniga bör äga rum innan regeringen ger löfte om lokalisering av militära förband till avfolkningsshotade delar av Sverige. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den pågående utredningen om att förlägga ett nytt förband till det inre av övre Norrland ingår som en del i regeringens lokaliseringspolitiska aktivitet att skapa ökade sysselsättningstillfällen inom nämnda region. Försvarets fredsorganisationsutredning har fått i uppdrag att undersöka förutsättningarna för en sådan lokalisering. Beslutet om en utredning föregicks av överväganden inom regeringen och fattades efter samråd med lokaliseringspolitiskt sakkunniga.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret.

Jag tycker att man nu börjar se vad

reklamballongerna betydde. De släpptes upp av regeringen med deklarationer om åtgärder för att ge inland och glesbygd den jämlikhet som det talas så mycket om. De ballongerna har nu spruckit en efter en, ballonger som släpptes upp bl. a. av regeringens resande till Luleå och andra orter.

Förslaget om ett militärt förband till det inre av norra Sverige tyckte vi först verkade vettigt. Vi trodde att det låg en grundlig undersökning och planläggning bakom. Oppositionen har heller ingalunda klandrat det förslaget. Och på en hel del håll började man hoppas. Vissa platser nämndes också i sammanhanget, t. ex. Arvidsjaur, Vilhelmina och Jokkmokk. Även jordbruket och andra näringar knöt vissa förhoppningar till förslaget.

Anledningen till att jag framställde min fråga är emellertid att en hög militär talesman har rest invändningar. Han ansåg det oriktigt, kanske också orimligt, att kommendera värnpliktiga från södra Sverige eller Stockholm och andra kulturområden med toppservice upp till obydden, och givetvis ligger det något i det talet. Men skall inte de människor som medverkat till inlandets och särskilt inre Norrlands avfolkning snart vidta åtgärder för att fylla de områdena med folk igen? Det var det som låg bakom min fråga till statsministern.

Det enda vettiga är att regeringen nu säger: Visst skall vi förlägga regementet till glesbygden, och vår politik skall i jämlikhetens och kloketens namn åter befolka Norrland, så att pojkarna kan tas från dessa bygder i stor utsträckning för tjänst i det nya förbandet och så att de pojkar som kommer från andra

Svar på frågor ang. beviljandet av lån med anledning av stormskador på skog

orter finner en befolkad och trevlig bygd med fina fritidsområden. Jag väntar nu på ett svar på den frågan. Att den pågående utredningen kan fortsätta sitt arbete ytterligare en tid är självklart. Men förtroendet för regeringens lokaliseringspolitiska åtgärder, som det talas om i svaret, tror jag är i oavbrutet sjunkande. Jag frågar mig: Om nu större delarna av inlandet där uppe i norr skall tömmas, kan vi då försvara området? Bör vi då inte i stället göra det till ett ingenmansland vid sidan om?

Jag skulle gärna vilja höra klara och tydliga löften och utfästelser om att dessa trakter i vårt land skall återställas i ursprungligt skick och helst förbättras, så att det verkligen kommer att finnas människor där — om vi nu skall ha kvar landet i dess helhet och försvara det.

Jag tackar än en gång för svaret på min fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Jag vill bara meddela herr Nilsson i Agnäs att regeringen inte har ändrat ståndpunkt i denna fråga. Inom en månad får vi förslag på platser i det inre av övre Norrland, dit ett regemente kan förläggas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på frågor ang. beviljandet av lån med anledning av stormskador på skog**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat mig om jag vill medverka till att lån, som omfattas av den statliga lånegarantin på 20 miljoner kronor till skogsägare som drabbats av stormska-

dor, kan utgå oberoende av gällande kreditrestriktioner.

Vidare har herr Magnusson i Borås frågat jordbruksministern om han anser att den naturkatastrof, som i höstas orsakade stora stormfällningar på skogen, kan vara synnerliga skäl för att kredit till upphuggning skall kunna lämnas i nuvarande svåra kreditläge. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Mitt svar på de båda ställda frågorna är att med den nu bedrivna restriktiva kreditpolitiken, som är nödvändig för att bevara den samhällsekonomiska balansen, är det oundvikligt att många i och för sig väl motiverade kreditbehov inte kan tillgodoses. Med hänsyn härtill anser jag det inte möjligt att göra några speciella undantag för det av frågeställarna berörda området.

Vidare anförde:

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret men beklagar livligt att det är av negativ karaktär. Redan dagarna efter septemberstormarna 1969 i västra Sverige, Värmland och andra delar av landet, var man på det klara med att det rörde sig om en katastrof utan motstycke. För skogsbrukare av skilda kategorier var katastrofen fullständig. Det stod redan från början klart att det för skogsägarna var omöjligt att utan lånemedel kunna finansiera utläggerna för huggning, utkörning och lagring av de onormalt stora virkesmängder som det här var fråga om.

I det här ärendet har skrivelser, interpellationer och enkla frågor ställts till såväl finansministern som jordbruksministern om åtgärder. Sådana har också vidtagits av riksdagen. Bl. a. har det lämnats en statlig lånegaranti på 20 miljoner kronor för ändamålet, och så långt är allt gott och väl. Men när sedan skogsägarna kommer till jordbrukskassorna eller andra banker för

Svar på frågor ang. beviljandet av lån med anledning av stormskador på skog

att använda sig av denna statliga lånegaranti blir det tvärstopp, beroende på den hårda penningmarknaden med åtföljande kreditrestriktioner. Den statliga lånegarantin är sålunda helt värdelös. I ett akut läge som detta torde det vara rimligt att den utlovade lånegarantin kommer till användning, ty annars måste man fråga sig för vilket syfte den tillkommit. Skogsägarna kan inte vänta med löneutbetalningar, och helt naturligt måste såväl huggare som körare kontinuerligt få ut lönerna. De kan inte vänta på en eventuell förbättring av penningläget, och jag föreställer mig att det också var riksdagens mening att dessa medel omedelbart skulle ställas till förfogande.

Den statliga lånegarantin måste ovillkorligen ställas till förfogande omedelbart och utanför kreditrestriktionens ramar, om det skall vara någon mening med det hela, i annat fall riskeras stora förluster på virke och skog i det här landet, nationalförluster av stor omfattning.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka finansministern för svaret på den av mig framställda frågan, som jag ställde till jordbruksministern.

Att jag riktade denna fråga till jordbruksministern var av den anledningen att jag ansåg att det hade varit av alldeles speciellt värde om jordbruksministern givit sitt stöd när det gäller att hos finansministern utverka de pengar det här är fråga om. Jag beklagar att jag inte fick svaret av jordbruksministern utan att det kom direkt från finansministern och beklagar också att finansministern var så negativ. Det finns många jordbrukare som har förlorat praktiskt taget 50 procent av sina skogstillgångar på grund av den här naturkatastrofen, och med tanke härpå rör det sig om en ganska stor sak. Det förvånar mig ganska mycket att en sådan naturkatastrof inte anses innebära att

sådana synnerliga skäl föreligger att det finns anledning att rucka på kreditrestriktionerna, så att de här medlen skulle kunna utlånas utan att bli inräknade i bankernas kreditkvoter. Det förvånar mig att så är förhållandet.

Menar verkligen finansministern att vi nu har det så dåligt ställt här i landet att vi inte har möjlighet att låna ut de pengar som det är fråga om för att ta vara på den stormfällda skog som i dag ligger ute i våra marker?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Denna fråga måste betraktas från den allmänna kreditpolitikens synpunkter. Vi har i dag en ekonomisk situation som gör det befogat med en utomordentligt kraftig restriktivitet i avseende på bankernas utlåning. Jag kommer just från ett samtal med en representant för Smålands småföretagare, som i mera värtaliga ordalag än vad de båda frågeställarna här har utvecklat talade om vilken katastrof småföretagen i Småland står inför därför att de förvägras krediter för sin rörelse.

Det finns ingen möjlighet att avgränsa detta problem från andra, närliggande områden där kreditrestriktionerna är precis lika besvärliga. Men därför får man inte säga att kreditgarantin är meningslös. Den innebär att det, när penningmarknaden så tillåter, skapas möjligheter för en enskild person, som inte själv är god nog rent ekonomiskt för att få en kredit i en bank, att med statens kreditgaranti i ryggen erhålla lån. Det är ju det som är meningen med kreditgarantin, men den kan inte i något avseende förändra den kreditpolitiska och penningpolitiska situation vi har i dag. Jag försäkrar herr Magnusson i Borås att skogsbruket inte är det enda område som plågas, och det plågas inte värre än många andra områden.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag kan inte föreställa

Svar på fråga ang. beskattningen av ränta på kapital

mig att det skulle vara så orimligt illa ställt i landet att man inte har råd att fullfölja en statlig lånegaranti som har tillkommit i en akut situation. Det är skillnad om lånemedel skall gå ut för ökade investeringar o. d., men här gäller det medel för att kunna tillvarata naturtillgångar som annars inom ett halvår blir odugliga för sitt ändamål. Ett sådant tillvägagångssätt måste betyda en stor nationalförlust.

Jag är, som jag sade tidigare, övertygad om att det var riksdagens mening att pengarna skulle användas i den situation som då rådde för att rädda dessa naturtillgångar. Jag vill vädja till finansministern att han omprövar sitt ställningstagande. Jag tror mig veta att landet kommer att vinna väsentligt på att kunna ta till vara de enorma mängderna av stormskadad skog och därför prioritera dessa lån än på att låta virket ligga och ruttna i skogen. Detta är om något en nationalförlust.

Här gäller det bara en lånegaranti på en kort tid — fyra år, om jag minns rätt. Inte kan väl detta vara något som sätter landets ekonomi i gungning. En lånegaranti i en akut situation måste vara tillkommen för att användas. Så dåligt ställt vill jag inte tro det kan vara med Sveriges ekonomi.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag känner mycket väl till, herr finansminister, att det föreligger stora besvärigheter för betydande delar av det enskilda näringslivet, naturligtvis alldeles speciellt för småindustrin. I höstas hade jag tillfälle att i en interpellationsdebatt diskutera dessa problem med finansministern, som då ställde i utsikt att det skulle kunna vara möjligt att någon gång under det nya året se vad vi kunde göra åt saken genom vissa finanspolitiska åtgärder. Tydligen har emellertid situationen inte lättat.

Jag tycker det är beklagansvärt att vårt land befinner sig i den situationen

att vi inte kan låta skogsägarna få låna de pengar som de måste ha för att kunna hugga upp den skog som har blåst ned. Att inte ens en naturkatastrof kan utgöra orsak för ett avsteg från kreditrestriktionerna förvånar mig mycket. Då är vår ekonomi tydligen mycket sämre än man hade trott.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. beskattningen av ränta på kapital**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat om jag vill medverka till höjning av de avdrag som nu tillämpas i inkomsttaxeringen vid beskattning av räntor på kapital.

Som svar på frågan får jag meddela att jag inte för närvarande har för avsikt att ta initiativ till någon ändring av detta avdrag.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min fråga. Det är inte första gången vi diskuterar detta problem; om jag inte minns fel gjorde vi det senast för två år sedan. När jag denna gång återkom med frågan hade jag tänkt att finansministern med den energi som utmärker honom på många andra områden skulle ha tänkt igenom problemet och ställt sig mer positiv. Jag beklagar därför svarets innehåll.

I svaret säger finansministern att han inte »för närvarande» har för avsikt att ta initiativ till någon ändring. Skall detta tolkas så att finansministern för tillfället har så mycket att göra att han inte har tid att tänka på denna fråga men att jag möjligen kan hoppas på framtiden?

Svar på fråga ang. kommunikationen mellan taxeringsmyndighet och åklagarmyndighet vid misstanke om skattefusk

Under alla omständigheter tycker jag att när man ändå skall genomföra så stora ändringar i hela vårt skattesystem kunde man också ha tagit med denna lilla men mycket viktiga detalj. Att spara betyder att avstå från något annat. Jag har många gånger lyssnat på finansministern såväl i radio som i TV och gång på gång hört honom understryka vilken oerhört stor betydelse sparandet har för samhällets tillväxt och bestånd. Jag delar helt hans åsikt att sparandet är nödvändigt. Därför tycker jag att vi bör försöka stimulera människorna härtill. En höjning av dessa avdrag — den behöver inte vara stor — skulle tjäna som nyttig stimulans till ökat sparande. Utan sparande stannar vår ekonomiska tillväxt upp.

Svaren på de två föregående frågorna visade klart att tillgången på kapital inte är tillräcklig — vi måste skaffa fram ännu mer. Det kan vi inte göra på annat sätt än genom att stimulera till ökat sparande.

Herr finansminister! Jag hoppas att orden »för närvarande» i svaret innebär att finansministern inom rimlig tid vill göra något åt denna mycket viktiga fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på fråga ang. kommunikationen mellan taxeringsmyndighet och åklagarmyndighet vid misstanke om skattefusk**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat om jag ämnar vidta någon särskild åtgärd för att minska tidsutdräkten i förbindelserna mellan taxeringsmyndighet och åklagarmyndighet vid fall av misstänkt skattefusk.

Frågan är berörd i skattestrafflagut-

redningens betänkande »Skattebrotten» som avlämnades i höstas och bereds inom finansdepartementet.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Frågan om skattefusk är dess värre ständigt aktuell — den senaste noteringen på beloppet är, tror jag, 10 miljarder kronor om året. Om den summan är riktig tycker jag att den är en bankruttförklaring av hela vårt skattesystem; då borde vi gå över till något annat, t. ex. mera generellt betala skatt på utgiften i stället för på inkomsten.

Jag tillåter mig påstå att det inte är något riktigt sting över kampen mot skattefusk. Just den aspekt som jag har berört i min fråga belyses av en notis i tidningarna i dag beträffande skattefusk på omkring 700 000 kr. Polismyndigheten har fått tio dagar på sig för att delge stämning innan preskription inträder. Det har man inte lyckats med, och vederbörande har flytt ur landet. Inom skrotbranschen utreder länsåklagare Lennart Eliasson i Halmstad för närvarande en stor härva. Även där föreligger stora risker för att preskription skall inträda.

Det är alltså uppenbart att något inte klaffar, och felet är väl att man har för dåliga taxeringssakkunniga på det första planet — brotten upptäcks helt enkelt för sent. Man borde övergå till ett sådant system, som jag motionerat om under flera år, nämligen med sakkunniga redan i första ledet. Då skulle man få längre tid på sig sedan skattefusket upptäckts.

Det talas nu mycket om jämlikhet, och det har finansministern också utförligt tagit upp i det skattepaket, som skall öppnas i morgon — fredagen den 13 av alla dagar! I det ärende som vi nu talar om är det just fråga om jämlikhet. Var och en i vårt land skall betala den

Svar på fråga ang. omprövning av domar i faderskapsmål m. m.

skatt som vederbörande lagligen blivit påförd. Det finns åtskilligt att göra i detta avseende, och jag hoppas att finansministern med sin kända handlingskraft vill sätta in litet extra kraft för att lösa detta problem. Det behövs verkligen en sådan insats.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Sjöholm är ju väl underrättad om innehållet i det betänkande som skattestrafflagberedningen har lagt på regeringens bord. Dess förslag innebär väsentliga skärpningar av skattestraffen i akt och mening att hålla efter skattefusk. När propositionen i anledning av betänkandet skall behandlas i riksdagen får vi väl tillfälle att överlägga om saken. Om herr Sjöholm då har några förslag utöver dem som jag framlägger torde det vara den rätta tidpunkten att föra fram dem.

Jag är emellertid helt övertygad om att det måste tillgripas ganska hårda åtgärder för att rusta upp skattemoralen. Det räcker inte med att bara vädja till medborgarnas heder och lojalitet. I det nya förslag som skall föreläggas vårriksdagen kommer dessa tankegångar till klart uttryck.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. omprövning av domar i faderskapsmål m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om jag avser att ta några initiativ för att öka möjligheterna att ompröva äldre faderskapserkännanden och domar i faderskapsmål när det föreligger misstanke om oriktighet.

Ett faderskapserkännande kan förklaras ogiltigt av domstol, om det visas

att erkännandet är oriktigt. Har faderskap fastställts genom lagakraftvunnen dom, kan resning beviljas bl. a. om det kommer fram ny omständighet eller nytt bevis som sannolikt skulle ha lett till annan utgång i målet. Ogiltigförklaring respektive resning förekommer i praktiken främst i sådana fall då blodundersökning eller annan medicinsk utredning visar, att vederbörande inte kan vara fader till barnet i fråga.

I fjolårets proposition angående vidgad arvsrätt för barn utom äktenskap diskuterades att införa generell möjlighet till omprövning av äldre faderskap. Tanken härpå avvisades. Möjligheterna att utreda faderskapet är nämligen av naturliga skäl ytterst begränsade, när lång tid har förflutit efter barnets födelse. Härtill kommer att det inte minst av hänsyn till barnet är angeläget att även för äldre fall upprätthålla principen att ett erkännande eller en lagakraftvunnen dom normalt innebär ett slutgiltigt avgörande av faderskapsfrågan. Jag är mot bakgrund härav inte beredd att ta något sådant initiativ som herr Jonasson åsyftar.

Vidare anförde:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Den nya lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1970 innebär en enligt min mening godtagbar lösning av frågan om utomäktenskapliga barns arvsrätt. Möjligheter finnes nu att på medicinsk väg fastställa faderskap, och detta gäller framför allt barn födda efter 1940-talets slut. Dessförinnan fanns inte möjligheter att fastställa faderskap på ett säkert sätt. Detta torde ha medfört att en del personer, som utpekades som fäder, bl. a. av rädsla för domstolsförfarandet pressades till godkännande av faderskap. Lagen var ju på den tiden utformad på ett annat

Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av elkraftssituationen

sätt. Det förelåg då inte någon arvsrätt för utomäktenskapliga barn.

Det har alltså efter hand inträffat förändringar på detta område. Med hänsyn till att, såvitt man kan förstå, felaktiga domar har fällts borde det nu föreligga möjligheter till en omprövning i sådana fall, speciellt med tanke på den starka förändring som den nu införda arvsrätten innebär.

När man börjat inse att ett felaktigt beslut har fattats, och då andra synpunkter kommer in i bilden borde det ändå föreligga möjligheter till en omprövning, allra helst med hänsyn till den starka förändring frågan om arvsrätten undergått. Det borde finnas möjligheter till att man exempelvis under en viss övergångsperiod skulle kunna få en ändring till stånd.

Justitieministern framförde vissa synpunkter i sitt svar, och jag tackar för dessa. Han säger att »ett faderskaperkännande kan förklaras ogiltigt av domstol, om det visas att erkännandet är oriktigt. Har faderskap fastställts genom lagakraftvunnen dom, kan resning beviljas bl. a. om det kommer fram en ny omständighet eller ett nytt bevis som sannolikt skulle ha lett till annan utgång i målet.» Man borde kunna tolka detta som att det skulle finnas möjligheter att inom en viss period kunna ompröva dessa frågor.

Jag tycker att svaret är negativt när justitieministern inte vill gå längre. Vi vet att bättre möjligheter är erforderliga, och vi vet också att för närvarande en hel del åtgärder vidtas just beträffande dessa frågor; inbördes testamenten upprättas, äktenskapsförord skrivs m. m. Skulle man inte, herr justitieminister, kunna komma ifrån en hel del av detta, om det ändå gäves en möjlighet att göra en omprövning i sådana fall då det på goda grunder kan förmodas att något fel begåtts?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Frågan har redan diskuterats, och det enda besked man kan ge är att möjligheterna finns. Herr Jonasson nämnde själv att nya och bättre metoder i dag står till vårt förfogande. Såsom framgår av svaret kan detta i vissa fall vara ett skäl till resning. Den reservmöjligheten kan användas i fråga om sådana fall som annars skulle kunna bli stötande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på fråga ang. åtgärder med anledning av elkraftssituationen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för industridepartementet, herr statsrådet **WICKMAN**, som yttrade:

Herr talman! Herr Clarkson har frågat mig om jag — med beaktande bl. a. av trafiksäkerhets- och ordningssynpunkter — anser att den rådande elkraftssituationen motiverar sådana åtgärder som släckning, helt eller delvis, av belysning utmed gator och vägar.

Som kammarens ledamöter torde känna till har i dag på grund av det allvarliga kraftförsörjningsläget en ransonering av elförbrukningen i landet införts. Denna gäller tills vidare enbart industriföretag med stor elförbrukning.

Härutöver har införts restriktioner mot elanvändning för vissa andra ändamål. Sålunda har förbud införts mot användning av elkraft för bl. a. sådan uppvärmning och belysning som ej kan anses absolut nödvändig.

På grund av elransoneringen kan vissa industrier bli tvungna att under kortare tid vidta inskränkningar och omläggningar av produktionen, och på sina håll kan även svårigheter uppstå för företagen att sysselsätta hela personalen. I detta läge är det självklart nödvändigt att söka begränsa elanvändningen även på andra områden.

Svar på fråga ang. förekomsten av vildren vid älg- och småviltjakt

Centrala driftledningen har ansett det nödvändigt att även utnyttja föreliggande möjligheter att begränsa belysning på gator och vägar och har därför överlagt med bl. a. Svenska elverksföreningen. Denna förening har efter samråd med statens vägverk och trafiksäkerhetsverket utfärdat rekommendationer hur en minskning av gatu- och vägbelysning under de närmaste verkorna bör ske.

Trafiksäkerhetsverket avser också att genom press, radio och TV lämna information om de risker från trafiksäkerhetssynpunkt som en begränsning av belysningen kan medföra och hur trafikanterna bäst skall undvika dessa risker.

Beträffande de konkreta åtgärderna för begränsning av belysningen har trafiksäkerhetsverket understrukit att en avsevärd minskning av belysningen vid övergångsställen och mera komplicerade trafikplatser ej bör komma i fråga. Verket har vidare framhållit att vid den lokala planeringen av inskränkningarna samråd bör ske med berörda polismyndigheter och väghållare.

Jag förutsätter att begränsning av belysningen på andra allmänna platser genomförs först sedan samråd ägt rum med ortens polismyndighet som har att övervaka allmän ordning och säkerhet.

Jag utgår från att de myndigheter som ansvarar för trafiksäkerhet och ordning kommer att ha ett avgörande inflytande vid genomförandet av ifrågakavande besparingsåtgärder. Genom att dessa vidtas efter samråd med lokala polis- och vägmyndigheter finns möjlighet att ta full hänsyn till de speciella förutsättningarna på varje plats från såväl trafiksäkerhets- som ordningssynpunkt.

Vidare anförde

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet

Wickman för det enligt min uppfattning positiva och kraftfulla svaret. Det var kanske inte annat att vänta när den ansvarige ministern för elkraften skulle lämna detta besked.

Jag finner det märkligt att trafiksäkerhetsverket så beredvilligt gått myndigheten i fråga till mötes i detta fall när det gäller frågan om att släcka belysningen på gator och vägar helt eller delvis. Jag uppskattar att statsrådet Wickman slutar med att utgå ifrån att de ansvariga myndigheterna kommer att ha ett avgörande inflytande innan dessa besparingsåtgärder genomförs.

Det är faktiskt så att åtminstone enligt utländska utredningar bidrar en bra belysning på gator och vägar till att eliminera 10 procent av det totala antalet trafikolyckor. En bra belysning på gator och vägar minskar rent av antalet mörkerolyckor till hälften. Jag tycker därför det är ganska viktigt att vi inte i onödan låter elransoneringen drabba trafiksäkerheten i landet.

Jag tackar ännu en gång för svaret och hoppas att situationen skall bli bättre än vad jag befarat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8**Svar på fråga ang. förekomsten av vildren vid älg- och småviltjakt**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wikner har frågat mig om jag uppmärksammat de problem för älg- och småviltjakten de vildrenar förorsakar som uppehåller sig i skogslandet och om jag är beredd vidtaga åtgärder för att komma till rätta med dem.

Jag utgår från att herr Wikner åsyftar de problem som orsakas av de s. k. strövrenarna. Dessa problem har rela-

Svar på fråga ang. förekomsten av vildren vid älg- och småviltjakt

tivt nyligen varit uppe till behandling hos både lantbruksstyrelsen och statens naturvårdsverk. Så sent som i december 1969 anordnade sålunda lantbruksstyrelsen en konferens i Sundsvall, varvid representanter för de berörda länsstyrelserna, lappväsendet och Svenska samernas riksförbund behandlade strövrrensfrågan. Vid detta möte var man ense om att ett samarbete mellan berörda parter snarast borde komma till stånd för att åstadkomma en bättring. I avvaktan på resultatet av detta samarbete — som jag förutsätter sker i effektiva former — är jag inte beredd att överväga ytterligare åtgärder.

Vidare anförde:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret. Jag anser att det är positivt så till vida att åtgärder förberetts för att lösa denna fråga.

Jag vill först meddela att jag med denna fråga inte har avsett att på något sätt försvåra samernas rennärning. Jag har den uppfattningen att man bör så långt möjligt stödja den i stället. Men det är inte enbart fråga om strövrrenar. Det är uppenbart att de renar vi talar om är till stort förfång för både småviltjakten och älgjakten.

Detta har även påtalats från jaktvårdsföreningar och vid jaktvårdsstämor etc. En skrivelse har även tillställts jordbruksdepartementet. Ifrågavarande jaktvårdsförening hade ännu inte fått något svar; det hade kanske varit trevligt om den hade fått ett meddelande om att skrivelsen mottagits och att åtgärder förbereds.

Vidare förhåller det sig så att markerna nedanför renbeteslandet sedan 20—25 år tillbaka i allt högre grad har invaderats av betande renar under den tid av året då dessa renar normalt inte skall vistas där. Vi har faktiskt inskrivet i lagen vissa tider då man

inte får ha ren nedanför renbeteslandet. Det är sålunda inte bara fråga om tillfälligt kvarvarande enstaka renar, utan på en del platser kan man räkna till flera hundra renar. En älgjägare har berättat, att när han en gång satt på ett älgpass fick han se inte bara enstaka renar utan som jag sade stora hopar. Det kan ju inte vara tillfredsställande.

Jag hoppas att man nu skall komma till rätta med dessa missförhållanden, till gagn för både jägare och samer. Jag skall villigt erkänna att man i vissa områden har gjort stora nedslaktningar för att förbättra situationen, och detta hälsar jag med största tillfredsställelse. Men jag upprepar: Lämna ett meddelande till jaktvårdsföreningen! Det är trevligt med ett sådant besked om att man mottagit skrivelsen och att åtgärder är på gång.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTSOON:

Herr talman! En skrivelse till Kungl. Maj:t får inte bara slängas i papperskorgen, herr Wikner, och de skrivelser som vi har mottagit från jaktvårdsföreningarna har skickats vidare till lantbruksstyrelsen. Det är bl. a. detta som bildar underlag för de överläggningar jag nämnt i mitt svar. Alla skrivelser till Kungl. Maj:t måste föranleda ett beslut, och det besked som jaktvårdsföreningen så småningom kommer att få är vilken överenskommelse som har träffats mellan de berörda parterna.

I själva sakfrågan hade herr Wikner ingen annan mening än jag, och därför kan jag här inskränka mig till att säga att jag har haft samtal i denna fråga med ledningen för Samernas riksförbund, och där är man lika angelägen som någon annan om att det skall råda ett gott samarbete mellan samerna och jägarna.

Vi har också vidtagit en hel rad åtgärder för att hjälpa samerna med deras renar. Vi har t. ex. satt upp stängsel

Svar på fråga ang. vissa åtgärder för att trygga de svenska yrkesfiskarnas rättigheter — Svar på fråga ang. revision av naturvårdslagen i vad gäller strandskyddet

och ordnat med flyttleder och slaktanläggningar. Jag kan också erinra om att vi nu, som herr Wikner vet, förbereder en proposition om rationalisering av rennäringen, och i det sammanhanget kommer också dessa frågor att tas upp. Då blir det lättare att lösa problemet med strövreanarna.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Så drastisk var jag inte att jag sade att man i jordbruksdepartementet har kastat denna skrivelse i papperskorgen. Men när det gäller jaktfrågor vet jag att man ofta drar på munnen och menar att det är bara strunt; det är ingenting att prata om i riksdagen. Kanske var det därför som jag uppmärksammade denna fråga mer än jag eljest skulle gjort.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. vissa åtgärder för att trygga de svenska yrkesfiskarnas rättigheter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att efter polska regeringens beslut angående fiskerätten trygga de svenska yrkesfiskarnas hitillsvarande rättigheter.

Enligt meddelande från vår ambassad i Warszawa skall Polen den 1 januari 1971 flytta ut sin fiskegräns till tolv nautiska mil från den polska kusten. I måndags tillställde polska utrikesministeriet ambassaden en redogörelse för de nya bestämmelsernas närmare innebörd.

På svensk sida ämnar vi givetvis ta

upp förhandlingar med Polen i syfte att tillgodose de svenska yrkesfiskarnas intressen. Fiskeristyrelsen är för närvarande i färd med att sammanställa ett underlag för förhandlingarna. Frågan om tid för dessa får avgöras efter kontakt med polska vederbörande. Jag räknar med att överläggningar skall kunna upptas i så god tid att de svenska fiskarnas fortsatta möjligheter till fiske i det berörda området har reglerats före den 1 januari 1971.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Orsaken till att jag framställt denna fråga var att när det meddelades i pressen vad polska regeringen hade beslutat, så väckte detta stor oro. Inte minst yrkesfiskarna i sydöstra Skåne och Blekinge blev allvarligt bekymrade för att deras gamla rättigheter skulle spolieras.

Av svaret framgår emellertid att jordbruksministern har tagit denna fråga på synnerligen stort allvar, och han har givit klart besked om att allt vad som kan göras också skall göras. Det är ju inte alltid man får så positiva svar på enkla frågor. Jag skall inte förlänga debatten ytterligare men vill önska jordbruksministern all lycka i hans strävanden, så att vi får bibehålla de rättigheter vi redan har. Jag ber att ännu en gång få tacka jordbruksministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. revision av naturvårdslagen i vad gäller strandskyddet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Svar på fråga ang. åtgärder mot insekters skadegörelse i stormfälld skog

Herr talman! Fröken Wetterström har frågat om jag inom den närmaste tiden kommer att lägga fram förslag till revision av naturvårdslagen vad gäller strandskyddet och om hänsyn i så fall kommer att tas till både allemansrätten och markägares berättigade intressen.

Statens naturvårdsverk har hemställt om komplettering av gällande strandskyddsbestämmelser för att göra strandskyddet mer effektivt. Framställningen har remissbehandlats och bereds för närvarande inom jordbruksdepartementet. Jag har alltså inte tagit ställning i ärendet ännu och kan därför inte nu uttala mig om vilka förslag verkets framställning kommer att föranleda från min sida.

Vidare anförde

Fröken WETTERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret.

Anledningen till min fråga är att den praxis som utbildats inom länsstyrelserna när det gäller strandskyddsförordnanden inte förefaller överensstämma vare sig med lagens ordalydelse eller med den tillämpning som förutsattes enligt förarbetena till lagen. Enligt 15 § i naturvårdslagen har länsstyrelse rätt att förordna att visst strandområde skall utgöra strandskyddsområde. Grunden för ett sådant förordnande skall vara att åt allmänheten trygga tillgången på platser för bad och friluftsliv vid havet, insjöar och vattendrag, och det är naturligtvis rimligt och riktigt att så sker.

Men när länsstyrelser med hänvisning till denna paragraf i stor utsträckning utfärdar generella strandskyddsförordnanden, som kan gälla samtliga stränder inom ett län eller en kommun, runt sjöar eller sjösystem, längs vattendrag eller kustband, utan att inventeringar har företagits som visar att just det eller det strandområdet är värt att skyd-

da, då är det inte, herr jordbruksminister, att förvåna sig över att allmänheten minst sagt blir förvirrad. Vad värre är man frågar sig med rätta om ett sådant förfarande kan vara i överensstämmelse med lagens intentioner.

Med anledning av vissa inkomna skrivelser har justitieombudsmannen prövat om förfaringssättet överensstämmer med lagen, och han konstaterar därvid att »även om den praxis som avspeglas i förordnandena kan synas stå i mindre god överensstämmelse med lagens bokstav och motiv, den dock uppburits av starka samhälleliga skäl. Jag beaktar vidare, att nämnda praxis i stor utsträckning godtagits vid besvärspövningen hos Kungl. Maj:t.»

Detta sistnämnda uttalande herr talman, jämte jordbruksministerns svar, som visar att statens naturvårdsverk har gjort en hemställan om komplettering av strandskyddsbestämmelserna för att göra strandskyddet mer effektivt, tycker jag är nog så illavarslande. Det måste, vad jag kan finna, innebära att en skärpning av lagen är att vänta. Min uppfattning är att markägarnas berättigade intressen är så pass styvmoderligt behandlade i naturvårdslagen, att de åtminstone bör beaktas så långt att föreskrifterna i § 15 i lagen tillämpas enligt ordalydelsen. Det vore av intresse om statsrådet redan nu ville tala om, om departementets överväganden går i riktning mot en skärpning av lagen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11**Svar på fråga ang. åtgärder mot insekters skadegörelse i stormfälld skog**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som ytttrade:

Herr talman! Herr Antby har frågat vilka åtgärder jag ämnar vidta för att

Svar på fråga ang. åtgärder mot insekters skadegörelse i stormfälld skog

mildra de skadeverkningar, främst genom skadeinsekter, som redan nu kan förutses komma att drabba de av stormarna hösten 1969 skadade skogsområdena.

Som svar på herr Antbys fråga får jag meddela, att det åvilar skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna att bevaka dessa problem. Skogsstyrelsen har sedan länge planerat motåtgärder mot befarade insektshärjningar. Jag räknar med att inom de närmaste veckorna få skogsstyrelsens redogörelse för de planerade åtgärderna och framställning om behövliga medel härför.

Beträffande medelsbehovet vill jag fästa uppmärksamhet på att riksdagen medgivit Kungl. Maj:t rätt att bevilja medel till ifrågavarande åtgärder. I avvaktan på skogsstyrelsens framställning anser jag inte några ytterligare åtgärder behövliga.

Vidare anförde:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Bengtsson för svaret på min fråga. Det är nu alldeles klart att — som man en längre tid befarat — skogsbruket får dras med omfattande insektsskador flera år framåt som en följd av den gångna höstens stormskador. Vad som i detta fall är allvarligt är att det finns risk för att skadorna drabbar inte bara den stormfällda skogen utan även den som står kvar.

Tidigare under dagens debatt har det väldigt skildrats hur omfattande skadorna har blivit nere i de västsvenska bygderna och i Mellansverige. Jag skall därför inte orda vidare om detta, men jag vill tillägga att den snörika vintern har varit till väsentligt hinder när det gäller att forcera uppröjningsarbetena. Trots mycket intensiva och värdefulla insatser i skogen från tusentals extra arbetare förutom hela den ordinarie arbetskraften kommer det att ligga mycket virke kvar när våren börjar. Det är från dessa synpunkter synnerligen an-

geläget att de åtgärder, som är planerade och som enligt svaret nu håller på att förberedas, sätts i gång snart.

Det finns ytterligare en detalj i detta sammanhang som jag vill fästa uppmärksamhet på. I går antog riksdagen ett förslag beträffande elransonering. Om en dylik ransonering behöver sättas in och drabbar t.ex. sågverksrörelsen i de aktuella områdena, kan det bli ett allvarligt streck i räkningen, eftersom sågverken nu får ett väsentligt ökat behov av elkraft. Det är väl inte jordbruksministern som närmast kommer att handha elransoneringen, och han kan rakt inte skyllas vare sig för höststormen eller för torkan, men jag förutsätter i alla fall att jordbruksministern, som den i regeringen närmast ansvarige för skogsnäringen och dess problem, lägger sitt tungt vägande ord i debatten om det skulle bli fråga om en ransonering, så att man kan få räkna med generositet gentemot t.ex. sågverksindustrin i de aktuella områdena.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Det som jag närmast har ansvar för är väl i detta sammanhang vad herr Antby frågade om, nämligen vilka åtgärder man ämnar vidta för att klara problemet med insektsskador på skogen. Jag vill ytterligare påpeka att skogsstyrelsens planering för dessa åtgärder mot insektsskador nu befinner sig i sitt slutskede. Vi vet ju båda vad det är för slags insekter vi måste bekämpa; det är barkborrar och mörghborrar vi skall ge oss på.

Det kan vara intressant att uppmärksamma att vi räknar med att stora kvantiteter virke kommer att ligga ut efter vägarna, och det är just där yngelplatserna för dessa skadeinsekter finns. Skogsstyrelsen avser nu att bespruta detta timmer, och det kommer man att få statsmedel till. Det finns pengar för ett sådant ändamål — dock inte för be-

Svar på fråga ang. bevakningen av bagage vid flygplats

sprutning med DDT; det medlet får inte användas.

För massaveden tänker man i första hand, så långt resurserna medger, tillgripa maskinbarkning, och även härför kommer medel att beviljas. Barkning är mycket mer miljövänlig än besprutning, och den är därför från en miljöministers synpunkt att rekommendera.

Det är också ganska viktigt att påpeka att ett samråd har etablerats mellan olika skogsägarkategorier för att gemensamt hjälpa till med att vidta skyddsåtgärder. Det innebär att vissa skogsägare åtar sig att svara för skyddsåtgärderna utefter vissa vägar, oavsett äganderätten till marken.

De åtgärder som nu förbereds och som det finns pengar till tror jag skall hjälpa oss ett bra stycke på vägen för att lösa dessa mycket allvarliga problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12**Svar på fråga ang. bevakningen av bagage vid flygplats**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har frågat mig vilka åtgärder jag har för avsikt att vidta för att uppnå bättre bevakning av bagage och annan egendom vid våra flygplatser.

Bagagehanteringen omfattar — vad gäller ankommande bagage — lossning från flygplanen, transport på bagagevagnar till stationsbyggnaden samt överföring till transportband för vidare befordran in i ankomsthallen. Avgående bagage omhänderhas vid incheckningsdiskar av expeditionstjänstpersonal för invägning, registrering och destinationsmärkning. Bagaget placeras därefter på transportband för överföring till

bagagevagnar. På Arlanda flygplats passerar bagaget först en sorteringsanläggning. Lastning i flygplanens lastrum sker manuellt.

Ansvar för hanteringen av bagaget varierar mellan olika flygplatser. På Arlanda och Torslanda handhar SAS expeditionstjänst och hantering av bagage i fråga om den reguljära trafiken, medan motsvarande uppgifter för chartertrafiken sköts av luftfartsverket personal. Ett undantag utgör Sterling Airways vars expeditionstjänst på Arlanda handhas av detta företags egen personal. På Bulltofta — liksom på Norrköpings och Kiruna flygplatser — ombesörjs all bagagehantering av luftfartsverket. På Jönköpings flygplats svarar luftfartsverket för hanteringen av chartertrafikens bagage. På alla övriga flygplatser svarar flygbolagen själva för såväl expeditionstjänst som bagagehantering.

Frakthantering av någon betydelse förekommer endast på Arlanda, Torslanda och Bulltofta. På de båda förstnämnda platserna svarar SAS för all frakthantering. SAS' personal lossar och lastar flygplanen samt transporterar godset till och från godsmagasinet. På Bulltofta flygplats däremot svarar luftfartsverkets personal för dessa uppgifter. Godset förvaras och hanteras emellertid i magasinet under SAS' och speditorsfirmornas ansvar. I samtliga godsmagasin finns tullpersonal, som svarar för tullklarering av godset. Godsvårdsansvaret åvilar på samtliga tre flygplatser SAS till dess att godset lämnats över till vederbörande speditör eller eljest utlämnats till varuhavaren. Luftfartsverket har inga bevakningsuppgifter i godsmagasinen.

De problem som nyligen uppdragats på Arlanda flygplats har huvudsakligen avsett flygfrakten. Ansvar för hanteringen och sålunda bevakningen har i samtliga fall åvilat SAS. Med anledning av det inträffade har luftfartsverket tagit initiativ till en mera skärpt kontroll

Svar på fråga ang. bevakningen av bagage vid flygplats

av in- och utpassagera till flygplatsområdet. Härutöver har flygbolagen själva vidtagit åtgärder för att skärpa övervakningen vid den egna bagage- och frakthanteringen.

Det kan i sammanhanget noteras att under senare år inga fall av förluster av vare sig bagage eller frakt, som omhändertagits av luftfartsverkets personal, har anmälts till luftfartsverket. Över huvud taget kan sägas att några problem av den art som förekommit på Arlanda inte hitintills förelegat på luftfartsverkets övriga flygplatser. Jag finner därför inte anledning att vidta några ytterligare åtgärder för att skärpa bevakningen vid flygplatserna.

Vidare anförde

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Anledningen till att den ställdes är helt naturligt vad som inträffat ute på Arlanda. Jag tror att vi alla med olust läst vad som stått i pressen om detta. Speciellt trist i skildringarna är det förhållandet att vad som skett pågått under flera år. En flygplats är ju på ett särskilt sätt ett fönster mot yttervärlden, och sådant som det nu inträffade kommer att drabba hela landets anseende.

Man kan inte undgå att finna det märkligt att stölder kunnat förekomma under så lång tid som synes ha varit fallet. Vad som framför allt har förvällnat mig är uppgifterna i pressen om att polismyndigheterna redan tidigare ansett att kontrollen vid bagagehanteringen och i packhuset varit helt undermålig. Såsom framgår av svaret är det inte i första hand luftfartsverkets verksamhetsområde som drabbats av det obehagliga som inträffat, men det äger ändå rum ett visst samarbete på flygplatserna mellan stat och kommun och de företag som driver flygverksamheten. Jag tror därför att vi känner både ett obehag inför det som inträff-

fat och ett visst ansvar för det sätt på vilket verksamheten där ute fungerat.

Den bristande kontrollen har medfört att respekten för vad som är mitt eller ditt har trubbats av, och det har lett till att stöldernas omfattning blivit allt större. En bättre bevakning skulle ha begränsat deras omfattning och skulle ha lett till upptäckt på ett tidigare stadium av vad som försiggick. Vi skulle då ha sluppit få denna fläck på vårt lands anseende.

Det är oerhört angeläget att man överallt och speciellt där staten har ett direkt ansvar slår vakt om respekten för lag och rätt och verkligen kontrollerar att gällande regler upprätthålles. Detta krav måste ställas på alla områden och särskilt där samhället har så stor del av ansvaret som inom flyget och på våra flygplatser.

Statsrådet avslutade visserligen sitt svar med att säga att han inte har för avsikt att vidtaga några ytterligare åtgärder, men jag konstaterar med tillfredsställelse det uttalande som görs i näst sista stycket av svaret, där det heter: »Med anledning av det inträffade har luftfartsverket tagit initiativ till en mera skärpt kontroll av in- och utpassagera till flygplatsområdet. Härutöver har flygbolagen själva vidtagit åtgärder för att skärpa övervakningen vid den egna bagage- och frakthanteringen.» Jag vill verkligen hoppas att vi härigenom i fortsättningen skall slippa göra nya upptäckter av liknande förhållanden som nu förekommit.

Anledningen till min fråga var att jag ville få klarlagt vilket ansvar staten hade i detta sammanhang, och det är för mig värdefullt att ha erhållit en redogörelse därför. Jag tackar än en gång för svaret på min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. undervisningen inom den nya teckningslärarutbildningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig om jag bedömer målsättningen för och genomförandet av undervisningen inom den nya teckningslärarutbildningen som tillfredsställande.

Utbildning av teckningslärare bedrivs för närvarande vid teckningslärarinstitutet inom konstfackskolan i Stockholm. Frågan om den framtida utbildningen av teckningslärare utreds av lärarutbildningskommittén.

Skolöverstyrelsen fastställde förra sommaren kursplan för utbildningen vid teckningslärarinstitutet. Detta är knappast något tillräckligt skäl för att tala om en helt ny teckningslärarutbildning. Kursplanen utgör i stället en summering av de successiva förändringar som skett inom utbildningen under ett antal år och syftar speciellt till att åstadkomma en bättre kongruens mellan lärarutbildningen och de mål för undervisningen i teckning som formulerats i grundskolans nya läroplan.

Vad jag här nämnt avser utbildningens mål och syfte. Av skäl som herr Nordstrandh också bör vara bekant med avhåller jag mig från att i denna kammaruttala mig eller delta i någon diskussion om genomförandet av undervisningen.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret, som synes mig tillfredsställande in till dess sista passus, där utbildningsministern

undandrar sig debatt och upplysning.

Konstfackskolan i Stockholm är en statlig läroanstalt, i vilken teckningslärarinstitutet ingår. Detta gör att den kritik mot vissa förhållanden som påstås råda vid institutet måste påkalla uppmärksamhet från statsmakternas sida. Det synes mig som om regeringsformens § 90 därvid icke utgör något hinder, inte ens för utbildningsministern.

Kritik har framkommit både i pressen — såväl dags- som fackpressen — och i enskilda människors uttalanden och skrivelser. Jag har gått igenom en hel del skriftligt material av detta slag.

Den nya teckningslärarutbildningen med dess målsättning, sådan den framgår av den fastställda kursplanen är väl — rätt handhavd — i och för sig bra. Men, herr utbildningsminister, det kommer an på om denna kursplan och dess målsättning får vara det enda vägledande. Här är det alltså inte fråga om »genomförandet av undervisningen» för att citera svaret. Tilläggsmålsättningar av typen »skolans viktigaste uppgift är att göra eleverna medvetna», »barns och vuxnas skapande verksamhet är ingenting annat än terapi om man inte är medveten». Att sätta i gång och teckna och måla leder ingen vart, all bildkommunikation görs av makthavarna i samhället av kommersiella intressen.

Odiskutabelt synes vara att grupper inom institutet uppställer stöd åt socialistiska befrielserörelser i världen som målsättning för forskningsverksamheten, och det förefaller också odiskutabelt att en del elever upplever situationer som kan betecknas som obehagliga för oliktankande. Misstänksam blir man också mot det sätt, på vilket vissa prövningar i samband med intagningar till institutet synes äga rum, och likaså kan man verkligen ifrågasätta om s. k. stormöten skall vara obligatoriska och räknas som komplement till den övriga undervisningen.

Styrelsen för konstfackskolan har i ett svar till en person som i skrivelse till

Svar på fråga ang. undervisningen inom den nya teckningslärarutbildningen

skolans styrelse framfört vissa synpunkter beträffande undervisningen vid institutet och intagningarna till institutet försökt att förklara och tillrättaläga det som påtalats. Jag kan inte säga att styrelsen därvidlag lyckades tillfredsställande. Oron för att undervisningen vid institutet åtminstone delvis är ute på vilsna vägar kvarstår.

Om nu inte statsrådet vill diskutera dessa saker i dag, må detta vara honom obetaget, men jag skulle vilja fråga: Avser statsrådet — så allvarligt tycker jag nog att situationen kan betecknas — att på något sätt, personligen eller genom sina hjälptrupper, de som är här i dag eller andra, underrätta sig om och bilda sig en uppfattning av hur målsättningen för den nya teckningslärarutbildningen föres ut och handhas i verkligheten? Eventuella åtgärder skall inte diskuteras i dag.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Den nya kursplan som tillämpas har utarbetats under medverkan av elever och lärare, och jag tror att den är bra. Men varje ny kursplan kan ju i början innebära vissa problem — det är fullt normalt.

Med olika utbildningsanstalter upprätthålles — och det gäller också den som herr Nordstrandh här avser — från skolöverstyrelsens sida en kontinuerlig kontaktverksamhet. Så sker alltså även i detta fall, och jag har inte något att tillägga beträffande övriga påstående eller frågor som herr Nordstrandh hade att göra beträffande en enskild läroanstalt.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för att han ville tillägga några ord utöver det skrivna svaret, vilket man ju alltid kan beteckna som en liten framgång i detta sammanhang.

Men jag vill än en gång upprepa den fråga jag framförde avslutningsvis eftersom jag tycker den är väsentlig. Jag kan gå med på att vi inte här skall diskutera förhållandena som sådana; jag skulle i så fall kunna berätta om fantastiska situationer som jag inte har funnit återgivna i handlingarna och därför behåller jag dessa upplysningar för mig själv tills vidare. Men jag vill ännu en gång fråga, om inte utbildningsministern skulle vara intresserad av att skaffa sig en bild av situationen, av hur den i och för sig ganska fina målsättningen och de ganska fina kursplanerna — jag tycker nog att de är bra på en hel del punkter — handhas i verkligheten, hur man kanske förbi går dem genom personliga sido- eller tilläggsmålsättningar. Jag vet inte om detta skulle ske genom besök av utbildningsministern själv eller av en underordnad myndighet, men jag tycker att utbildningsministern, utan några större risker för sin PR åt vissa håll, skulle kunna säga: Det skulle jag bra gärna vilja skaffa mig en ordentlig uppfattning om.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! De uppgifter beträffande kursplaner och målsättning som herr Nordstrandh avser åligger skolöverstyrelsen och inte departementet. Däremot betraktar jag det som en mycket viktig och intressant uppgift för mig som utbildningsminister att besöka de olika skolorna, diskutera med elever, lärare och övrig personal och få del av deras synpunkter och krav. Konstfackskolan är en av de utbildningsanstalter som jag också gärna vill besöka. Men en femtedel av Sveriges befolkning, herr Nordstrandh, har på något sätt kontakt med utbildning, och med hänsyn bl. a. till att jag måste svara på herr Nordstrandhs frågor på torsdagarna hinner jag tyvärr inte att besöka så många utbildningsanstalter som jag skulle önska.

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av ändrade regler rörande statsbidrag inom skolväsendet

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag tänker inte fråga utbildningsministern om något i nästa vecka; jag kan ju ställa frågor till statsrådet Moberg i stället.

Det finns alltså då en chans för utbildningsministern att ha en liten hearing på teckningslärarinstitutet. Jag antecknar således med tillfredsställelse att det säkerligen blir ett möte mellan å ena sidan utbildningsministern och å andra sidan lärare och elever vid institutet. Jag tror att detta skulle ha en ganska god effekt på institutets verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på fråga ang. tidpunkten för framläggande av ändrade regler rörande statsbidrag inom skolväsendet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Strömberg har frågat mig när jag avser att lägga fram förslag om ändrade regler rörande statsbidragsbestämmelserna inom skolväsendet.

Därest herr Strömberg syftar på frågan om en radikal förändring av nuvarande statsbidragssystem, vill jag erinra om att denna fråga behandlas i en arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet med företrädare för bl. a. Kommunförbundet. Eftersom det rör sig om synnerligen komplicerade frågor, kan för närvarande någon tidpunkt för arbetets avslutande icke anges.

Vidare anförde:

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Jag är medveten om att man kommer in på komplicerade spörsmål, när man talar om statsbidragen till skolväsendet. De frågorna är också komplicerade för kommunerna. De är krångliga och besvärliga och förenade med kostnader i både tid och pengar. Nu gällande bestämmelser försvårar också kommunernas möjligheter att rationalisera, främst då på lärarsidan. Men därför är det angeläget att vi får nya och enklare bestämmelser.

Den kanske avgörande orsaken till att jag framställde min fråga är att statsrådet i årets statsverksproposition har avvisat ett förslag av skolöverstyrelsen om inrättande av skolintendenter, och detta har skett med hänvisning till pågående utredningar om statsbidragsfrågan. Skolöverstyrelsens avsikt var att skolintendenterna skulle hjälpa till vid hanteringen av läromedlen, främst då i den nya situation som inträder i höst, när vi får en ny läroplan i grundskolan.

Nu säger statsrådet, att om man avser en radikal förändring av statsbidragsbestämmelserna, så kan han inte lämna något besked om tidpunkten när ett förslag härom kan framläggas. Men då vill jag fråga herr statsrådet: Är det möjligt att statsrådet kan ta sådan hänsyn att vissa mindre ändringar i statsbidragsbestämmelserna kan göras, så att t. ex. förslaget om skolintendenter kan genomföras?

Jag vill erinra om att detta inte rubbar kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Den arbetsgrupp som sysslar med statsbidragen överväger dels frågor av kortsiktig natur, dels frågan om en radikal och generell omläggning av statsbidragen. Som grund här för har data insamlats från länsskolnämnderna i kommunblock, där grund-

Svar på interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål disponerad skogsmark i Norrbottens län

skolan är fullt införd. Sådan materialinsamling har även diskuterats när det gäller andra skolformer.

Frågan om skolintendenterna, som herr Strömberg här tagit upp, utgör just en sådan komplikation som man stöter på i sammanhanget, eftersom det systemet bl. a. skulle ha den nackdelen att inte vara särskilt gynnsamt för de mindre kommunerna. Det är en rad förhållanden av det slaget som gör det svårt med mindre reformer. De förberedande studierna har mer och mer visat hur nödvändigt det är att ta det större grepp som jag antydde.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Vi får se till att vi inte hamnar i en situation där angelägna åtgärder ägnade att förbättra och effektivisera skolundervisningen stoppas av att man inte kan klara upp sådana tekniska spörsmål som t. ex. statsbidragsbestämmelserna. Därför är det också angeläget att vi så snabbt som möjligt kan fatta beslut i sådana frågor.

Jag vill, för att använda herr Nordstrandhs vokabulär, vädja till statsrådet att han själv och hans hjälptrupper gör allt för att snarast klara upp denna som jag är medveten om mycket komplicerade sak.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål disponerad skogsmark i Norrbottens län

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Stridsman har frågat mig om jag är beredd att utifrån försvarspolitiska, befolkningspolitiska

och lokaliseringspolitiska synpunkter vidta åtgärder syftande till återförande till de tidigare fastighetsägarna av skogsmark eller avverkningsrätt, som av 1942 års militära markersättningsnämnd respektive 1944 års markersättningsdelegation förvärvats eller arrenderats inom Norrbottens län.

Den här frågan behandlades av riksdagen senast år 1966 med anledning av två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl. och den andra inom andra kammaren av herr Larsson i Hedenäset m. fl. I sitt utlåtande den 1 november 1966 i anledning av nämnda motioner uttalade statsutskottet att frågan om särskild kompensation till förutvarande ägare till mark, som staten förvärvat med äganderätt, inte borde bli föremål för ytterligare prövning. Ett av länsstyrelsen i Norrbottens län tidigare framlagt förslag i fråga om viss kompensation, då det gällde de arrenderade markområdena, torde dock enligt utskottets mening inte ha varit föremål för undersökning i samma utsträckning som övriga framlagda förslag. Ehuru det inte borde ifrågakomma att avsteg gjordes från ingångna avtal ville utskottet med hänsyn till de speciella omständigheter, som kunde ha förelegat, inte motsätta sig att detta spörsmål, på sätt Kungl. Maj:t fann lämpligt, fick bli föremål för prövning. Statsutskottet hemställde att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad utskottet anfört.

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med vad utskottet föreslagit.

Med anledning av riksdagens beslut uppdrog jag under hand åt överbefälhavaren att i samråd med fortifikationsförvaltningen göra en inventering av de arrenderade markområdena för att få klarlagt områdenas militära användning och betydelse, skogens tillstånd samt behovet och möjligheterna att vidta skogliga åtgärder. I uppdraget in-

Svar på interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål disponerad skogsmark i Norrbottens län

gick även att efter avslutad inventering lägga fram förslag till åtgärder i ärendet.

Överbefälhavaren har i januari detta år lagt fram resultatet av sin utredning. Härav framgår bl. a. att det inte endast från skogsvårdssynpunkt utan även av militära skäl är önskvärt att avverknings- och andra skogliga åtgärder snarast vidtas beträffande den växande skogen inom de arrenderade markområdena. Överbefälhavaren har funnit att det inte finns något att invända i princip mot att vederbörande fastighetsägare, med vissa angivna begränsningar och med iakttagande av sådana föreskrifter som kan komma att utfärdas av vederbörande militära myndighet, erhåller rätt att avverka och tillgodogöra sig avkastningen av växande skog inom upplåtet område. De berörda markägare, som informerats i samband med utredningen, har förklarat sig införstådda med att det är nödvändigt med vissa begränsningar i avverkningsrätten om denna återföres till markägarna. Med hänsyn till vad som sålunda framkommit har Kungl. Maj:t på mitt förslag genom beslut den 13 februari 1970 föreskrivit att ägarna till de arrenderade markområdena skall, utan hinder av vad som överenskommits enligt gällande upplåtelseavtal, var för sig äga rätt att avverka skog och tillgodogöra sig avkastningen därav inom upplåtet område. I beslutet har intagits vissa bestämmelser och föreskrifter i syfte främst att möjliggöra för vederbörande militära myndighet att genom tillståndsgivning och anvisningar utöva en från försvarssynpunkt nödvändig kontroll över planerade avverkningar m. m. inom områdena.

Någon skyldighet för fastighetsägarna att i samband med avverkningsrättens återförande helt eller delvis återbetala erhållna engångsersättningar för ifrågavarande markupplåtelser har inte ifrågasatts.

Med nu vidtagna åtgärder anser jag att denna segslitna fråga fått en godtagbar lösning för såväl berörda fastighetsägare som staten.

Vidare anförde:

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar försvarsministern för svaret på min interpellation ber jag att få uttrycka min tillfredsställelse över det positiva beskedet att Kungl. Maj:t beslutat att till de berörda 575 fastigheterna, i huvudsak belägna i Östra Norrbotten, återställa skogsavverkningsrätten beträffande de av staten i början på 1940-talet arrenderade markområdena.

Det är en mycket segsliten fråga som nu fått en godtagbar lösning vad beträffar de nämnda 575 fastigheterna. Företrädaren på min plats i denna kammare, framlidne Harald Larsson i Hedenäset, ägnade den här frågan stort intresse. Redan i mitten av 1950-talet aktualiserade han första gången frågan i riksdagen, och han följde sedan oavbrutet upp den under hela sin riksdagstid. Jag erinrar mig att försvarsministern vid något tillfälle, då detta ärende var föremål för behandling i riksdagen, tyckte att herr Larsson i Hedenäset genom att så envist bita sig fast i frågan vållade honom mycket besvär. Jag hoppas att statsrådet i likhet med mig känner tillfredsställelse, trots alla tidigare besvär, över att ägarna till de arrenderade markområdena nu äntligen kan få avverka i egen skog. Detta är mycket betydelsefullt i ett område med stora sysselsättningssvårigheter.

Försvarsministern konstaterar i interpellationssvaret att berörda markägare, som informerats i samband med utredningen, har förklarat sig ha förståelse för att avverkningsrätten av försvarshänsyn beläggs med vissa begränsningar. Detta bekräftar att den anda som befolkningen visade då markför-

Svar på interpellation ang. återförande till tidigare fastighetsägare av viss för militära ändamål disponerad skogsmark i Norrbottens län

värven gjordes i början av 1940-talet fortfarande står sig.

I det beslut som Kungl. Maj:t fattat om återförande av avverkningsrätten till markägarna har, som jag nyss nämnde, vissa bestämmelser och föreskrifter intagits. Försvarsministern framhåller i detta sammanhang att kontroll över planerade avverkningar skall utövas av vederbörande militära myndighet. Min förhoppning är att man vid tillståndsgivningen och i de anvisningar som lämnas tillräckligt skall beakta de avverknings- och andra skogliga åtgärder som är nödvändiga ur skogsvårdssynpunkt.

För att god beredskap skall kunna upprätthållas i en gränsbygd är det av stor vikt att så långt som möjligt behålla befolkningen spridd över ytan. Ett återställande av avverkningsrätten till berörda 575 fastigheter kommer att ha betydelse ur försvarspolitiska, befolkningspolitiska och lokaliseringspolitiska aspekter. Låt mig därför lämna den del av interpellationssvaret som gäller de arrenderade markområdena med enbart stor belåtenhet och i stället något begrunda statsrådets svar beträffande de 305 fastighetsägare, som i en kritisk situation, delvis under hot om expropriation, avhände sig äganderätten till delar av sina fastigheter till mycket låga priser.

Försvarsministern hänvisar i svaret till att statsutskottet i utlåtande den 1 november 1966 yttrade, att frågan om särskild kompensation till förutvarande ägare till mark som staten förvärvat med äganderätt inte borde bli föremål för ytterligare prövning. Jag skall inte gå in på någon historisk tillbakablick i ärendet, utan nöjer mig med att ställa följande fråga till försvarsministern: Kan inte statsrådet tänka sig någon form av ytterligare prövning eller utredning av ärendet, så att de förutvarande ägarna skulle kunna erhålla avverkningsrätt på de till kronan försälda

fastigheterna eller eventuellt på annat sätt bli kompenserade?

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag måste i detta sammanhang åter hänvisa till beslutet år 1966, och det var ju inte statsutskottet utan riksdagens kamrar som fattade detta beslut. Vi har också vid många tillfällen haft liknande frågor uppe till behandling här i kammaren, men jag kan inte erinra mig att man någon gång har kunnat ställa någon omprövning i utsikt.

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Jag vet att det är en besvärlig sak att eventuellt återställa avverkningsrätten för de fastighetsägare som avhändertagit vissa delar av sin mark. Vissa skäl talar dock enligt min mening för att frågan beträffande de 305 fastigheternas avverkningsrätt bör omprövas.

I den utredning som försvarsstaben gjorde visade det sig att samma regler inte tillämpades i övre Norrland som i andra delar av landet vid köp av mark och arrenden. När t. ex. skog arrenderades inom andra delar av landet gavs markägaren tillstånd att avverka skog, medan denna rätt däremot inte fick tillämpning i övre Norrland. Denna fråga är nu, enligt försvarsministerns svar, löst. Bedömningen kan också ha varit strängare i övre Norrland beträffande de förvärv försvaret gjorde vid köp av betydande markområden med äganderätt.

Jag vet att det är svårt för statsrådet att nu lämna något besked; det enda han skulle kunna göra är att ge ett löfte att eventuellt ytterligare pröva denna fråga. Lantbruksnämnden i Norrbotten har i ett remissyttrande bl. a. sagt att mycket starka skäl talar för att frågan prövas på nytt, och jag väddar därför till statsrådet att så verkligen skall ske.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Clarkson har frågat om jag vill medverka till en ändring av principerna för godkännande av sjukhusavdelning som medicinsk klinik.

I propositionen 1970: 42, som nyligen har lämnats till riksdagen, föreslås vissa ändringar i sjukvårdslagen bl. a. beträffande klinikorganisationen vid sjukhus. Flera överläkare skall kunna finnas vid samma klinik med en av dem som klinikchef. En av överläkarna kan därvid få till uppgift att svara för vården t. ex. vid ett annexsjukhus som ingår i kliniken vid modersjukhuset. De föreslagna ändringarna i sjukvårdslagen har till syfte — utöver en ökad integration mellan öppen och sluten sjukvård — att skapa möjligheter till en samordning av verksamheten såväl inom ett sjukhus som mellan olika sjukvårdsinrättningar inom ett sjukvårdsområde. De nya bestämmelserna har föreslagits träda i kraft den 1 januari 1971.

Vidare anförde:

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation.

När jag framställde den var jag okunnig om innehållet i den proposition som statsrådet nu har lagt på riksdagens bord. Om den nya 16 § i sjukvårdslagen är tillämplig på det av mig relaterade fallet tycker jag verkligen att det är ett framsteg.

Jag vill gärna citera ett litet stycke av min interpellation, där jag har tagit Orupssjukhuset som exempel: »På grund av att den medicinska avdelningen inte är formellt godkänd som medicinsk klinik har sjukhuset ständigt svårigheter att besätta läkartjänsterna.

I merithänseende räknas nämligen tjänstgöring där inte som tjänstgöring på medicinsk klinik. Socialstyrelsen har förklarat att den är villig att i varje särskilt fall efter fullgjord tjänstgöring besluta om den får räknas såsom tjänstgöring på medicinsk klinik. Det säger sig självt att färdigutbildade läkare inte gärna söker dit under sådana förutsättningar. Följden har blivit att läkartjänsterna i stor utsträckning uppehålls av medicine kandidater.»

Det är alltså faktiskt så, att Orupssjukhuset i dag fungerar som avlastningssjukhus för sjukhuset i Lund, dit man skickar framför allt hjärt- och astmapatienter. Miljön omkring sjukhuset är utomordentligt lämpad för sådana konvalescenter. Faktum är, herr statsråd, att det i dag är 28 platser lediga på Orupssjukhusets medicinska avdelning på grund av att det inte finns sökande till läkartjänsterna där. Även om vi i och för sig har en läkarbrist i vårt land, är det horribelt att ett modernt och bra sjukhus på detta sätt inte blir utnyttjat därför att socialstyrelsen inte vill godkänna det som medicinsk klinik.

Om jag fattat statsrådet Asplings framställning rätt, finns det möjligheter att sjukhusavdelningar i fall som detta nu kan bli erkända som fullt godtagbara kliniker. Orupssjukhuset skulle alltså hamna under sjukhuset i Lund. Om så är fallet, är jag fullt nöjd och tacksam för det svar jag fått på min interpellation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! De ändringar som föreslås i den proposition jag nyss nämnt syftar bl. a. till att underlätta en ökad rörlighet inom sjukvårdsorganisationen och, såsom jag nyss framhållit, att skapa möjligheter till en bättre samordning av verksamheten såväl inom ett sjukhus som mellan olika sjukvårdsinrättningar inom ett sjukvårdsområde. Detta har varit ett starkt uttalat önskemål från sjukvårdshuvudmännen. Härigenom skulle t. ex. ett odelat lasarett kunna omvand-

Svar på interpellation ang. distriktsveterinärorganisationen

las till en enhet för exempelvis eftervård knuten till centrallasarettets internmedicinska klinik.

Genom att de nya bestämmelserna öppnar möjligheter till att ha flera överläkare på samma klinik skulle i detta tänkta fall en av överläkarna placeras vid eftervårdsenheten, om detta vore en ur sjukvårdsorganisatorisk synpunkt lämplig och rationell åtgärd. En sådan organisationsändring skulle också utgöra en ny faktor vid t. ex. meritvärderingen av tjänstgöringen vid det mindre sjukhuset.

Jag skall inte nu i denna debatt ta upp det speciella sjukhus, som herr Clarkson har talat om, men jag har i principfrågan — ty det var ju en principfråga herr Clarkson ställde till mig — velat göra detta tillägg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17**Svar på interpellation ang. distriktsveterinärorganisationen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Åsling har frågat om jag delar veterinärväsendeutredningens uppfattning beträffande de vägledande principerna för uppbyggnaden av den framtida distriktsveterinärorganisationen samt om jag är beredd att i den fortsatta behandlingen av ärendet beakta de speciella svårigheterna, särskilt för glesbygderna, som en lägre servicenivå inom veterinärorganisationen skulle medföra.

Såsom herr Åsling själv nämner i sin interpellation har utredningen inte lämnat något definitivt förslag i fråga om distriktsveterinärorganisationen. Utredningen har hittills — med utgångspunkt i vissa inom utredningen utformade riktlinjer — endast utarbetat ett preli-

minärt förslag till ny distriktsveterinärorganisation. Detta har utredningen tillställt länsstyrelserna för yttrande. Utredningen avser att därefter utarbeta sitt slutliga förslag. Jag är inte beredd att uttala mig om distriktsveterinärorganisationens framtida uppbyggnad innan jag fått utredningens definitiva förslag och detta blivit i vederbörlig ordning remissbehandlat. Jag vill dock framhålla att jag anser att distriktsveterinärorganisationen måste söka tillmötesgå behovet av veterinärtjänster i hela landet.

Vidare anförde:

Herr ÅSLING (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Det var inte särskilt uttömmande, men detta får väl anses vara förklarligt med tanke på att interpellationen berör en fråga som för närvarande är under utredning. Jag noterar dock med tacksamhet att statsrådet här har avgivit en principdeklaration om att distriktsveterinärorganisationen måste söka tillmötesgå behovet av veterinärtjänster i hela landet. Jag betraktar detta som ett! hoppfullt löfte.

Distriktsveterinärorganisationen har flera väsentliga uppgifter. Den första och primära är att klara husdjursskötselns behov av service. Hit får då även räknas rådgivning till husdjursägarna i frågor som rör allmänt sjukdomsförebyggande åtgärder och frågor om djurens miljö. Till dessa huvuduppgifter kommer också en rad sekundära uppgifter t. ex. att i samråd med hälso- och sjukvårdsmyndigheterna svara för en viss bevakning av de hygieniska förhållandena. Det växande antalet ägare av hobby- och sportdjur medför självfallet också en ökad arbetsvolym. Ett rätt stort antal distriktsveterinärer fungerar dessutom som besiktningsveterinärer, och i fjällbygderna innebär renslakten säsongvis en betydande arbetsbelastning.

Svar på interpellation ang. distriktsveterinärorganisationen

Enligt utredningens direktiv skall huvudsyftet med utredningen vara att anpassa veterinärverksamhetens uppgifter till utvecklingens krav. Enligt min uppfattning bör detta innebära att man måste ta hänsyn till det totala behovet av veterinärtjänster. Detta förefaller inte ha skett i veterinärväsendeutredningens förslag till distriktsveterinärorganisation, som tillställts länsstyrelserna för yttrande.

Utredningen har tydligen utgått från det aktuella nötkreatursbeståndet och därvid inte beaktat det ökade behov av service från distriktsveterinärerna som är en följd av att produktionsintensiteten i nötkreatursskötseln blir allt större. Man har inte heller beaktat de lokala hälsovårdsmyndigheternas behov av veterinärmedicinsk expertis eller t. ex. rennäringens behov. Det material man utgått från i sin skrivelse till länsstyrelserna har följaktligen rätt betydande brister och kan enligt min uppfattning inte ligga till grund för planeringen av distriktsveterinärorganisationen.

Förslaget om en väsentlig reduktion av antalet distriktsveterinärer i vissa bygder är alltså svagt underbyggt. Men det är mot denna bakgrund man ansett sig kunna föreslå att t. ex. hela landskapet Härjedalen inte inom sina gränser skulle få någon distriktsveterinär stationerad, medan det nu är två som är stationerade där. Om man hade fört in andra faktorer i bilden än nötkreatursbeståndet, t. ex. hälsovårdsmyndigheternas synpunkter och synpunkter på rennäringens behov, hade det säkerligen inte varit så enkelt att komma till den anmärkningsvärda slutsatsen att det inte skulle behövas någon distriktsveterinär stationerad inom landskapet.

Till bilden hör dessutom att veterinärväsendeutredningen inte beaktat reseavståndens betydelse för distriktsveterinärernas möjligheter att med rimliga arbetstider fylla sin funktion. Den distriktsveterinär som enligt planerna skulle ha ansvaret för landskapet Härje-

dalen och Svenstaviks distrikt i södra Jämtland skulle t. ex. ha en resväg — enkel resa — om 180 km från stationeringsorten Svenstavik till den längst bort belägna husdjursbesättningen. Det innebär en restid i vardera riktningen på åtminstone 3 timmar — tillsammans sex timmar. Denne veterinär får inte mycken tid över för sitt kvalificerade arbete.

Dessa konsekvenser möter man naturligtvis starkast i Norrlands inland men även i övriga delar av landet har restidernas betydelse uppenbarligen inte beaktats. I ett remissyttrande från Östra Karup i södra Halland påpekas t. ex. att en koncentration av distriktsveterinärer i den bygden till Ängelholm innebär en genomsnittligt sett fördubblad restid, vilket skulle innebära, enligt denna lokala bedömning, cirka 1 600 körtimmar per år och veterinär eller 5,3 timmar per arbetsdag. Av en normal arbetsdag skulle alltså inte heller i denna bygd med dess stora djurtäthet återstå ens tre timmar för effektiv djursjukvård.

Jag skulle självfallet inte ha brutit mot vad som kan betraktas som praxis och ställt denna interpellation till jordbruksministern under pågående utredning, om det inte varit så att veterinärväsendeutredningen i sin skrivelse till länsstyrelserna angett en målsättning för sitt arbete som jag inte kan finna står i överensstämmelse med de ursprungligen utfärdade direktiven. Beträffande organisationen i Norrlands inland och inom vissa skogsbygder i övriga delar av landet har nämligen utredningen i sin skrivelse angett, att den veterinära organisationen måste få en annan uppbyggnad än på andra håll. Servicenivån måste sättas lägre, framhåller man. Jag kan inte finna att detta yttrande — som i det sammanhang det framfördes får betraktas som en målsättning för de förslag till distriktsveterinärorganisation som man låtit gå ut på remiss — står i överensstämmelse

Svar på interpellation ang. distriktsveterinärorganisationen

med de direktiv som utfärdades år 1965.

Det hade varit önskvärt, herr talman, att jordbruksministern här i dag hade kunnat komplettera sitt svar med en försäkran att servicenivån för distriktsveterinärorganisationen i glesbygden inte skall sättas lägre än i andra bygder och att remissorganens synpunkter i detta och andra avseenden kommer att beaktas vid det slutliga ställningstagandet.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag förstår att jordbruksministern under pågående remissförfarande inte kan uttala sig om utredningens förslag. Men jag är faktiskt chockad av det förslag som framlagts, och därför anser jag det inte oväsentligt att denna fråga tas upp i riksdagen. Våra synpunkter kommer kanske därigenom att beaktas då ärendet behandlas.

Jag vill helt ansluta mig till herr Åslings uppfattning, och jag kan även nämna att alla kommuner inom Härjedalen har opponerat sig mot ifrågakvarande utrednings förslag; det har också framgått att så skett också i Jämtland.

Jag kan nämna — genom att jag själv är bosatt i landskapet, i Sveg — att inom Härjedalen har tidigare funnits två veterinärer. Enligt utredningens förslag kommer det inte att finnas någon veterinär inom landskapet utan närmaste veterinär skulle finnas i Svenstavik, således ca 13 mil från Svegs köping.

Jag vill även påpeka att Svegs köping är en av de prioriteringsorter som nämns i lokaliseringsutredningens förslag. Därför anser jag att man inte bör flytta bort viktiga institutioner därifrån. Veterinären är nog så viktig för landskapet. Detta framgår även av den skrivelse som lämnats av hälsovårdsnämnden inom Svegs köping och som kommunalfullmäktige helt anslutit sig till.

Herr talman! Avslutningsvis hoppas jag verkligen att jordbruksministern se-

dermera ser till att denna fråga behandlas med försiktighet och framför allt med utgångspunkt i vad här har framhållits både av herr Åsling och av mig.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag har i själva verket inte mycket att tillägga till vad jag har sagt i mitt svar. Det är som herr Åsling säger, att huvuduppgiften för utredningen är att komma med ett förslag där veterinärväsendets uppgifter och organisation har anpassats till utvecklingens krav. Det är väl alldeles påtagligt att utvecklingen ställer andra krav nu än tidigare på denna organisation. Det intressanta i det här fallet är ju att utredningen har gjort något som utredningar sällan gör. Den har arbetat fram ett preliminärt förslag, som testas på länsstyrelserna, vilket jag tycker är väldigt förnämligt. Dessa får alltså tillfälle att på ett tidigt stadium yttra sig över de tankar som utredningen har haft.

Jag har ingen som helst möjlighet att nu ge till känna någon mening, vare sig om det preliminära förslaget eller om det definitiva, utan jag vill se också samtliga remissvar innan jag kan ta ställning till frågan. Riksdagen kommer inte att föras bakom ljuset, ty detta är ju en fråga som slutligen måste avgöras i riksdagen. Även den här interpellationen förutom hade riksdagen således fått ta ställning i detta ärende. Men regeringen eller ett statsråd kan, som sagt, inte ha någon mening om ett betänkande som inte ens är färdigt. Man måste få se såväl betänkandet som remissyttrandena, innan man resonerar om saken.

Herr ÅSLING (cp):

Herr talman! Jag förstår mycket väl problemet för jordbruksministern att ta ställning till frågan på det här preliminära stadiet. Det måste väl ändå betraktas som en smula originellt att skriva

Svar på interpellation ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning

till länsstyrelserna och framlägga ett preliminärt förslag, men det må så vara. Skrivelsen beledsagas emellertid av någonting som jag skulle vilja karaktärisera som en mycket anmärkningsvärd målsättning. Som jag sade i mitt förra inlägg, avser jag här främst utredningens formulering, att den förutsätter att man i Norrlands inland och i skogsbygderna i övrigt skall nöja sig med en lägre servicenivå. Jag hade nog trott att jordbruksministern här skulle ha kunnat kommentera detta.

Jag kan visserligen finna vissa rätt positiva sidor i det förfarande som utredningen tillämpat, d. v. s. att den testat sitt förslag på länsmyndigheterna, men det borde väl ändå förutsättas att det material som en utredning tillställer de instanser som skall yttra sig står i överensstämmelse med de direktiv som utredningen har fått. Därvidlag tycker jag nog att utredningen har varit en smula djärv, och därför tycker jag också att jordbruksministern borde vara fri att i dag säga att han vid den slutliga behandlingen av detta ärende självfallet inte skall känna sig bunden av den under hand av utredningen meddelade målsättningen.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag har velat ge till känna vad vi anser i den här frågan som riksdagsmän från Jämtlands län men även hur det har resonerats på ort och ställe. Jag sade i mitt första inlägg att vi har velat påtala saken på ett tidigt stadium.

Vi vet mycket väl att när det kommer en proposition finns det möjligheter att motionera. Jag kan redan nu lova ut att om vi inte är tillfredsställda med propositionen så kommer det motioner. Det är ju den vanliga tågordningen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Vi får ju först se, om vi är kvar i riksdagen, när det blir

dags att avlämna en proposition och väcka motioner, innan vi utlovar någonting i den vägen.

Jag tycker inte att det är något fel att länsstyrelserna som skall yttra sig får någonting att yttra sig över. Det är väl helt i sin ordning att de får del av en målsättning och ett förslag som de sedan får säga sin mening om. De synpunkter som herrarna har fört fram förutsätter jag blir framförda av de lokala myndigheterna, och jag utgår också ifrån att detta kommer att påverka utredningen.

Beträffande själva principfrågan måste det väl ändå vara orimligt att en regeringsledamot skall följa varje utredning och i varje skede av utredningsarbetet tillkännage en uppfattning. Vad är det för slags ministerstyre som ni eftersträvar?

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag hoppas verkligen att vi får behålla åtminstone några riksdagsmän i glesbygderna, så att för oss angelägna frågor kan framföras även om jag inte själv skulle vara kvar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag har inte föreslagit att vi skall minska antalet riksdagsledamöter; frågan gällde vilka personer man har valt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 18**Svar på interpellation ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag avser

Svar på interpellation ang. omfattningen av avfall vid kollektiv matbespisning

att vidta några åtgärder för att kartlägga i vilken omfattning den mat som serveras i skolbespisningar och andra kollektiva matbespisningar blir avfall och låta undersöka orsakerna till rådande missförhållanden.

Skolmåltidsverksamheten omfattar för närvarande ca 1 200 000 elever. Verksamheten är en kommunal angelägenhet och kostnaderna bestrids enbart av kommunerna. Under de senaste åren har kommunerna väsentligt ökat sina ansträngningar att ge eleverna en fullvärdig kost och samtidigt strävat efter att utnyttja rationella arbetsmetoder och utrustningar. Jag anser mig därför kunna räkna med att kommunerna jämte deras samarbetsorgan, Svenska kommunförbundet, har sin uppmärksamhet riktad på det av interpellanten aktualiserade spørsmålet.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att tillherr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Anledningen till interpellationen var det skrämmande resultatet av en undersökning angående skolmåltidsverksamheten och den mat som vid en skola gått till spillo. Undersökningen har blivit föremål för publicering i våra massmedia, och uppgifterna har icke dementerats, varför man kan utgå från att de är riktiga.

Den bortkastade maten omfattade inte mindre än cirka 39 procent av den varmrätt som tillagats. Cirka 43 procent av den mjölk som ställts fram blev avfall, och av brödet blev cirka 39 procent svinmat.

Undersökningen är i högsta grad alarmerande. Enligt uppgift som jag erhållit från skolöverstyrelsen via riksdagens upplysningstjänst skulle det förhållandet att så mycket mat har kastats bort helt få tillskrivas felbedömningar inom lokala instanser.

Herr talman! Självfallet bör man inte dra den slutsatsen av undersökningen att förhållandena är likartade i landets samtliga skolbespisningar, men jag anser det vara skrämmande nog att det över huvud taget kan ske i en skola.

I sitt korta svar påpekade statsrådet att skolmåltidsverksamheten är en kommunal angelägenhet och att kostnaderna bestrids enbart av kommunerna. Vidare erinrar statsrådet om att kommunerna ökat sina ansträngningar för att ge eleverna fullvärdig kost samt att inom skolmåltidsverksamheten utnyttja så rationella arbetsmetoder som möjligt.

Allt detta är givetvis mycket positivt. Även om jag är medveten om att detta spørsmål är en kommunal fråga finner jag det ändå inte omotiverat att i riksdagen ta upp den fråga jag aktualiserat i min interpellation. Det finns anledning att man från statens sida med uppmärksamhet följer hithörande frågor och vidtar åtgärder om så erfordras.

Av det lämnade svaret framgår att statsrådet räknar med att kommunerna jämte deras samarbetsorgan, Svenska kommunförbundet, har sin uppmärksamhet riktad på det i interpellationen aktualiserade spørsmålet.

Min förhoppning, herr talman, är att det vid en av våra skolor inträffade skall leda till skärpt uppmärksamhet när det gäller livsmedlens användande vid våra kollektiva matbespisningar och inte minst vid skolmåltidsverksamheten.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Bara en kort replik. Jag tror inte att vi skall underskatta kommunalmännens vilja och förmåga att bevaka problem av detta slag. Jag är inte alls övertygad om att ett överflyttande av ansvaret till centrala instanser leder till rationellare och bättre

Interpellation ang. jordbruksstödets utformning och omfattning

re förhållanden. Ansvar i dessa avseenden bör enligt min mening kvarligga på våra kommunala förtroendemän.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Herr statsrådet måste ha fullkomligt missuppfattat mig. Det var inte min mening att vi skall ta bort ansvaret från kommunerna — detta är kommunernas eget kompetensområde. Men ingenting hindrar väl att man från statens sida, exempelvis från skolöverstyrelsen, följer spörsmålet med allra största uppmärksamhet.

Jag vill än en gång påpeka att detta är en kommunal angelägenhet och att — som statsrådet också sade — kostnaderna för denna verksamhet helt bestrides av kommunerna. Men jag anser det ingalunda vara något fel att ta upp frågan i riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 18, angående ökat statligt stöd till de frivilliga försvarsorganisationerna och hemvärnet; och

till lagutskottet propositionen nr 50, med förslag till lag om ändring i lagen (1966: 700) om vissa gemensamhetsanläggningar, m. m.

§ 20

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 1166; och

till bevillningsutskottet motionen nr 1167.

§ 21

Föredrogs den av herr Källstad (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda an-

hållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående universitetslärares möjligheter till forskning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 22**Interpellation ang. jordbruksstödets utformning och omfattning**

Ordet lämnades på begäran till

Herr KRÖNMARK (m), som yttrade:

Herr talman! Jordbrukets situation inför 1970-talet kommer, enligt vad generaldirektör Ingvar Widén i lantbruksstyrelsen framhöll under årets lantbruksvecka, att bl. a. präglas av en hårdare internationell konkurrens mellan jordbruksproduktionen inom länder som är medlemmar i handelspolitiska sammanslutningar. En sådan konkurrenssituation blir mest utpräglad, ansåg herr Widén, om EEC utvidgas till en större europeisk marknad.

För svenskt jordbruk innebär en hård konkurrenssituation inte något nytt. Hela 1960-talet kännetecknades av växande handelshinder för våra jordbruksprodukter, och ländernas olika åtgärder för att dels avlyfta egna överskott, dels skydda det egna jordbruket. Betecknande är exempelvis att jordbruksfrågan varit en av de svåraste att lösa inom EEC. En väsentlig anledning härtill torde vara jordbrukets olika utveckling och ställning inom medlemsländerna samt angelägenheten av att slå vakt om det egna landets jordbruk. Varje land i Västeuropa skyddar ju också sitt jordbruk i större eller mindre omfattning och konkurrensen finns hela tiden med i bilden.

Internationellt sett ligger det svenska jordbruket väl framme. Det senaste decenniets rationaliseringsverksamhet i stort innebär också att vi utvecklingsmässigt har svåra omvandlingsprocesser bakom oss, som våra konkurrentlän-

Interpellation ang. jordbruksstödet utformning och omfattning

der har alldeles framför sig. I viss mån kan därför hävdas att svenskt jordbruk i dag har ett försprång. Möjligheterna att utnyttja detta försprång under 1970-talets hårdare konkurrens är emellertid i hög grad avhängigt den jordbrukspolitik som förs.

Fortsatt rationalisering och ökad forskning för att få fram bättre avkastande produkter kan inte ge avsedda resultat, om lönsamheten skall fortsätta att försämrast och inkomstbildningen att släpa efter andra grupper. Konkurrenssituationen har nämligen också en nationell aspekt, som innebär att jordbruket, som är en mycket kapitalkrävande näring, skall konkurrera om kapital, arbetskraft och resurser i allmänhet med andra sektorer i samhället. Det är därför angeläget att jordbruket och de däri sysselsatta beredes reella möjligheter att följa med i den allmänna inkomstutvecklingen.

Med hänsyn till jordbrukets ökande internationella beroende — den inhemska Konkurrenssituationen spelar här en stor roll — vore det önskvärt att få en kartläggning dels av det svenska jordbruksstödet utformning och inriktning, dels hur motsvarande stöd är utformat i framför allt de länder i Västeuropa vilka påverkar den allmänna Konkurrensbilden för vårt eget jordbruk. De sedvanliga summariska jämförelserna mellan konsument- och producentpriser utgör nämligen inte ett tillräckligt underlag för en bedömning av det svenska jordbrukets ställning. En sådan kartläggning och redovisning har också betydelse för den allmänna debattens inriktning. Trots en till synes god information från jordbrukets egna organisationer måste nämligen konstateras, att det i största allmänhet råder en bristande kunskap om vårt eget jordbruks situation och dess ställning vid en internationell jämförelse. Ur både allmänhetens och jordbrukets synpunkt skulle därför den efterlysta kartläggningen fylla en viktig funktion.

Med stöd av vad här anförts hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att till riksdagen lämna en redogörelse för — kartläggning av — det svenska jordbruksstödet utformning och omfattning i relation till motsvarande stöd inom andra västeuropeiska länder?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lokalhållningen för de allmänna underrätterna jämte motioner; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 91, i anledning av motioner om slopande av excellenstiteln för stats- och utrikesministrarna.

§ 24

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 44, angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 25**Meddelade om enkla frågor**

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr Wiklund i Stockholm (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ändring av bestämmelserna om invaliditetsersättning,

herr Sellgren (fp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdeparte-

mentet angående den tekniska vuxen-
utbildningen,

herr *Nordstrandh* (m), till herr stats-
rådet och chefen för utbildningsdepar-
tementet angående tandemaccelerator-
laboratoriet i Uppsala,

herr *Wennerfors* (m), till herr stats-
rådet och chefen för socialdepartemen-
tet angående information om överens-
kommelse att höja åldersgränsen vid
inköp av mellanöl, och

herr *Wennerfors* (m), till herr stats-
rådet och chefen för handelsdepar-
tementet angående förläggningsort för
det planerade Nordek-kansliet.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.29.

In fidem
Sune K. Johansson